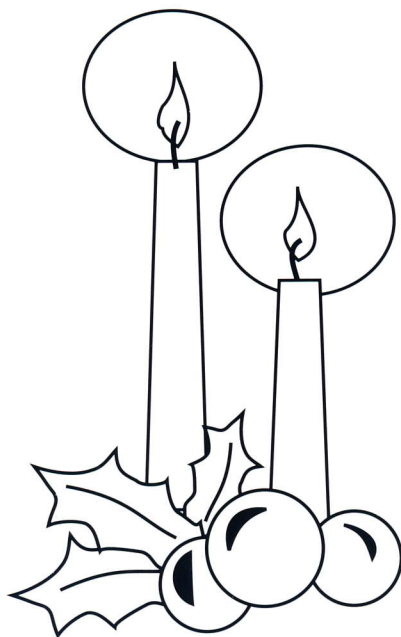

Sastamalan Joulu ¹⁹⁹⁴

Ritva Toivanen

*Rauhaisaa Joulun aikaa
ja
menestyksellistä vuotta 1995*

SYP

φ VSOP

☿ KOP

VAMMALA

Sastamalan Joulu 1994 n:o 7

Kustantaja:

Lions Club Vammala r.y.

Toimituskunta:

Pentti Hannula, puheenjohtaja
Eila Vieras
Riitta Jokinen
Erkki Vainio
Jukka Tuominen

Ilmoitushankinta:

Juhani Haapanen, puheenjohtaja
Pekka Maaranen
Raimo Savolainen
Simo Lehtomäki

Myyntitoimikunta:

Pekka Kauko, puheenjohtaja
Rauno Jalkanen
Jari Kortelahti

Kansi: Ritva Tuominen

Ladonta ja taitto:

Idea-mainos

Paino:

Satakunnan Painotuote Oy 1994

*Sastamalan Joulu
kiittää kirjoittajia
ja ilmoittajia
arvokkaasta tuesta!*

Hyvää Joulua!

Sisällys

35 palvelun vuotta	2
Jouluna 1994	3
Jouluna	4
Joulu kuuluu jokaiselle	4
Jumalanpalvelus Mandevussa	5
Joulukinkun sulatus	6
Nakerrusta ja rakennusta	7
Unohtumaton joulu	7
Sammaljoen ensimmäinen kirkko 1834-1918	8
Joulu	9
Vaihtelua joulunajan tarjoiluihin	10
Karjalaa kiertämässä	13
Kuvitelkaapa miltä tuntuu... ..	15
Kuorotoiminta - yhteinen yritys	16
Laulaen iloa jaamme ja saamme... ..	17
Valojuhlaa	17
Tyrvää - kotiseutuni	18
Etsivä löytää	20
Sotamuisto	21
Tampere-Tyrvää-rautatie 100 vuotias	22
Kotiseutumatka Uudellekirkolle	24
Kotimaisema	25
Nuorten työpaja on yksi nuorisotyön muoto	26
Turun Akatemia aloitti suomalaisen sivistyksen	27
"Huomio, huomio - tämä on ryöstö!"	28
Tulen ja jään maa	30
Tarina sormuksesta	32
Heimopataljoona	33
Talvi-iltana 11. 1. 1994	34
Sastamalan päiväkodin arkea ja juhlaa	35
Nuorisovaihdossa Yhdysvalloissa	36
Tyrvään Yhteiskoulu ja sen sankarit	37
Pienin, hilpein askelin!	38
Ihmiseltä ihmiselle Terveysasema Hombozan kylään	40
Kumipallosta se alkoi	42
Etelä-Satakunnan postimerkkikerho 50 vuotta	43
VNV liikuttaa ilolla ja sydämellä	45
Joulutervehdys Karkusta	47
70 vuotta psykiatrista hoitoa Vammalassa Ojansuulla ja Hyrkillä	48
Kuuselan tilan vaiheilta	50
50 vuotta - Sotaveteraanit ja Isänmaa	52
Lions-toimintaa Vammalassa 35 vuotta	54
Kirjasta kirjastoksi	56
Muistikuvia opettaja Kalle Nokkalasta	58
Sissimuonaa ja sikaa	60
SS-pataljoonan jalanjäljillä	60
Hyvä Lukijani!	61
Pienen jäniksenpojan juhannus	62
Syksyistä Lappia samoilemassa	63
Vammalaa rakentamassa	64
Sarkia-Seuran kuulumisia	65
Talvi kahlekylän laidalla	66
Nuorten luontokerhotoimintaa Vammalassa 30 vuotta	68
Asemanseutu	70

Jukka Tuominen
Lions Club Vammala
presidentti

35 palvelun vuotta

Lions-toiminnan aloittamisesta Vammalassa tulee kuluneeksi tänä vuonna 35 vuotta. Noiden vuosien aikana niin koko yhteiskunta kuin oma paikkakuntammekin on kokenut vaihtelevia nousun ja laskun vuosia. Tuskin muutama vuosi sitten uskoimme työtilanteen ja toimeentulomme ollessa turvatut, että joudumme niin voimakkaaseen laskukauden virtaan, minkä olemme kokeneet parin viime vuoden aikana. Vaikka merkit viittaavatkin siihen, että olemme nousemassa syvimmistä syövereistä, on joukosamme vielä lukematon määrä henkilöitä, jotka tuntevat turvattuutta ja jotka ovat vailla työpaikkaa. Tämän turvattomuuden tunteen ovat kokeneet kaikki tavalla tai toisella iästä riippumatta.

Lions-toiminnan teemana on "Me palvelemme". Tämä teema korostuu juuri tällaisena aikana, jolloin avuntarvitsijoiden määrä on suuri. Meidän tehtävämme on auttaa niitä, joilla on vaikeuksia. Aika ajoin järjestömme on kerännyt varoja koko maata kattaviin kohteisiin, kuten mm. "Punainen sulka" -keräyksen aikana. Tänä vuonna avustuskohteet ovat paikallisia. Vammalan Lions-klubin tuen kohteita ovat vanhusten asuttama Sastamala-koti sekä nuorten tapakulttuurin ja itsetunnon kohentamisohjelma "Lions Quest".

Sastamala-kotiin olemme järjestäneet sen 20-vuotisen olemassa olon aikana vuosittain joulujuhlan sekä olemme auttaneet heitä pihatalkoissa ja muuttokuormien siirrossa. Tänä vuonna Sastamala-koti on kokenut melkoisen muodonmuutoksen saneerauksen ja laajenuksen myötä. Tämä muutostyö, joka parantaa noin sadan asukkaan ja toimihenkilön asumis- ja työmuokavuutta, valmistuu ikäänkuin 35-vuotisjuhlamme kunniaksi. Olemme todella iloisia, että klubimme alkuunpanemasta Sastamala-kodista on kehittynyt viihtyisä asuinpaikka paikkakuntamme vanhukille.

Lions Quest on erityisesti ala-asteiden oppilaiden itsetunnon kohottamiseen kehitetty koulutusohjelma opettajille, jotka työssään joutuvat kohtaamaan oppilaisiin heijastuvat yhteiskunnan rajut muutokset. Tämän koulutuksen avulla opettajat pystyvät rakentamaan oppilaille vahvempaa itsetuntoa sekä antamaan eväitä elämää varten kaiken sen tiedon lisäksi, mikä kuuluu normaaliin opetusohjelmaan. Lions Quest -ohjelman avulla saamme vähitellen apumme kohdistumaan koko nousevaan vammalalaiseen sukupolveen. Tästä ohjelmasta huolimatta tuemme myös yksittäisiä nuoria mm. lähettämällä heitä vaihto-oppilaisiksi.

Voidaksemme toteuttaa toiminta-ajatuksemme hankimme varoja erilaisin keräyksin ja tempauksin. Merkittävin näistä on Sastamalan Joululehden julkaiseminen. Ostamalla tämän lehden olet samalla tukemassa paikkakuntamme nuorisoa ja vanhuksia. Lausun parhaat kiitokset Sinulle, hyvä lukija tästä tuesta. Lausun myös parhaat kiitokset yrityksille ja liikelaitoksille, jotka ilmoittamalla tässä lehdessä ovat omalta osaltaan tukeneet työtämme.

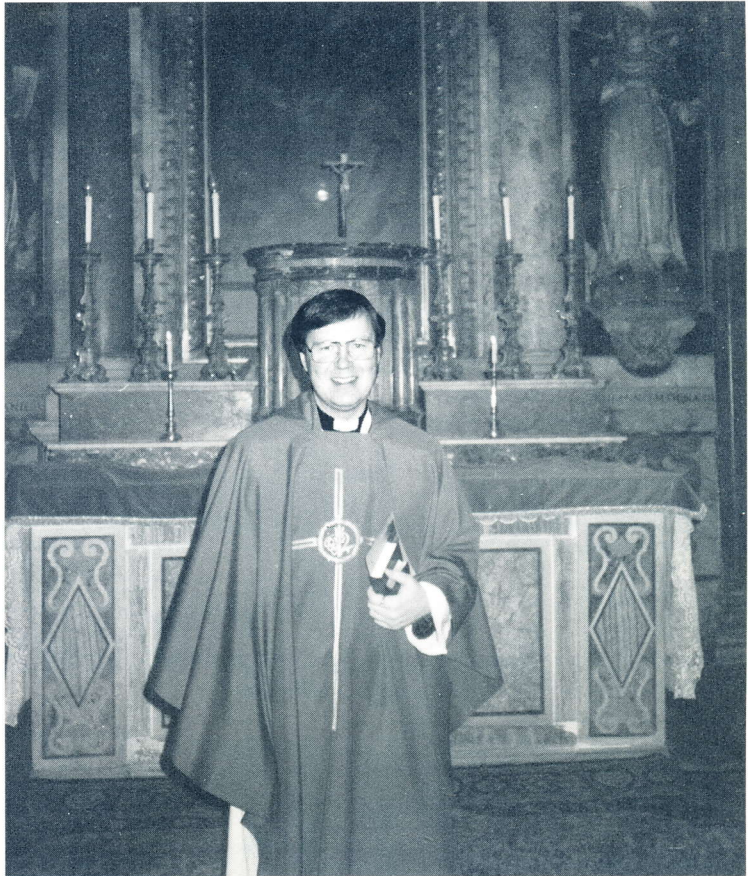
Rauhallista Joulua
Hyvää Uutta Vuotta 1995

Sastamalan Joululehti 1994

Osmo Ojansivu toimittamassa jumalanpalvelusta Santa Maria Sopra Minervan kirkossa Roomassa.

Osmo Ojansivu

Jouluna 1994

Osmo Ojansivu matkanjohtajana Roomassa.

Nykyajan ihmisestä on sanottu, että hän on kadottanut tai kadottamassa minuutensa ja on yksyksissä. Mistä, miksi, mihin ovat kolme ihmisen suurta peruskysymystä. Täyttää elämää tuskin voi elää etsimättä ja löytämättä tyydyttävää vastausta näihin kysymyksiin - siis vastausta elämän tarkoitukseen.

Vuodesta toiseen joudumme hämmästyämään, miten tärkeä joulumielle on. Odotamme sitä, valmistelemme sitä huolella ja nautimme siitä sitten kun se tulee. En löydä tälle hienolle asialle muuta selitystä kuin sen, että joulumielle on meillä maamerkki elämämme kartalla. Monet perinteet ovat jo hävinneet ja niiden mukana paljon siitä, mikä on ollut tuttua ja turvallista. Mutta joulumielle elää ja voi hyvin. Se johtaa meidät alkuun, tarkoitukseen. Se on kiinne-kohta. Emme tietysti joulumielle valmistellessamme ja viettäessämme asiaa näin useinkaan ajattele, mutta jostakin takaa se välähdyksenomaisesti paljastuu. Joulumielle muuttumaton ja tyhjiin ammentamaton sanoma on siinä,

että Jumala välittää ja näin osoittaa, mitä me olemme, mihin kuulumme. Parhaimmillaan joulumielle voikin olla meille todellista sielunhoitoa.

Joulumielle sanoma Jeesuksessa ihmiseksi tulleesta Jumalasta on pohjimmiltaan salaisuus. Yhtäkkiä voin löytää siitä kuitenkin jonkin suuren ja yksinkertaisen totuuden. Kuten tämän: Ihminen pitää ottaa todesta. Jumala näyttää, mitä tämä merkitsee. Jeesus syntyi ihmiseksi, että me pelastuisimme. Tämä on tietysti hengellinen asia, mutta se on samalla myös hyvin konkreettinen asia. Jumala osoittaa, että yhtään ihmistä ei saa jättää yksin oman onnensa varaan. Jumala ei meitä unohda. Jokainen meistä on myös kutsuttu osoittamaan tätä samaa mielenlaatua. Yksi rakkaimmista jouluvirsistämme alkaa sanoilla: "Nyt seisahdun mä seimelles, oi Jeesus autuuteni..." Missä tämä saa tulla täällä ihmisten maailmassa todeksi, siellä toteutuu elämän tarkoitus, ihminen löytää itsensä, lähimmäisensä ja Jumalansa.

Jouluna

On kuin taivaskin kauniimpi oisi ja hyviä muistoja mieleen toisi ikäänkuin huolet ja murheetkin ne jaksaisi kuljettaa paremmin, kun on joulu ja kynttilät syttyvät siihen riemuun ystävät yhtyvät!

Tänä jouluna lapset ja harmaapäät yhä entistä enemmän yhdessä näät, he kulkevat verkkaisin askelin samaa tietä kun sukumme aiemmin. He kulkivat varmoin askelin joulukirkkohon omiin paikkoihin.

Kirkkomaalle vielä poikettiin rakkaita hetkenen muisteltiin. Heille tummana eteen on tullut yö lujana kestääpi muistojen vyö. Valot ne loistavat kaikkialla moni vaeltaa mielellä haikealla.

Lunta on maassa kide kimmeltää rakkaus tovereita yhdistää tie kotiin monella mutkainen vielä kaipaus koskee sydämeen... Joulun tähdet ovat kirkkaimmat ja jouluisat valot kauneimmat!

Hiljennymme tänäkin jouluna kotona tai sitten kirkossa. Me muistamme heitä kaikkia, jotka eivät enää ole matkalla... Joulusta Luojaamme kiittäen! Joulurauhaa Kaikille Toivottaen!

Joulu kuuluu jokaiselle

Matti Vähäkainu

Joulu on aikaa, jolloin mieluisat ja rakkaat muistot heräävät. Lapsuuskodin joulut ne kauneimpina ja rakkaimpina usein mieleen nousevat. Aineellisesti silloin oli toki paljon köyhempää, onpa puutettakin saattanut olla. Lapsuuden jouluja kaipaa silti. Kaiketi on niin, että kodin joulun loi silloin ja luo yhä joulun sanoma. Joulun valmistelu on jo osa juhlaa ja silloin luodaan pohjaa ulkonaisen valmistelun kautta sisäiseen kokemukseen.

Me heikot ihmiset saamme jouluna olla sitä, mitä olemme. Rakkaus on uudistava voima ja juuri se sisältyy joulun sanomaan. Joulun sanoma ei aseta meille ehtoja. Lapsuuskodin jouluissa saimme olla sitä mitä olimme. Jumala ei sano, että vain hyvät saavat joululahjan, vain kunnostautuneet palkitaan. Joulun sanoma kuuluu kaikille samaveroisesti.

“Jumala on rakastanut maailmaa niin paljon, että antoi ainoan Poikansa, jottei yksikään, joka häneen uskoo, joutuisi kadotukseen, vaan saisi iankaikkisen elämän.” Joh. 3:16.

Joulu on yhteinen juhla. Yksin ei ole hauska viettää joulua. Kenties lapsuu-

temme jouluissa juuri yhdessä oman perheen, äidin, isän ja sisarusten kesken vietetty juhla loi sen korvaamattoman ilmapiirin tutussa kodissa, tutulla kotiseudulla, joka ei milloinkaan muistoistamme häviä. eikä sen tarvitsekaan hävitä. Muistoissa ne joulut tulevat yhä uudelleen osaksi meidän tämänhetkistä jouluamme. Aviopuolisot voivat oman perheensä keskuudessa muistella yhdessä lasten kanssa, millaista oli isän ja äidin kodissa joulun vietto. Omassa kodissa luodaan uusia rakkaita muistoja omille lapsille.

Aidoimmillaan joulu toteutuu silloin, kun muistamme, että me joulun lapsen Jeesuksen lahjaksi saaneet saamme jatkaa omastamme eteenpäin. Tunnelmaa ei pilaa yhtään kovaosaisen muistaminen. Työttömyyden ja laman seurannaisvaikutukset kutsuvat keventämään heidän taakkaansa, joilla on kaikkein vaikeinta. Muistakaamme, että Jeesus syntyi vaatimattomiin oloihin veronmaksureissulla. Sanan tulemista lihaksi tarvitaan edelleenkin. Iloitkaamme Vapahtajasta, velkojemme maksajasta.

Rauhallista Joulua! □

Jumalanpalvelus Mandevussa

Susanna
Juusela

Toukokuun toisena sunnuntaina pääsin ensimmäisen kerran tutustumaan sambialaiseen jumalanpalveluselämään. Isäntäperheeni isä Esa, minä ja neljä raamattukurssilaista ahtauduimme autoon ja lähdimme kohti Mandevuta. Matkalla Esa kertoi Mandevun seurakunnan olevan hyvin tyypillinen ECA:n (Evangelical Church in Africa) seurakunta. Kirkon rakentamiseen seurakunnalla ei ole varaa, joten he kokoontuvat pitämään jumalanpalvelusta erään seurakuntalaisen kodin takapihalle.

Saapumisemme paikalle herätti suurta huomiota. Tunsin oloni vähän hämilliseksi, kun heti autosta ulos astu-

essani ympärilläni oli joukko mustaitoivottamaan meidät tervetulleiksi ja ohjasi meidät takapihalleen. Takapihalle oli pystytetty telttakatos. Katoksen etuosassa oli tavallinen pöytä, jossa oli valkoinen pöytäliina. Pöytä toimi kaikessa yksinkertaisuudessaan alttarina. Varsinaisia kirkonpenkkejä ei ollut, vaan ihmiset toivat tullessaan tuoleja, jotta jokaisella olisi paikka missä istua. Minulle osoitettiin paikka eturivistä. Vieressäni istuivat lapset kaislamatolla.

Jumalanpalvelus alkoi kuoron tullessa jonona laulaen sisään. Jonon hän-

nilä tulivat papit. Papit istuutuivat alttarin taakse heille varattuihin nojatuoleihin. Kuoro lauloi muutaman laulun. Ihailen seurasin miten pienillä ja yksinkertaisilla askelkuvioilla ja liikkeillä he saivat esityksestään näyttävän ja eloisan. Seurakuntalaiset eivät maltta- neet pysyä vain kuulijoina vaan lauloivat välillä mukana tai huusivat väliin aamenen tai hallelujan ja mahtuipa mukaan muutama "intiaanihuutokin".

Yhteislauluissa uskaltauduin minäkin mukaan, kun sanat soveltuivat onnekseni suomalaisenkin lausuttavaksi, vaikken niistä mitään ymmärtänytkään. Eräs seurakuntalaisista toimi esilaulajana. Muutamilla naisilla oli rummut mukanaan ja muuta säestystä ei kaivattukaan. Moniäänisestä, rytmikkästä ja voimakkaasta laulusta pääsi osalliseksi varmasti koko kylä.

Jumalanpalvelus kesti kaksi ja puoli tuntia. Koko ajasta ymmärsin vain Esan englanninkielisen saarnan. Muuten toimituskielenä oli nyanja ja se käännettiin lubaksi. En kuitenkaan hetkeäkään tuntenut oloani pitkästyneeksi, koska koko ajan oli niin paljon uutta seurattavaa.

Vaikuttavinta oli kolehdinkanto. Joku naisista aloitti laulun ja naiset lähtivät tanssien tuomaan kolehtia alttaripöydän edessä olevaan koriin. Hienointa oli huomata, että heidän laulunsa, tanssinsa ja ilonsa tuli suoraan sydäimestä, eikä ollut teennäistä näytettä nyt valkoiselle -esiintymistä.

Kirkollisten ilmoitusten jälkeen oli vierailijan tervehdyksen vuoro. Esa esitteli minut seurakunnalle, jonka jälkeen toin terveiset Suomen kristityiltä. Lopuksi luin Psalmin 23. Tervehdykseni jälkeen seurakunta toivotti minut tervetulleeksi taputtamalla kolme kertaa: Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Jumalanpalvelus päättyi lauluun ja ihmisten kättelyyn ulosmennessä.

Jumalanpalveluksen jälkeen talon isäntä kutsui meidät syömään. Istuimme seurakunnan päämiesten kanssa pöydän ääreen. Keskellä pöytää oli iso astia paikallisten suurta herkkua nshimaa eli maissipuuroa ja lihaa. Ruokailuvälineenä toimi oma käsi. Yritin kovasti ottaa mallia paikallisten syöntitekniikasta, mutten silti saanut pyöriteltyä yhtä näppärästi puuropalloja kuin he. Ennakkoluuloistani huolimatta ruoka oli oikein hyvää.

Myöhemmin sain tutustua usean muunkin seurakunnan toimintaan ja lähetystyöntekijöiden työhön, mikä oli hyvin mielenkiintoista ja melko erilaista millaiseksi olin sen Suomessa kuvitellut. □

... Ihanaa, kun on joulu -
saa syödä koko yön...
... kunnan ruokaa tarjoo
koko väki...

Raija Majanen
Teija Simola

kinkkua
makkaraa
laatikoita
riisipuuroa
kakkuja
torttuja
joullupullaa
ym. herkkuja ja
tietenkin voilla ja
kermalla höystettynä

Esimerkki energiankulutuksesta

ruokalaji ja määrä	siitä saatu energiamäärä	sen kuluttamiseen tarvittava liikunta
suklaata/pähkinöitä 100 g	600 kcal	1 tunti uintia/hiihtoa
2 maksapasteijaleipää tai n. 1 l rosollia	300 kcal	1 tunti reipasta kävelyä
4 rkl kermaa esim. lanttulaatikossa	160 kcal	1 tunti reipasta kävelyä

Joulukinkun sulatus

Säästötoimenpiteet eivät kuulu liikkumiseen. Älä siis säästä askeleitasi vaan tuhlaa niitä!

Joulun aika erottuu arjesta myös ruuan suhteen

...niin pitääkin olla

Joulun perinteeseen kuuluvat vierailut ja kyläkutsut runsaine herkuineen

...niin pitääkin olla

Jatkamme joulun tapa- ja ruokaperinnettä seuraaville sukupolville

...niin pitääkin olla

Runsas ruoka ja sen vähäinen kuluttaminen tuottavat meille helposti tepposia. Housunvyötärö kiristää, kengännauhat ovat liian kaukana, sydän tempuillee tai ruuansulatus oireilee.

Kohtuus kaikessa.

Ruoka muuttuu monimutkaisen prosessin avulla käyttövoimaksi, jolla avataan joululahjat, hoidetaan kanssakäyminen ystävien ja suvun kanssa sekä syödään ja sulatetaan jouluruuat. Kaikki loput mitä emme sillä hetkellä tarvitse varastoituu pääasiassa rasvaksi eri puolelle kehoamme.

Mutta liikkumalla saat jouluruuat pois nahan alta.

Joulunpyhinä hyvän aterian jälkeen pikku nokoset ja sitten kävellen vierailulle tai muuten vain reippailemaan.

Mutta, jos ylimäärää et saa heti kuluuttua pois, niin on vielä keinoja olemassa.

Varastoidun energian, rasvan kulutus vaatii pitkäkestoista, toistuvaa liikumista. Parhaita vauhdittajia ovat ns. aerobiset (happea kuluttavat) kestävyyslajit, kuten murtomaahiihto ja reipas kävely. Tällöin työ tehdään suurilla lihasmassoilla ja hyödyksi saadaan li-

säksi reisien ja pakaroiden kiinteytyminen.

Yksi liikkumistunti kuluttaa energiaa 300-900 kcal riippuen liikkumisen tehosta ja lajista sekä perusaineenvaihdunnasta. (1/2 tuntia reipasta kävelyä päivittäin kuluttaa 6-7 kg rasvaa vuodessa).

Perusaineenvaihdunta vilkastuu liikunnan jälkeen lyhytaikaisesti, mutta jo yli puolentoistatunnin reippailun jälkeen vilkastuminen on merkittävää energian kulutuksen kannalta.

Jos pakkahanen tai lumipyry estävät sinua menemästä ulos, niin rappujen kiipeily on myös tehokasta. Viisi kerrostalon kerrosta viisi kertaa päivässä vastaa yhden tunnin reippailua kolmasti viikossa.

Juoksu ja hölkkä eivät ole parhaita lajeja, varsinkin jos et ole tottunut hölkkäilemään tai jos entuudestaan sinulla on jo varastoenergiaa vyötäröllä.

Reipas kävely on tehokasta, kunhan muistat:

- P P P (pitää pystyä puhumaan)
- Pitkäkestoinen noin 1 tunnin lenkki.

Kävelystä saat vielä tehokkaamman, jos lisäät käsiesi liikettä tai laitat käsiisi esim. tarrapainot.

Jos taas olet aloittelija energian hävittämisessä, lähde liikkeelle vartista kerrallaan ja lisää aikaa vähintään puoleen tuntiin ja kertoja 3-4 kertaa viikossa sekä vauhtia, kunhan muistat PPP.

Hyvää Joulua ja Liikunnallista Uutta Vuotta 1995! □

Nakerrusta ja rakennusta

Maija-Liisa
Halme

“Minusta joulussa on kivointa se, kun saa jo marraskuussa odottaa joulua eikä tarvitse tehdä mitään. Mutta joulu-kuu ei ole kiva. Silloin äiti ja isä ja kaikki kulkevat ja hosuvat ja minunkin pitää hosua. Jouluna äiti ja isä ovat väsyneitä ja nukkuvat vain.”

Nämä lapseni sanat satuttavat. Sanoista kuvastuu iloisen värisyttävää odotusta. Suurta on tulossa. Ja kuitenkin pieni ihminen on niin pettynyt.

Olen myös itse pettynyt. En taaskaan osannut valmistautua jouluun ajoissa. Niin paljon jää tekemättä - vaikka haluaisin saada kaiken valmiiksi. Olen pettynyt itseäni. Vaikka tiedän

joulun vapahduksen ja rauhan juhlaiksi, en ole osannut arkeeni joulun sanomaa sulauttaa.

Nakerran itseäni ja samalla rakkaitani yrittäessäni saada aikaan vanhan hyvän ajan joulutunnelmaa.

Väsytän ja väsyvät.

Kuinka osaisin irrottautua nakerruksen kuristavasta “kuinka ehdin/ jaksan/ muistan kaiken” -otteesta.

Tiedän, että valmistelut ovat tarpeen. Leipominen, siivoaminen, joulu-muistamiset kummilapsille ja lasten serkuille - ne kaikki ovat osaltaan valmistamassa perheemme sydäntä suureen juhlaan. Niin... ja joulukortit ja -

koristeet täytyy myös ehtiä saada valmiiksi... on kovin hengästynyt olo.

“Jumalan on kunnia korkeuksissa... maan päällä rauha ihmisillä, joita hän rakastaa.”

Jään miettimään ensimmäistä joulua. Se tuli vaikka sitä ei valmisteltu. Maria synnytti Pojan vaatimattomiin oloihin. Kaikki oli valmista, vaikka mikään ei ollut valmista.

On sykkähdyttävää tietää, että joulu- rauha tulee minullekin, vaikka sisälläni nakertaisi.

Vapahtaja on syntynyt, vaikka perheemme olisi keskeneräinen, vajavaisesti valmistautunut.

“Tulkaa minun luokseni kaikki te työn ja kuormien uuvuttamat. Minä annan teille levon.”

Tätä minä kaipaan, tätä kaipamme perheeni.

Joulun rauha on.

Meidän ei sitä rauhaa tarvitse nakertaa eikä rakentaa.

Saamme vain vastaanottaa - ottaa vastaan lahjan - vapahduslahjan. □

Unohtumaton jouluku

Heli Tuominen
Muistolan ala-aste 5 b

Anna, Jesse, Liisa ja Jari viettivät iltaansa lumilinnassa, jonka he olivat viime viikolla rakentaneet. Anna ja Jari olivat sisaruksia ja he molemmat olivat seitsemänvuotiaita. Liisa oli kahdeksanvuotias ja Jesse oli täyttänyt marraskuussa yhdeksän vuotta. He olivat tutustuneet toisiinsa jo hyvin pieninä, sillä he asuivat samalla kadulla. Annan ja Jarin isä oli kuollut jo kun he olivat nelivuotiaita.

- Mitä te haluaisitte joululahjaksi, kysyi Liisa. Minä haluaisin koottavan lentokoneen, sanoi Jesse.

- Minä haluaisin kauniin uuden nukken, vastasi Anna.

- Minä haluaisin kilpa-autoradan, ilmoitti Jari.

Liisa katsoi toisiin surullisesti ja sanoi:

-Meillä ei ole varaa ostaa minulle mitään muuta kuin joku pikkuruinen ruma nukke. Liisa alkoi nyhkyttää ja kyynelöt valuivat hänen poskia-

myöten kastellen hänen kuluneet vaatteensa.

- Älä itke, lohdutti Anna.

- Kyllä kaikki käy parhain päin, sanoi Jesse.

- Kello on jo kahdeksan, sanoi Jari.

- Minun ja Annan on jo lähdettävä kotiin.

Myös Liisa ja Jesse lähtivät koteihinsa.

Seuraavana aamuna kaikki heräsivät aikaisin, koska oli jouluaatto. Lapset saivat mennä ulos vielä muutamaksi tunniksi, sillä jouluateria oli valmista vasta myöhemmin.

Lapset tapasivat toisensa lumilinnalla ja toivottivat toisilleen hyvää joulua.

Jesse sanoi:

-Minua jännittää, mitä saan lahjaksi, koska toivon niin paljon... mutta samassa hän pisti kätensä suun eteen, koska muisti eilisen keskustelun. -Anteeksi, Jesse pyysi.

- Ei se mitään, sanoi Liisa, mutta muut huomasivat, että hän pidätteli it-

kuu. Muut lohduttelivat häntä ja Jesse pyysi vielä oikein kauniista anteeksi.

Aika hurautti nopeasti ja pian kello tuli niin paljon, että heidän oli aika lähteä koteihinsa.

Jouluateriat olivat herkullisia ja kun ne oli syöty oli joululahjojen vuoro.

Jesse sai toivomansa koottavan lentokoneen. Anna sai kauniin nukken ja Jari sai upean kilpa-autoradan. Liisan paketista tuli pikkuruinen ruma nukke, mutta Liisa huomasi, että korin pohjalta oli vielä kolme pakettia. Ja kun Liisa katsoi, ne kaikki olivat hänelle. Liisa avasi paketit yksitellen. Ensimmäisestä tuli kaunis nukke. Toisesta tuli hieno kuvakirja ja kolmannesta tuli pieni, pehmeä leikkikani.

Kun Liisa katsoi korteista keltä lahjat olivat niin hän hämmästytti kovasti. Lahjat olivat Jesseltä, Annalta ja Jarilta. Liisan mieli muuttui iloiseksi. Siitä joulusta tuli pienelle köyhälle Liisalle unohtumaton päivä. □

Sammaljoen kirkko 1834-1918

Sammaljoen ensimmäinen kirkko 1834-1918

Hannu Heikkilä

Sammaljoen kirkko täytti viime kesänä 70 vuotta. Samalla tuli kuluneeksi 160 vuotta kylän ensimmäisen kirkon vihkimisestä. Siitä ja sen historiasta muutama sana.

Sammaljoelta on pitkä matka keskustaan. Näin sanotaan tänään, mutta niin koettiin jo viime vuosisadan alussa. Eihän matkaa tuolloin usein tehty, mutta kirkkoon oli silloin tällöin päästävä, ainakin neljästi vuodessa ripille.

Toki Tyrvään papit olivat tottuneet pitäjän kaakkoiskulmillakin käymään ja kulmakuntasaarnojaan pitämään, mutta silti monen teki mieli omaa kirkkoa.

Rohkeutta riitti ja hanke pantiin viireille. Höylyn isäntä, Kuutin leskiemäntä ja muutamat torpparit anoivat korkea-arvoiselta Turun arkkihiippakunnan tuomiokapitulilta lupaa saarnahuoneen rakentamiseen. Anomus oli päivätty syyskuulle 1828. Seuraavan

vuoden lopulla saatiin Senaatin lupa ja voitiin ryhtyä rakennustöihin.

Intoa riitti! Rakennusaineet saatiin metsänomistajilta, yllättävän kaukaakin. Rakentajia oli Sammaljoen ja Rautaniemen lisäksi Illostä ja Houhajärveltä, torppareita jopa Kiikan-Illostä. Saarnatuolin tekijäkin löytyi omasta takaa ja alttaritaulu saatiin lahjoitukseksi. Talkoot onnistuivat hyvin. Ensimmäiset tilit kertovat, että uusi saarna-

huone oli velaton. Näin siitä huolimatta, että maksut Tyrvään kirkon ja pappiloiden kunnossapitoon sekä pappien palkkaukseen oli suoritettava entiseen malliin.

Perimätieto kertoo saarnahuoneen valmistuneen 1833, juhlallinen vihkiminen toimitettiin kesällä 1834. Saarnahuone oli ristin muotoinen, istumaan mahtui ainakin 300 henkeä. Alttarin takana itäsakarassa oli sakaristo ja altaria vastapäätä länsisakarassa parvi. Keskellä saarnahuonetta oli kellotapuli, johon saatiin myöhemmin vanha vellikello kirkonkelloksi. Muuten saarnahuone oli varsin vaatimaton, mutta itse tehtynä omana kirkkona kyläläisille rakas.

Mutta pitkä tuntui olevan myös matka keskustasta Sammaljoelle. Saarnahuone uhkasi jäädä käyttämättömäksi, kun Tyrvään papit eivät suostuneet säännöllisesti Lillukka-ahteelle (kirkon paikka) tulemaan. Aika ei kuulemma riittänyt. Kun sopua ei löytynyt, kyläläiset veivät asian Turkuun ratkaistavaksi Tyrvään pappien ja pitäjänmiesten vastustuksesta huolimatta. Ja kyllähän se kannatti. Tuomiokapituli velvoitti Tyrvään papit pitämään Sammaljoella kirkonmenot joka kuudes sunnuntai.

Niin vain kirkkoherra Limon tuli Lillukka-ahteelle. Vuodet vierivät, papit vaihtuivat ja isännät Sammaljoella vaihtuivat. Mutta jännitys emäkirkon pappien sekä päättäjien ja Sammaljoen kulmakunnan välillä säilyi koko 1800-luvun. Sammaljoella olisi haluttu enemmän kirkonmenoja, mutta papit eivät ehtineet aina edes joka kuudes sunnuntai. Myöskään toivomukseen ehtoollisenvietosta ei alkuun suostuttu. Kylälle alettiin puuhata jo omaa pappiakin. Ainakin kaksi kertaa kyläläiset kääntyivät asioissaan tuomiokapitulinkin puoleen. Matka keskustasta Vammalan ja Sammaljoen välillä tuntui olevan välillä todella pitkä.

Vuosisadan lopulla kylälle puhalsivat uudet ja lämpimät tuulet. Kirkkoherra Bäck (se Bäckki-vainaa) alkoi pitää Sammaljoella kirkonkokouksia säännöllisesti. Saarnahuonetta korjattiin, jopa sen laajentamista ahtauden takia suunniteltiin. Kylä sai oman kansakoulun ja kristillisten yhdistysten kolportöörit vierailivat kylällä usein.

Vuosisadan vaihteessa saarnahuoneessa oli vuosittain yli 50 tilaisuutta. Kolportöörit pitivät hartaushetkiä ja papit joka kuudes sunnuntai kirkonmenot. Mutta myös kansakoulun opettajat pitivät jumalanpalveluksia liturgiaa myöten kyläläisten pientä palkkaa vastaan.

Kehitys jatkui ja kylän elämä vilkastui siihen mittaun, että alettiin kuiskaila oman seurakunnan perustamisesta. Julkiseksi asia tuli 1910, kun asiasta keskusteltiin ensimmäisen kerran kirkonkokouksessa. Ajateltiin, että niillä rahoilla mitä nyt maksettiin Tyrvään papeille, kirkoille ja pappiloille, voitaisiin palkata oma pappi. Seuraavana vuonna tehtiinkin sitten jo selkeä ehdotus uudesta seurakunnasta, johon kuului Ekojärven, Kaltsilan, Rautaniemen, Sammaljoen ja Illon koulupiirit sekä osia Houhajärven ja Kiikan-Illon koulupiireistä.

Nyt Sammaljoella astuttiin vähän toisten varpaille. Eihän etenkään kaltsilalaisilla ja ekojärviläisillä ollut kosketusta Sammaljokeen. Ei heillä ollut halua Sammaljoen seurakuntaan etenkään, kun samaan aikaan puuhattiin myös Salokunnan ja Lopenkulman alueille omaa seurakuntaa.

Pääkirkolla sammaljokilaisia kuitenkin ymmärrettiin tai sitten oltiin hyvin kaukoviisaita. Siellä tehtiin vuonna 1913 periaatepäätös papinviran perustamisesta Sammaljoelle ja tiedusteltiin saarnahuonekuntalaisilta, olisivatko he valmiit luovuttamaan saarnahuoneen seurakunnalle. Kumpikaan ehdotus ei sammaljokilaisille kelpannut, koska he pelkäsivät niiden johtavan itsenäistymishankeensa kariutumiseen.

Senaatin käsittelyyn Sammaljoen itsenäistymisen tuli vuonna 1916. Päätös oli kielteinen, koska Tyrvään seurakunta oli osoittanut halukkuutensa perustaa Sammaljoelle oman papinviran.

Päätöksen jälkeen oli emäkirkon ja Sammaljoen välimatka ilmeisesti lyhimmillään. Oikeastaan kumpikin voitti. Tyrvään seurakunta sai pitää kaakkoiskulmansa ja saarnahuonekin oltiin nyt valmis luovuttamaan sille. Sammaljokilaisilla oli puolestaan oikein senaatin paperi siitä, että Tyrvään seurakunta perustaa Sammaljoelle oman papinviran.

Saarnahuoneen ja kylän valoisa tulevaisuus katkesi kansalaissodan pyörteisiin. Sodan loppuvaiheessa keväällä 1918 vieraat joukot polttivat suuren osan kylästä ja myös sen kirkon. Saarnahuone ehti olla paikallaan lähes 85 vuotta. Kirkkoa ja uutta papinvirkaa koskevat päätökset joutuivat uusissa olosuhteissa uudelleen punnitaviksi.

Päälähteenä: Antti Heikkilä, Sammaljoen kirkko 1834-1964

*Kirsi Mononen,
Muistolan ala-aste 5 b*

Joulu

Viime jouluna joulupukki ja tontut Tip ja Tap olivat lähdössä lahjoja jakamaan, kun Tip huomasi yhden poron puuttuvan. Hän riensi heti kertomaan siitä joulupukille. Joulupukki hätäytyi ja puhkesi itkemään. Hän itki niin paljon, että hänen vaatteensa kastuivat. Viimein hän lopetti itkemisen ja sanoi: Nyt lapset jäävät ilman lahjoja, jollei poroa löydetä.

Joulupukki halusi kaikkien tonttujen lähtevän etsimään karannutta poroa. Tip ja Tap kävivät herättämässä vielä nukkuvat tontut. Tontut heräsivät ja kyselivät mitä on tapahtunut. Tap vastasi, että yksi poro oli karannut ja pukki määräsi heidät sitä etsimään.

He pukivat nopeasti päällensä ja lähtivät ulos. Tontut ottivat suuren punaisen kelkan mukaansa ja sitten he lähtivät etsimään karannutta poroa. He lähtivät matkaan jälkiä seuraamalla, mutta se tuntui toivottomalta, koska maassa oli muidenkin eläinten jälkiä. Hetken etsiskelyn jälkeen tontuille tuli jo näkähän, mutta ilman poroa he eivät lähtisi takaisin pajalle.

Hetken kuluttua yksi tontuista huomasi jotain karvaista ja ruskeaa pienen matkan päässä polulta, jossa tontut olivat. He lähtivät oitis katsomaan mitä se oli. Ja aivan oikein. Se oli kuin olikin pukin kaipaama poro. Se makasi maassa ja näytti palelevan. Tontut nostivat sen varovasti pulkkaan.

Pajalla pukki innostui ihan hirveästi poron paluusta. Heti valjastuksen jälkeen pukki ja Tip ja Tap lähtivät matkaan.

Matka sujui hyvin, ei edes tuullut, eikä pyryttänyt yhtään. Pukki kävi ovelta ovelle jakaen lahjoja. Pukkinen sai muutaman lahjan ja oli siitä kovin kiitollinen. Matka kesti todella kauan, mutta pukki ja tontut olivat hyvin kärsivällisiä. Matkalla kotiin pukki kertoi kuinka ystävällisiä ihmiset olivat olleet heitä kohtaan. Yksi pieni tyttölapsikin oli tullut heti pukin syyliin ja hän oli pyytänyt pukilta pusua.

Sitten he olivatkin jo pajalla. Oli alkanut hieman pyryttää lunta ja tuulikin oli yltenyt kovaksi. Pukki vei porot ja reen talliin ja lähti sisälle nukkumaan. Kaikki muut olivat jo nukkumassa ja niin pukkikin meni sänkyyn. Juuri ennen nukahtamista hän ajatteli kuinka tyytyväinen hän oli ja kuinka monta ihmistä he olivat tehneet onnellisiksi. □

Vaihtelua joulunajan tarjoiluihin

Paula Pohjola
Kuvat: Panu Pohjola

Suomalaisen kodin joulupöytä on muuttumaton ja muuttamaton. Se koostuu perinteisistä ruokalajeista, joiden myötä moni vasta viritäytyy joulun tunnelmaan.

Joulun aika on kuitenkin pitkä. Adventista loppiaiseen me kutsumme itse vieraita, käymme sukulaisissa ja tapaamme tuttavien. Joulun alla ystävät piipahtavat yllättäen tuomaan joulutervehdyksiä, järjestetään yhteisiä lahjavalvojaisia ja vietetään kotipikkujoulua tutussa piirissä. Kaikkiin näihin kohtaamisiin liittyy tietysti myös joulun ruoka ja juoma. Niinä aikoina, kun liikelaitokset ja yhdistykset järjestivät vielä runsaita pikkujouluja, saattoi menevämpi henkilö syödä kinkut ja laatikot niin moneen kertaan ennen joulua, ettei enää aattona niistä kotoisen pöydän ääressä jaksanutkaan riemastua.

Monissa kodeissa on erilaisista syistä perinteistä joulupöytää karsittu. Lapsiperheissä tahtovat sillit ja suolakalat jäädä vanhempien herkuiksi. Vanhempi pariskunta etsii helppotekoisempaa ja kevyttä. Sinkku-virkkainainen valmistaa hyvin harvoin kotona aterioita ja haluaa selvittää tarjoiluista vähällä vaivalla. Metsästäjän kodissa riistapaisti ohittaa kinkun ja on varmasti silti perheen mieleen.

Jouluisia tarjoiluja voisi jakaa koko juhlakaudelle siten, ettei niihin ehditä kyllästyä. Tuttujen raaka-aineiden uusilla käyttö- ja valmistustavoilla löydetään aivan uusia makuelämyksiä. Tunnelmaa vahvistetaan kukilla, kynttilöillä, liinoilla ja lautasliinoilla aina tilaisuuteen sopivasti.

Glögikausi saisi alkaa jo iltojen kylmettyä ja iltojen pimetessä. Glögi-ohjeita on varmasti kymmeniä, ja helppoin on kaupan valmis juoma. Jos omassa kellarissa on mustaherukkamehua, kannattaa keittää kanelilla, kardemummalla ja neilikalla maustettua väkevää juomaa pohjaa valmiiksi. Nopeasti siitä saa laimennettua ja haluttaessa väkevöitettyäkin kuumaa glögiä yllätysvieraille. Mikäli käytetään punaviiniä tai maustamatonta viinaa mausteeksi, juomaa ei saa keittää enää alkoholin lisäämisen jälkeen.

Seuraavissa tarjoiluehdotuksissa

Karpalokakku

olen käyttänyt joulun ajalle tyypillisiä raaka-aineita perinteisestä poikkeavalla tavalla. Kiireinen saa koottua tarjottavansa kokonaan kaupan valmiista tuotteista, mutta jotain itse tehtyä on mukava tarjota.

Lajien runsautta ja tarjottavien määrää on varaa karsia. Vähän ja hyvää, laadukasta, huolella maustettua ja kauniisti tarjollepantua, siinä vieraanvараisuuden parempi mittari. Huomavaivainen isäntäväki huomioi myös tiedossa olevat erityisruokavaliot ennakoon valmistamalla mahdollisuuksien mukaan tarjailut kaikille sopiviksi.

Pähkinäinen tuorejuusto

1 Hovi-juusto
2 dl kermaa
1 rkl sokeria
1 tl vanilliinisokeria
1 dl rusinoita
1/2 dl omenamehua tai rommia tai punssia
1 dl pähkinöitä

Hienonna rusinat ja pähkinät. Yhdistä kaikki aineet juuston joukkoon ja laita juusto kahvisuodattimeen yöksi. Kumoa vadille. Sopii tarjottavaksi myöskin kuivattuja hedelmiä sisältävän joulupullan kanssa.

Yllätysvieraille

Glögi

Mantelit, rusinat, suolapähkinät -
ja tai tikut vadilla

Piparit, aurajuusto tai
pähkinäinen tuorejuusto
tai

Kolmioleivät

Ystävien kesken

Anjovis- tai sillijäädyke

Uuniperunat

Kalkkuna- tai broilerpaistos

Vihreä salaatti

tai

Oopperakiusaus

Kahvi, tryffelit

tai puolukkakakku

Uudenvuoden lounas virkanaisen tapaan

Kalalajitelma, perunat

Savukalkkunaa, salaatti

Punaviinipäärynät

Mummun ja vaarin adventtilounas lapsille

Sinappinen kirjolohi

Punajuurisalaatti

Perunat

Piknik-possua tai kassleria

Juuresvuoka

Punakaalihauduke

Puolukkahyytelö

Oopperakiusaus

1 kg perunoita suikaleina

1/2 kg possun paistia tai filettä

100 g sipulia tai purjoa

rouhittua mustapippuria

suolaa

valkosipulia

1/2 l kahvikermaa

Suikaloi perunat ja liota niitä. Suika-
loi liha, ruskista ne ja lisää sipuli,
mausta ja hauduta niitä n. 1/2 h. Valuta
perunat, lado vuokaan perunat ja liha
kerroksittain. Kuumenna kerma ja kaa-
da se päälle. Kypsennä 170°C 1,5 h.
Tarjoa etikkapunajuuren ja suolakur-
kun kera.

Tryffelit

200 g kookosrasvaa

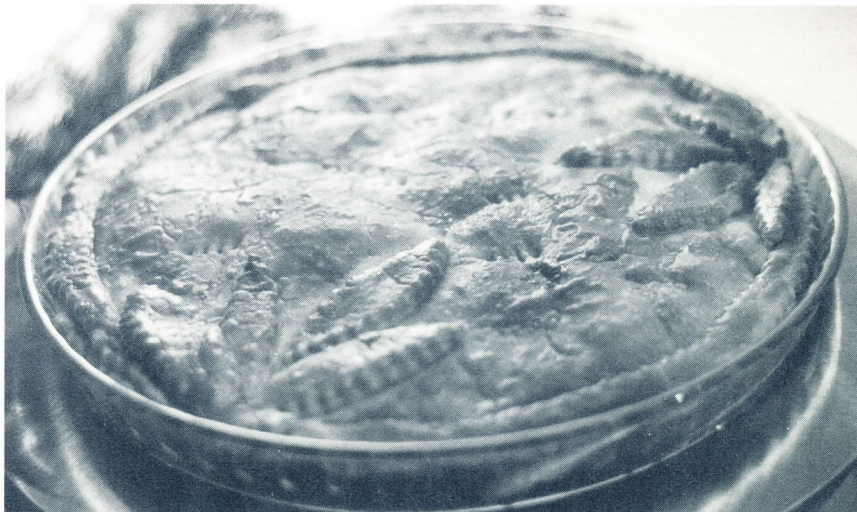
2 dl tomusokeria

1 dl kaakaojauhoa

1 muna

1 rkl rommia

Sulata kookosrasva ja jäähdytä se. Se-

Kalkkunapiiras

koita kuivat aineet ja sekoita muna nii-
hin. Lisää kookosrasva. Pursota massa
kertakäyttöpursottimella karkkivuoi-
kiin tai jäähdytä se ja pyöritä pieniksi
palloiksi. Pyöritä se sokerikaakaojau-
hoseoksessa.

Karpalo- tai puolukkakakku

300 g piparimuruja

100 g voita

marjasurvosta

2 dl kermaa

2 dl rahkaa tai ranskankermää

sokeria

3-4 liivakkoa

marjoja

hyytelö

Laita liivakot likoamaan kylmään
veteen. Hienonna piparit ja lisää sulat-
tettu rasva niihin. Painele seos irtopoh-
javuokaan leivinpaperin päälle. Jos et
omaa irtopohjavuokaa, laita leivinpä-
perisuikaleet tasapohjaisen vuonan poh-
jalle paperilevyn alle siten, että voit
nostaa kakun hyytyneenä pois niiden
avulla

Vatkaa kerma, lisää ranskankerma
ja survotut marjat. Sulata liivakot pien-
nessä nestemäärässä ja yhdistä se täyt-
teeseen. Levitä täyte kovettuneen pipä-
rimurun päälle ja anna hyytyä kylmäs-
sä. Ennen tarjoilua levitä marjat kakun
pintaan ja tee vahvasta, makeasta me-
husta ja hyytelösokerista hyytelö mar-
jojen päälle.

Kolmioleivät

paahtoleipäviipaleita

sulatejuustoa tai voileipätahnaa

Lado leipäviipaleet laudalle, voitele ne
ja lado toiset leipäviipaleet päälle. Pai-
na työlauta päälle hetkeksi, voitele ha-
lutessasi myöskin tämä pinta. Leikkaa
leivät kuorettomiksi kolmioiksi. Leivät
valmistuvat glögin kuumetessa.

Anjovisjäädye

200 g anjovista tai

ravintolasillifilettä

2 dl kermaa

1 prk ranskankermää

1 dl hien. ruohosipulia

tai jauhetta sipulia

1 dl tilliä

rouh. mustapippuria

Jauha kala, vatkaa kerma ja yhdistä
kaikki aineet keskenään. Annostele
jäädye pieniin vuokiin tai esim. pape-
rimukiin ja pakasta ne. Kasta vuoat no-
peasti kiehuvaan veteen ja kuivaa ne
ulkopuolelta ennenkuin kumoat ne va-
dille. Koristele tillillä ja kalafileillä.

Uuniperunat

Pese perunat ja käytä ne öljytyjen kä-
sien läpi tai kääri folioon. Kypsennä
1-1,5 h n. 200°C lämmössä. Muista
laittaa pikkulusikka kattaukseen peru-
nan syöntiä varten.

Broiler- tai kalkkunapaistos

Taikina:

150 g huoneenlämpöistä rasvaa

3 dl vehnäjauhoja

2 rkl vettä

Täyte:

1,5 dl riisiä

3 dl kanalientä

4-5 dl kypsiä broiler-

tai kalkkunapaloja

200 g herkkusieniä

100 g purjoa

1 vihreä paprika

1 punainen paprika

(ananasi)

paprikaa, aromisuolaa

Muhennos:

80 g rasvaa

80 g jauhoja

3 dl kanalientä

2 dl kermaa

Punaviinipäärynät.

Sekoita taikina ja laita se kylmään. Keitä riisit ja jäähdytä ne. Kuullota pannulla lintukuutiot, lisää purjo, sieniviipaleet ja paprikat, jäähdytä seos. Sulata rasva kattilassa, lisää jauhot ja kiehauta. Lisää puolet nesteestä, keitä tasaiseksi ja lisää loput liemestä. Keitä n. 10 minuuttia.

Kokoa piiras vuokaan seuraavasti: Pohjalle keitetyt riisit, päälle lintu-vihannesseos ja lopuksi kastike. Kaaviloi taikina levyksi, leikkaa se vuoaan kookseksi ja nosta kaulimen avulla vuoaan päälle. Leikkaa lopusta taikinasta koristeet. Voitele ja pistele taikina, paista 200°C lämmössä noin 30-40 min. kauniin ruskeaksi.

Kalalajitelma

kylmäsavulohta
savusiikaa
silliä
keitettyjä munanlohkoja
etikkapunajuurta
suolakurkkua
sipulia

Kastike:
2 dl ranskankermaa
2 rkl sitruunamehua
1/2 tl mustapippuria
tillää
1 tl sokeria
1 rkl sinappia

Savustettua kalkkunaa tai kalkkunarullaa

Savustettua kalkkunarullaa (valmiina kaupasta) lämmitetään foliossa tai paistovahdilla varustettu kalkkunarulla

Salaatti

rapeaa salaattia
rypäleitä
appelsiinia
(varsiselleriä)

Kastike:
öljyä
appelsiinimehua

Punaviinipäärynät

1 päärynä/ruokailija
1,5 dl portviiniä tai kotimehua
4 dl punaviiniä
3-4 rkl sokeria
2 neilikkaa

Kuori päärynät, jätä kanta paikoilleen. Keitä päärynät liemessä, nosta ne pois liemestä. Keitä liemi kokoon ja kaada se päärynöiden päälle. Anna vetäytyä yön yli. Nosta päärynät vadilla, kaada liemi päälle. Tarjoa päärynät liikköörillä maustetun kermavaahdon kera.

Sinappinen kirjolohti

500 g kirjolohta
Marinadi:
4 dl vettä
1,5 dl mallasetikkaa
4 tl suolaa

Mausteliemi:
2 dl sinappia
2 rkl hunajaa tai hedelmäsokeria
1 tl suolaa
1/2 tl sitruunapippuria
1/2 dl mallasetikkaa
1/2 dl vettä
1 dl öljyä
tillää

Viipaloi lohi kuten graavilohi. Kaada marinadi päälle ja anna olla yli yön. Valuta ja kaada mausteliemi päälle. Anna maustua kylmässä vielä yhden yön.

Punajuurisalaatti

etikkapunajuurta
omenaa
suolakurkkua

Possupaisti

2 kg miedosti suolattu piknikpaisti tai kassler

Paistetaan paistopussissa 125-140°C lämmössä n. 2 h. Paistoliemestä valmistetaan kastike maizena-suurstukella, maustetaan appelsiinimehulla.

Juuresruukku

1/2 kg porkkanoita
1/2 kg lanttua
1/2 kg selleriä
1/2 tl suolaa
erilaisia yrttejä
2 dl kermaa tai kasvislientä
1 rkl jauhoja
200 g emmental-juustoa

Viipaloi juurekset ja lado vuokaan mausteiden kanssa kerroksittain. Kuumenna liemi, lisää jauhot ja juusto. Kaada se juuresten päälle ja hauduta uunissa 170°C 2 h.

Haudutettu punakaali

1 rkl rasvaa
punakaalia
omenaa
mustaherukkamehua
kuminoita
riipaus suolaa
(siirappia)

Sulata rasva, lisää kasvikset ja mausteet. Hauduta, mutta jätä hiukan rapeaksi.

Puolukkahyytelö

2 munaa
3 dl kevytmaitoa
1 dl fruktoosia
6 liivakkoa
1/2 l marjasurvosta
2 dl rahkaa

Liota liivakot kylmässä vedessä. Vatkaa munien rakenne rikki kattilassa, lisää maito ja kuumenna kiehumispisteeseen. Lisää liivakot ja marjat, jäähdytä seos. Lisää rahka ja hyydytä hyytelö vuoassa vähintään 4 h. Kumoa vadille ja koristele kermalla.

□

Laatokan luostarisaalet Valamo ja Konevitsa olivat lähes viisikymmentä vuotta suomalaisturisteilta melkein saavuttamattomissa. Tilaisuus Valamossa käyntiin kohdallani aukesi muutama vuosi sitten melkein ensimmäisten suomalaisten joukossa. Kävijöinä voimme vain ajatuksissa todeta sen kadonneen loiston, mikä luostarisaaella aikanaan oli vallinnut. Rappeutuneet rakennukset, vuotavat katot, joistakin rakennuksista kattojen kokonaankin puuttuessa, kertoivat siitä toivottomalta tuntuvasta entistämistarpeesta, joka jo osin oli aloitettu. Joitakin kohteita olikin jo korjattu, joskin maallikon silmin nähtynä jotenkin pintapuolisesti ja aika tuntui vierivän entistäjien ohi. Siitä kertoivat omaa sanomaansa mm. pääkirkon ympärillä harmaantuneet rakennustelineet sekä kauan sitten kuivumaan jäänyt laastiaastia ja siihen kiinnikuivunut muurarin työkalu. Suurvallan sotilastukikohtanaan vuosikymmeniä pitämässä luostarissa oli ruplille ollut ensisijaisempaa käyttöä.

Menneenä kesänä, elokuun puolivälissä tarjottua tilaisuutta hyväksikäyttäen tarjoutui tilaisuus pikavierailuun

50 unohduksen vuotta on Konevitsassa kaikkialla näkyvissä.

Karjalaa kiertämässä...

Heikki Ylinen

myöskin Konevitsassa. Matka Käkisalmesta Konevitsaan oli pienempoleisella aluksella varmaankin meille kaikille mukanaolueille elämys sinänsä. Matkapäivänämme myrskyvä Laatokka näytti mahtiansa ja niinpä tavallisesti runsaat kaksi tuntia kestävään matkaan kului aikaa huomattavasti kauemmin aluksen puskiessa etuvasemmalta puhaltavassa myrskyssä kohti päämääräänsä. Laivan "kapteenin" ammattitaitoa kuvaavaa oli, ison aallon tullessa hän pyrki kääntämään alustansa vastatuuleen. Aluksen pelastusvälineissä olisi ehkä ollutkin toivomisen varaa, olisiko näkyvissä ollut vain neljä pelastusrengasta. Paluu Konevitsasta tapahtuikin myrskyn jatkuessa Sortanlahden satamaan, venäläiseen laivastotukikohtaan matkan ollessa kahdeksan kilometriä, laivurin antaessa näytteen ammattitaidostaan tunkessa laivansa sataman sivustalla olevien kahden kai jo eläkeikään ehtineitten ruosteisten laivojen väliin. Siellähän Sortanlahdessa kuljettajamme Kallion Juha-Pekka meitä olikin vastassa saatuun Käkisalmeen tiedon matkaohjelmamme muuttumisesta. Kuljettajalle antaisin vilpittömän tunnustuksen yk-

sinsuoritetusta matkasta, entäpä jos venäläiset mafiamiehet, joille ehkä tieto olisi voinut kiiriä matkasta, olisivat käyttäneet tilaisuutta hyväkseen?

Jo rantautuessa sai havaita, että kuluneet vuosikymmenet olivat myös Konevitsaa kaltoin kohdelleet. Siitä kertoivat jo luostarirakennusten rapistuneet ulkoseinät. Sotilaat, jotka vuosikymmeniä ovat myöskin Konevitsaa hallinneet, ovat nyt jättäneet saaren, jossa luostarielämä on hiljalleen elpymässä. Nuorehkon munkkiveljen opastamalla kierroksella saimmekin tutustua luostariin ja kai suurelta osin talukoovoimin kunnostettuun, nyt myöskin toimivaan kirkkoon, joka varsinkin sisustukseltaan oli saatu yllättävänkin hyväkuntoiseksi. Luostarin sotien edellistä aikaa ja rakennusten senaikaista mahtavuutta voi vain kuvitella. Useista hävinneistä rakennuksista on vain kivijalat jäljellä ja vuotavissa rakennuksissa vuodenaikojen vaihtelut, sateet ja tuulet ovat tehneet ja tekevät edelleen vääjäämätöntä tuhoaan. Tuhoa on käsittääkseni edesauttanut suurvallan mistäänpiittaamaton sotilasmahti, joka on luostaria vuosikymmeniä hallinnut. Kaikkeen tuhoon luon-

nonvoimat eivät ole pystyneet, siinä on auttanut myös ihminen. Pikakäynnistäni Konevitsassa jäi ajatus: Voiko luostarin nykyistäkään rakennuskantaa mikään pelastaa? Talkoovoimat eivät siihen riitä ja varojakin tarvitaan suunnattomia määriä. Ja suomalaiset, jotka ovat olleet monessa mukana siivoamassa milloin mitäkin Moskovan rauhassa menettämällämme alueella, rajalliset ovat heidänkin mahdollisuutensa. Jättäessämme luostariisaaren jäi viimeisenä näkymänä mieleen rannan tuntumassa oleva rautaromun peittämä kenttä, jonka takana olevassa rakennuksessa työnsi tummaa savupilveä dieselmoottori, kehittäen sähköä luostariisaaren tarpeisiin.

Mainitessani suomalaisesta talkoohengestä, sen sai nähdä taas Pyhäjärven hautausmaalla, jossa kuluneen kesän aikana oli kunnostettu sotiemme aikainen sankarihauta-alue. Nyt alueelle pystytetty muistomerkki kertoo pyhäjärviläisten antamasta uhrista vapautemme hyväksi.

Kolmipäiväinen matka antoi tilaisuuden tehdä kiireisen kierroksen myöskin sodissamme kovia kokeneeseen Suvannon ja Taipaleenjoen tuntuun. Sateeton kesä oli kuivannut kuoppaisilta teiltä vesihautoja, mahdollistaen kulkemisen käytettävissämme olevalla Ladalla jopa Terenttilästä Linnakankaalle, josta matka jatkui edelleen ohi talvisodasta kuuluisan Järisevän Pyhäjärven suuntaan. Valitettavasti vanhentuneitten karttojen ja kai puutteellisen kartanlukutaitoni takia Yläjärven alapäässä takaoikealle kääntyvä tiehaara jäi huomioimatta ja näinpä Lehikoisen sisarusten äidin kotipaikka Vernitsalla jäi näkemättä ajan loppuessa kesken.

Muutoin matka täytti kaikki odotukset. Majoitus pyhäjärviläissyntyisen Lauri Musakan rakentamassa "lomakeskuksessa" sujui mukavasti ja mielenkiintoista oli olla myös pyhäjärviläisten kotiseutumatkalla. Todeta heidän kiintymyksensä metsittyneeseen kotiseutuun, nähdä miten he suhtautuvat entisten kotiensa nykyisiin asukkaisiin, joihin jo aikaisemmilta käynneiltä saattaa olla tämänkertaista käyntiä edeltävä tuttavuus. Sekä olla mukana henkilön kanssa, jonka entistä kotia Karjalassa ei enää ole olemassa.

Paluumatkakin sujui kommelluksitta. Ostokset Kiviniemen kioskillä ja Viipurissa oli saatu suoritettua, eikä tullimuodollisuudetkaan muodostuneet Vaalimaalla pitkiksi, voitiinkin kotisuomen kamaralla jälleen kerran todeta: "Kyllä meillä sittenkin on omassa loma-Suomessamme kaikki hyvin." □

Viime kesänä Pyhäjärven hautausmaalla paljastettu sankarivainajien muistomerkki. Kuvassa: Hilja Lehikoinen, Airi Kuusivuori, Juha-Pekka Kallio, Irma Lehikoinen, Aila Jalamo ja Liisa Karvonen.

Lehikoisen sisarukset Aimo, Aila ja Aarni Taipaleen nelostukikohdassa tuntemattomina haudattujen suomalaissotilaitten muistomerkillä.

Lauri Musakan Pyhäjärven rantaan rakentama majoitusrakennus. Alueella sijaitsee myöskin toinen Musakan rakentama rakennus.

Kuvitelkaapa miltä tuntuu...

*Lapset, nuoret, johtajat ja
huoltajat toteuttavat mottoa
"laulaen iloa jaamme".*

Leirin huoltajina

- kuunnella suurkuoron laulua kuoroleirillä, jossa laulaa 900 nuorta
- maata lattialla retkipatjalla pölyn tuoksu nenässä tyttöjen ilon ollessa ylimmillään, vaikka olisi hiljaisuuden aika
- huomata miten tytöille maistuu jopa puuro aamupalalla
- olla yhdessä jakamassa riemukkaita kokemuksia
- kutoa leirisukkaa, jossa voi olla joko yksi varsi ja kaksi terää tai päinvas-toin

Tukijoukoista

- kun pitäisi hankkia uusia kuoropukuja, kansioita, nuotteja...
- kun kirpputorille ja myyjäisiin tulee kourallinen yleisöä
- kun konserttia varten on leivottu sata pullaa ja lippuja myydään 15
- kun cabareen ensi-illassa on sali täysi
- kun saa iloita kuorolais-ten kanssa onnistuneesta esiintymisestä
- kun konserttimatka Lontooseen on ovela

...tietysti upealta, toivottomalta, hämmästyttävältä, antoisalta, kutkuttavalta, haastavalta, uskomattomalta ja mahtavalta!

Tämän kaiken voi kokea Äetsän kuorojen tukiyhdistyksessä, joka on perustettu 1987. Yhdistyksen tarkoituksena on tukea ja avustaa Äetsän lapsi- ja nuorisokuorojen toimintaa.

Tukiyhdistys kuuluu Nuorten kuoroliittoon, joka antaa kuorolaisille mahdollisuuden osallistua valtakunnallisille leireille sekä Satakunnan piirin tapahtumiin. Kuoroliiton kautta osallistui syksyllä 1988 kaksi kuorolaista, Elina Haapamäki ja Päivi Siuko, Europa Cantat -tapahtumaan Unkarissa, jossa oli mukana 3000 nuorta laulajaa.

Kuoroliiton kansainvälinen Sympaatti-tapahtuma 1990 toi myös Äetsään tasokkaan unkarilaisen Bela Bartok -tyttökuoron, jonka isäntänä tukiyhdistys toimi. Tapahtuman pääjuhlaan Tampereelle koottiin Sympaatti-kuoro, jossa oli mukana neljä laulajaa Äetsän nuorisokuorosta.

Kuorojen perustajan Tiina Pajunon aikana valmistui lapsi- ja nuorisokuorojen yhteinen äänite "Laulaen iloa jaamme", joka äänitettiin Kiikan kirkossa 1988. Samana vuonna molemmat kuorot pääsivät Nuorten taidetapahtumassa läänin tasolle asti, jossa kuorot saivat kunniakirjat.

Nuorisokuoron ensimmäinen ulkomaille suuntautunut konserttimatka

tehtiin Tukholmaan 1988 ja toinen Tallinnaan 1989. Tallinnalaiset olivat vastavierailulla Äetsässä seuraavana vuonna. Lokakuussa 1994 nuorisokuoro konsertoi Lontoossa kahdessa eri kirkossa viikon mittaisen matkan aikana.

Kuorot ovat laulaneet lukuisissa kunnan, seurakunnan ja yksityisten tilaisuuksissa ja saaneet esiintyä mm. Arvo Ylpön kunniaksi järjestetyssä "Arvoa lapsille" -konsertissa yhdessä M.A. Nummisen ja Pedro Hietasen kanssa. Joensuun laulujuhille osallistuneet nuorisokuorolaiset muistavat ikuisesti kuinka maailmankuulu Jukka-Pekka Saraste johti heitä suurkuorossa.

Ryhmässä laulamisen lisäksi kuorolaiset ovat saaneet esiintymis- ja näyttämökokemusta cabaree-esityksissä, joita on tukiyhdistyksen järjestämänä suunniteltu ja toteutettu jo kolmesta eri aiheesta. Omat äänenmuodostusleirit kuuluvat myös jokavuotiseen toimintaan.

Tämän kaiken toteuttamiseen tarvittavat varat tukiyhdistys hankkii eri tempauksilla, myyjäisillä, muotinäytöksillä ja cabaree-esityksillä. Toteutuksen onnistumisessa on kuorolaisten lisäksi neuvokkaiden isien ja äitien tuki aina tärkeä. Toimintaa tukee vuosittain myös Äetsän kunta avustuksille.

Yhteistyö kuorojen kanssa jatkuu tunnukseksi "Laulaen iloa jaamme". □

Kanttori Elisa Junttila johtaa Äetsän nuorisokuoroa.

Kuorolaiset majoituvat leirillä ja tapahtumissa sekalaisissa tiloissa.

Kuorotoiminta - yhteinen yritys

Elisa Junttila

Aloittaessani neljä vuotta sitten Kii-kan seurakunnan kanttorina olin iloinen saadessani johdettavakseni sekä Äetsän musiikkikoulun lapsikuoron että nuorisokuoron. Samalla kuorot siirtyivät seurakunnan kuoroiksi. Ei tarvinnut perustaa uusia kuoroja.

Lapsikuorossa on tällä hetkellä 26 7-13-vuotiasta laulajaa. Suurin osa on tyttöjä. Kuoron koko on pysynyt samana kuluneina vuosina. Lapsikuorosta siirtyy syksyisin osa vanhimmista laulajista Nuorisokuoroon. Nuorisokuoron kokoonpano vaihtelee vuosittain runsaasti, koska opiskelijat lähtevät usein pois Äetsästä. Niinpä Nuorisokuorossa on nyt 18 laulajaa yläasteella ja lukiossa olevia tyttöjä. Aiempina vuosina oli vähemminkin laulajia.

Kuorotoiminnassa tärkeää on tavoitteellisuus. Kuorolaulu on harrastus, josa voi ja pitää kehittyä. Sanotaankin, että kuorolaulu on vapaaehtoista niin kauan kunnes liittyy kuoroon laulajaksi. Sama pätee kyllä kaikkiin ryhmäharrastuksiin mm. urheilussa. Sekä Lapsi- että Nuorisokuorot harjoittelevat säännöllisesti kerran viikossa syksystä kevääseen. Jokaisessa harjoituk-

sessä on ensin äänenavaus- ja äänenmuodostusjakso, jossa opetellaan oikeaa laulutapaa ja yhtenäistä sointia. Tähän kuorolaiset ovat saaneet opetusta myös kuoroleireillä eri opettajilta.

Harjoituksissa opetellaan ja hiotaan kuoron ohjelmistoa, joka valitaan kuoron tason ja esiintymistilaisuuksien mukaan. Lapsikuoro laulaa 1-2-äänisiä lasten hengellisiä ja muita lauluja mm. kansanlauluja. Nuorisokuoron ohjelmisto on laajempi ja vaikeampi; tämän vuoden ohjelmistossa on Lontoon konserttimatkaa varten kansanlauluja, suomalaista uudempaa nuorisokuoromusiikkia (mm. Pekka Kostiaisen Onniamanni-kaanon), perinteisiä kuorolauluja, negrospirituaaleja sekä gospellauluja. Laulut ovat 2-4-äänisiä. Ohjelmistossa on myös lauluja mm. englannin kielellä. Kuoron jäsenten ja määrän vaihtuvuus tuo vaikeuksia ohjelmiston valinnassa. Jos laulajia on vähän, ei kuoro voi laulaa 3-4-äänisiä vaikeampia lauluja. Silloin tavoitteet on asetettava uudelleen.

Kuorotoiminta on antoisa ja edullinen harrastus lapsille ja nuorille. Kuorossa opitaan laulutekniikkaa, yhteis-

laulua, kuuntelua, tulkintaa sekä musiikintuntemusta. Lisäksi kuorolla on tärkeä sosiaalinen merkitys: opitaan ottamaan toisia huomioon, tekemään yhteistyötä tavoitteiden saavuttamiseksi sekä arvostamaan erilaisia ihmisiä. Kuorossa saa myös ystäviä ja leireillä sekä tapahtumissa tapaa muita kuorolaisia, saa myös kokemusta suurkuorossa laulamisesta.

Lapsi- ja nuorisokuorotyö on antoisa myös kuoronjohtajalle. Lapset ja nuoret ovat nopeita oppimaan ja kehittymään. He ottavat mielellään vastaan haasteita ja vaativiakin esiintymisiä. Lasten ja nuorten kanssa toimiminen on hauskaa heidän aitoutensa ja estotomuutensa vuoksi. Äetsässä kuorojen kanssa on helppo toimia, koska Äetsän Kuorojen tuki r.y. toimii loistavasti huolto- ja tukijoukkona esiintymisten matkojen, leirien ym. asioiden järjestämisessä. Niinpä johtajalle jää enemmän aikaa paneutua varsinaiseen kuorotoimintaan sekä ohjelmiston kokoomiseen. Kuoroihin otetaan lisää laulajia tammikuussa v. 1995. "Laulaen iloa jaamme..."

Pimenevän syksyn illassa huristelee linja-auto kohti Äetsää. Taas on yksi konsertti Äetsän nuorisokuorolla loistokkaasti takanapäin. Tunnelma linkassa on hilpeä, vaikka yön tunnint eivät ole kaukana. Saamamme kahvit lämmittävät vatsassa ja salamavalot välkkyvät vieläkin silmissämme. Tämän iltainenkin konsertti antoi meille paljon, hyvän mielen, lisää esiintymisvarmuutta tulevaa Lontoon matkaamme varten ja hurmuksesta kyynelehtivän yleisön (ainakin melkein...).

Monella meistä on laulukokemusta jo lapsikuoron ajoilta asti. Uusimmat kuorolaiset liittyivät vallattomaan joukkoomme viime syksynä ja heitä olemme yrittäneet opastaa parhaamme mukaan, hyvällä menestyksellä tietenkin!

Ohjelmistoa on harjoiteltu raivok-

Ulla Erkkilä
**Laulaen
 iloa jaamme
 ja saamme...**

kaasti, joskus kyllästymiseenkin asti. Välillä kuoronjohtajamme Elisa on piiskannut meitä niin, että vielä illallakin kappaleet pyörivät päässä - perheiden kiusaksi. Ja kieltämättä, on usein harjoituksissa minuutteja laskettu... Mutta tulostakin on syntynyt. Painajaiseksi muodostunut Onnimanni-kaanonkin menee jo täydellisesti (lukuunottamatta muutamia pieniä kömmähdyksiä). Niin, ja mistä saisi paremman fiiloksen kuin siitä, että joku laulu menee

ankarien harjoitusten jälkeen vihdoin hyvin?

Kuoro on siis antanut paljon: uusia ystäviä, kokemuksia ja hetkiä, joita ei haluaisi vaihtaa pois. Kuoro on myös opettanut yhteishenkeä ja sen, että sitkeä harjoittelu tuo tulosta. Onhan sitä tullut opittua jonkinmoista kuriakin, vaikka Elisa onkin varmaan toista mieltä... Rima täytyy pitää korkealla ja aina on parantamisen varaa.

Yhteiset leirit, matkat ja illanvietot ovat myös niitä, jotka pitävät kuorosa vuodesta toiseen. Vuosien varrelta onkin kertynyt monta hauskaa ja kivaa muistoa, joita voi kertoa vielä lastenlapsilleenkin...

Matka alkaa olla loppuillaan ja Äetsän tutut valot hämmöttävät edessämme. On aika lopettaa tämä konserttimatka ja arkistoida sekin muistojen kirjavaan arkkuun. □

Kronikka kirjoitettu Sähkösuuskunnan valojuhlaan, joka oli Karkun Korkeanojan kansakoululla 18. 1. 1950 klo 19. Seuraavassa osia siitä.

Valojuhlaa *Aili Uotila*

Mason maassa sähkökuume alkoi tehdä terää kun Lehtisen Heikki Laukulassa ei asuskellut enää Jokipohjan seutua Liuksiala perässänsä veti Piimäsjärveltä sakkiiin souti Koivun Toivo heti.

Kärkipäätä oli myöskin Koiviston Eino samanlaiset aikeet, tuumat ja keino Masojärven takaa sitä sähköä vetää ettei pimeyden peikko enää kiusaisi ketään.

Kova oli kokous Mäkelässä päätettiin nurkkakokouksessa tässä otetaan kaverit valoa vaan että kirkastuu Masokin aikanaan!

Niinpä kipitti Nokialle Erkki ja Topi siellä he sitten asioista sopi kyllä vaan kotiseutu sähköä saa käännettään päätä ja suuntaa vaan!

Jo pidettiin Finskalla kokousta Porin insinööriä veti Kakkosen Musta insinööri Bergman kun alkoi laskelmoimaan niin kupari se alkoi korvissa soimaan...

Sähkö otetaan, kuitenkin päätettiin sillä käytettiin järkeä ja säästettiin toiset oli jo mielellä parhaimmalla vaikka sähkökärpänen pisteli nenien alla.

Kolmas kokous oli sitten Liuksialassa siellä oli sakkia, oli koko kansa hikihelmet nousi nimeensä kun veti hallituskin valituksi tuli siellä heti.

Tyrvään viimeisiä kyliä sähköistettiin joskus 1960 luvulla jolloin Ekojärvi ja Kivijärvin sai sähkövalot. Evert Mattila tekee reikää pylväseen eristäjäkoukkua varten.

Juu, juu, ehtii se rekisteriinkin täysin oltiin kypsä huomasi senkin jo luultiin juopoksi vesiselvä onhan niitä aseja, jos on ja kellä.

Kartanon muuntaja laulaa ja soittaa komean kuusikon säveltä toistaa tarua muistaen isäin ja taaton ohitseen kulkevan aikojen saaton...

Valon vihdoin viimein sai Piimäsjärvenmaa, jota perässä vedettiin ohimennen vaan. Kolmas piiri pirtissänsä kartta kun niisti siitä huolta ja vaivaa toisille riitti.

Porrasniitun suunnitelma valmis jo on saanut valon, voiman, vaimon ja radion!
 - - - Onnen valot palaa, ei sammua saa sähkövalot seutumme kaunistaa!

Erään helsinkiläisen tilaisuuden pöytäseurueessa joitakin vuosia sitten syntyi keskustelua kotiseudusta. Vierustoverini tiedustellessa minun kotiseutuani vastasin asialle hieman lisäävästi antaen: "Minä olen koko sydämestäni satakuntalainen." Vastapäätäni istui viehättävä vanha neiti, nyttemmin jo edesmennyt Maija Ryti - huittislaisia siis - joka sivusta reagoi välittömästi kuulemaansa: "Niin olen minäkin!" Kahden satakuntalaisen kohtaaminen. Kumpaisetkin olivat ylpeitä kotimaakunnastaan ja seudustaan.

Hopun koulu.

Immo Nokkala

Tyrvää - kotiseutuni

Olen satakuntalainen ja olen tyrvääläinen. Tyrväällä olen viettänyt elämäni ensimmäiset yhdeksäntoista vuotta, Tyrväältä päässyt ylioppilaaksi monin tavoin merkittävänä vuonna 1939. Näihin Tyrvään nimeen liittyviin toteamuksiin sisältyy tarkoituksellista osoittelua. Tämän päivän tyrvääläinen koululainen sanonee: Tyrväässä, Tyrvästä, Tyrväeseen. Minun lapsuudessani käytettiin ulkoista sijaa: Tyrväällä, Tyrväältä, Tyrväälle. Kyse on paljon pohditusta kielitieteellisestä ongelmasta, jonka selvittämiseen mm. tunnetut tyrvääläiset kielentutkijat ovat aktiivisesti osallistuneet. Moni asiaan vihkiytynyt on muodostanut itselleen perustellun kannan, onpa valmis sitä kiihkeästi puolustamaan. Minä pysyn konservatiivina kantaani sen lähemmin perustelematta. En ole kotoisin Tyrvästä, vaan Tyrväältä.

Vain lapsuutensa ja sotia edeltäneen nuoruutensa 19 ikävuoteen asti paikkakunnalla viettänyt ei ole voinut oppia tuntemaan kotipitäjäänsä sen kaikilta eri kulmilta samalla tavoin kuin Tyrväällä koko ikänsä asunut henkilö. Että sittenkin tunsin ja yhä tunnen Tyrväätä mielestäni varsin hyvin, juontunee siitä, että vanhemmillani Tyrvään kol-

mella koululla asuneina oli pitkäaikainen Tyrvään tuntemus ja laaja ystäväpiiri sekä että mainittuun ikään mennessä olin joutunut tekemisiin aika monien tyrvääläisten kanssa. Paitsi yhteiskoulun välityksellä, joka oli hyvä tutustuttaja jo silloin, kun vasta vanhemmat sisarukset olivat opintiellä, kotipitäjäni asukkaita kohtasin etenkin kahdenlaisessa toiminnassa: isänmaallisissa ja hengellisissä harrastuksissa. Suurin osa tuntemistani tyrvääläisistä oli innokasta maanpuolustusväkeä: suojeluskuntalaisia ja lottia. Mutta monet näistä samoista isännistä ja emännistä sekä nuorisosta kohtasin myös Vammalan rukoushuoneella. Se isänmaallisuuden ja kristillisyyden luja keskinäinen yhteys, joka tavallisesti liitetään pohjalaisiin erikoispiirteisiin, oli tunnettu ilmiö myös Satakunnassa ja evankelisen liikkeen rintamailla, Tyrväällä. Tämä kuva nousee voimakkaana mieleeni tyrvääläisiltä nuoruusvuosiltani.

"Järvi on maiseman silmä", satakuntalainen F.E. Sillanpää sanoo. Tyrväällä näitä maiseman silmiä muistelen olevan kuutisenkymmentä. Luku antaa Tyrvään järviluonnosta ehkä liiankin edullisen kuvan, monet järviksi nime-

tyt kun ovat pikemminkin lampia. Kun seudun upeimmille järville, Houhajärvelle ja Ylistenjärvelle, pääsemiseksi perheen oli aina turvaututtava taksiin, minun lapsuudessani ei matka näille järville usein suuntautunut. Sen verran kuitenkin, että jotain peräti hohtokasta muistoa kumpaankin liittyi. Ylistenjärvellä käytiin enemmän, koska Hiedanmaan talossa oli kodillemme tuttu isäntäväki. Isäntä tapasi poiketa Hopun koululle torimatkoillaan. Hänen tuomansa kermainen maito ja ohrakakot ovat säilyneet tuoreiden muistikuvien joukossa kaikki nämä vuosikymmenet. Olin kerran itekin torikydyissä palatessani sen mukana Hiedanmaasta. Herätys kauppaan lähtöä varten tapahtui klo 2. Aikaa tarvittiin, sillä kopukka ei ollut niitä vilkkaimmin astelevia.

Hienoin näkymä tyrvääläiseen järvi- maisemaan on Vammaskosken sillalta. Entisensähan se ei enää ole. Rantoja on uudelleen muotoiltu, kosken pyörteet ovat muuttuneet vilppaaksi vuolteeksi, asuinrakennukset, varhemmin täysin tuntemattomat kerrostalot, ovat täälläkin tunkeneet itsensä kosken partaalle asti. Vielä lapsuudessani Vammaskoskessa oli nähtävissä lohpadon jäännökset kuin muistona vapaiden vesien

suuruuden ajoilta. Itse siltakin paikalla, jossa silta oli ollut jo keskiajalla, 115 m pitkä kivilta, eräs sillanrakennustaidon kauneimpia luomuksia jykävine kivipilareineen, vuoden 1918 räjäytysyrityksistä säästynyt, vaikuttaa levennettynä kadottaneen jotakin alkuperäisestä luonteestaan, niin ymmärrettävä kuin ko. toimenpide onkin. Ennen vanhaan Vammaskosken niskalla oli kaiken kesää tukkilaisten punainen uittokoppi. Uitto oli vilkasta. Hinaaja Rautavesi veti lautat kosken yläpuolelle ja Liekovesi vei ne seuraaville koskille. Kaikki tämä on nyt poissa. Mutta yhä on sillalta avautuvassa maisemassa vetoa suuntasipa katseensa ylävirtaan tai alavirtaan päin. Tämä on niitä kohtia, joissa parhaiten kokee tyrvääläisen maiseman lumon.

Näin veteraani-ikässä sillan kaiteen äärelle näköalaa ihailemaan pysähtyvä voi hiljaisissa aatoksissaan tuntea kaipautaa täällä kerran elettyihin vuosiin ja yleisemminkin aavistella läsnäolevana katoavaisuuden kosketuksen. Kaikki läheiset omaiset ja lukuisat ystävät ovat poissa. Virran kulku on taukoamaton. "Virta venhettä vie..."

Olen vasta nyttemmin joutunut kyselemään, mikä vaikutus historiallisella maisemalla mahtoi olla omaan ajatteluuni ja henkiseen kehitykseeni. Sanoessani maisemaa historialliseksi ajattelen nimenomaan Rautaveden pohjoisrannalle sijoittuvaa Tyrvään vanhan kirkon, Pyhän Olavin kirkon, siluettia. Sehän oli aina silmien edessä Rautaveden rannoilla liikuttaessa. Varsin heikosti edes vielä oppikoulu-aika tiedostamanani, mutta varmaan tiedostamatta ja vaikuttavana tosiasiana se liitti minut ja kanssani epäilemättä monet muut kotiseutumme pitkään historiaan.

En voi olla ihmettelemättä miten niukasti tuonaikainen kouluopetus - puhun nimenomaan oppikouluajoista - käytti hyväkseen niitä historiallisia, aatteellisia tai kristillisiä rikkauksia, joita lähiympäristössä oli aivan käden ulottuvilla tarjolla. Voi tietenkin olla, että koululainen ei kyennyt omaksumaan kaikkea saamaansa tietoa tai että opetuksen luonne on päässyt unohtumaan. En missään nimessä halua antaa väärää todistusta tai heittää varjoa oppilaitoksemme ylle. Jos joku ikätoveristani muistaa toisin ja on varma käsityksessään, olen valmis hyväksymään tämän. Tämänpäiväisestä ajattelustani ja kokemuksestani käsin voin vain todeta, että Kokemäenjoesta kaikkine latvavesineen olisi ollut paljon kerrottavaa. Olihan joki maamme huo-

mattavin vesiväylä, jo rautakaudella, ajanlaskumme alusta historiallisen ajan alkuun, koko pituudeltaan rannoiltaan asuttu. Joki merkitsi Suomelle samaa - näin on sanottu - kuin Rein Saksalle. Tonava Keski-Euroopalle tai Volga Venäjälle. Minä asuin vuosikaudet kodistani näkymä yli Roismalanlahden Torran mäelle, jossa muinaisasukkaiden savut olivat kohonneet jo 1600 vuotta sitten. Kaukolan koskien äärellä, rannoilla sekä Liekosaassa ja Hiukkasaassa, on suurin yhtenäinen rautakauden hauta-alue mikä Suomessa on löydetty. Tästä tiedettiin yhtä ja toista jo vuosisatamme alussa, mutta nyttemmin paljon enemmän, kun voimalliset työt panivat kiirehtimään jatkokaivauksia.

En muista myöskään kerrotun, että Birger Jaarlin voi olettaa tulleen Hämeeseen juuri Kokemäenjokea pitkin, eikä kristillisen viljelyn leviämistä

Immo Nokkala

koskevaan tietouteen liene muutenkaan sisällynyt järin paljon paikallisväriä. Entä miten mahtoi olla taidehistorian laita? Puhuttiinko piirustustunneilla Akseli Gallen-Kallelan lapsuudesta ja nuoruudesta Tyrvällä ja hänen siellä aloittamastaan taiteilijantyöstä? Sen jo Tyrvällä lukuisiin teoksiin ylittänyt satoahan on mm. Poika ja varis vuodelta 1884 maalattuna Kallialan kylässä, jossa nuori taiteilija vietti kesäänsä Sipin talossa.

Lapsuudessani kävin usein Jaatsilla paljon käyttämässäni lainakirjastossa, mutta Akseli Gallen-Kallelan yhteyksistä tähän ympäristöön en tiennyt kerassaan mitään ennen vuotta 1949, jol-

loin Onni Okkonen julkaisi suuren elämäkertateoksen taiteilijasta. Siihen asti myös nimismies ja pankinkasööri P.G.Gallén oli ollut kasvoton henkilö, jonka rauta-aidan kehystämän haudan tiesin, mutta jonka merkityksestä Tyrvään kulttuurielämälle ei ollut aavistustakaan. Niinpä en tiennyt, että hän oli Tyrvään ensimmäisen vuonna 1869 perustetun kansakoulun alullepanija, Kirkonkylän eli Hopun koulun, joka lähemmäs puolentoista vuosikymmenen ajan oli minun lapsuuskotini. Ovathan nämä historialliset tiedot, joita matkan varrella on tullut vastaan yksi toisensa jälkeen, tervetulleita myöhemminkin, ihmetyttää vain, miksi niistä ei kuullut jo kouluaikana. Me tiesimme kyllä yhtä ja toista jännittävää kuten sen, että vanhan kirkon lattian alla on muumioita, että vanhassa pappilassa kummittelee tai että Karkun Pirunvuoresta menee salakäytävä Laukkoon, mutta kukaan ei kertonut meille millä historiallisella maaperällä me asuimme. Toki meidän on saamamme opetuksen puolustukseksi myönnettävä, että yli puolessa vuosisadassa tietämyksen piiri on tuntuvasti laajentunut. Sitä vain ei aina muista, kun ei tunne kuuluvansa Antero Vareliusin pitäjähistoriassa nimeämiin "vanhoihin ikäloppuihin". Vareliusin pitää tämän rajan saavuttamisena 60 ikävuotta.

Eräs seikka minua askarruttaa. Puhutaan ulkosuomalaisista, eikä sen käsitteen ymmärtäminen tuota vaikeuksia. Minun sallittaneen mutatis mutandis käyttää sellaista sanahirviötä kuin "ulkotyrvääläiset" kuvaamaan meitä, jotka kuka opintojen, viran, ammatin, elämäntehtävän, avioliiton tai kuka minkin syyn vuoksi olemme joutuneet kotipitäjän rajojen ulkopuolelle. Osa meistä on voinut säilyttää siteensä kotiseutuun varsin lujina siksi, että heillä on siellä jatkuvasti sukua. Osalla meistä ovat jäljellä vain omaisten haudat. Sikäli kuin olen pystynyt seuraamaan tyrvääläistä elämää, olen havainnut sen olevan erittäin suuren vireyden ja eteenpäinmenon hengen leimaamaa. Siksi kysynkin arasti: voisivatko kotiseudulla vaikuttavat tyrvääläiset ja etäimmällä olevat joskus kohdata toisensa? Me tiedämme monien paikkakuntien menestyksellisesti vaalivan vuosi vuodelta jatkuvan kaikkien pitäjäläisten yhteisen kokoontumisen perinnettä. Onko mahdollista, että tällainen ajatus saisi ilmaa siipiensä alle myös Tyrvään voimakkaassa traditioiden omaavassa kulttuuriympäristössä?

□

Automme alkuperäisessä tehtävässään Huittisten VPK:n palveluksessa. Auto oli koritettu Huittisissa. Myöhemmin siihen rakennettiin umpikori.

Myöhemminkin olemme lähelleet harrastukseen liittyviä joulukortteja. Kuvassa "Pirkan VPK:n" joulutervehdys. Auton edessä Hemmo, Ari ja Pirkka.

Hemmo
Louhivuori

Etsivä löytää

Mobilistin joulutervehdys. Auto oli vasta hahmollaan, mutta ystäville halusimme viestittää uudesta harrastuksestamme. Kuva on vuodelta 1984.

Ford AA -30 entisöitynä kuorma-autoksi Roismalan lahkon myllyllä kesällä 1992

Syksyllä 1981 toi 19-vuotias poikani pihaamme auton peräkärriässä vanhan auton koria muistuttavan ruosteisen peltihäkkyrän. Myöhemmin selvisi, että se oli alkuaan ollut T-Fordin vm. 1924 kori, jota ajan saatossa oli jo muotoiltu pikkuisesti kuorma-autoksi. Nykyisin puhuisimme pickupista.

Kun tajusin, että tarkoitus oli ryhtyä tekemään noista vähäisistä jätteistä autoa, aloin kysellä, löytyisikö jostain vähän parempi aihio. Kuukauden päästä pihallemme tuotiin kuorma-autolla Honkilahdelta uusi lähtökohta. Se oli ns. autotraktori, joka oli alkuaan tehty Ford AA 1930 kuorma-autosta. Runko oli katkaistu. Pyörät, jotka tuoja halusi viedä takaisin kotiin, olivat vallan eri autosta. Konepelti ja kone olivat paikoillaan. Hytistä ei ollut tietoaakaan.

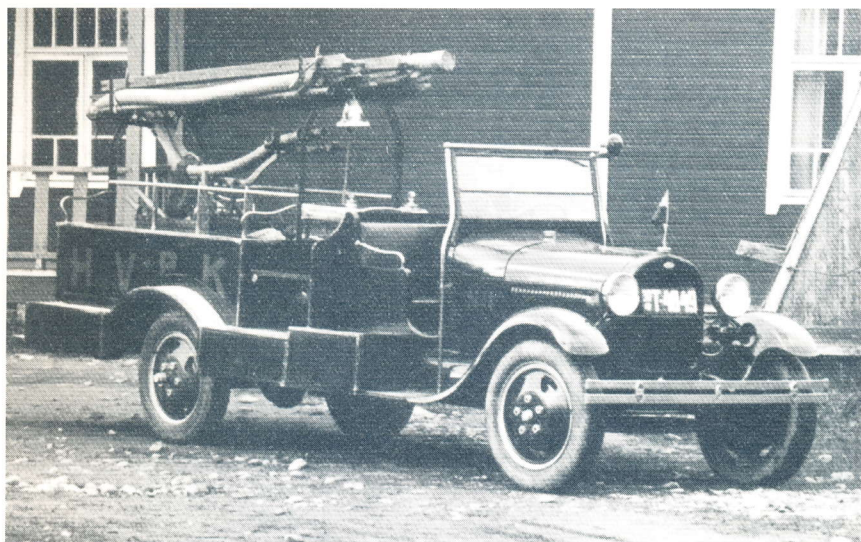
Tästä käynnistyi pitkäaikainen keräilytyö. Aluksi oli vihje, sitten käynti kyseisessä talossa, keskusteluja ja uusia vihjeitä, käyntejä tarkistamassa vihjeiden paikkansapitävyys ja taas uusia vihjeitä. Pian oli Vammalan vihjeet käyty ja retkemme ulottuivat Huittisiin, Äetsään, Kiikoisiin, Punkalaitumelle, Karviaan, Kaarinaan, Mäntsälään, Raumalle ja ties mihin. Kaukaisimmat vihjeet taisivat olla Lapinlahdelta ja Haminasta. Usein löysimme jonkin osan, mutta vielä useammin emme mitään.

Samanaikaisesti yritimme tutustua "Fordimme" rakenteeseen. Mistä se oli tehty? Mitäs siitä puuttui? Hankimme kirjoja, varastoluetteloita ja kuvasimme museoista löytämiämme autoja, jotka kuitenkin useimmiten olivat henkilöautoja.

Hinnerjoelta löysimme samanlaisen auton. Sen oli koonnut ja hytin itse rakentanut vanha, kokenut, silloin jo eläkkeellä ollut autopajan pitäjä, Reino Saarinen. Hänen autonsa alla ja ympärillä vierailimme tavan takaa. Valoku-

Iloista joulumieltä kaikille harrastajille, olipa hyvä harrastuksenne mikä tahansa!

Toivo Virtanen

Sotamuisto

Olin nuorukainen silloin vasta,
kun sodan äänet maassa soi.
- Mä tunne meenkö myöskin mukaan,
mua sinne kehoita ei kukaan?

Vapaaehtoisena pestin otin,
Kokemäellä sotimista opin.
Sitä, kun oli vähän saatu,
muuttui palveluksen laatu.

Kannakselle matka johti,
Metsäpirtin Lumisuota kohti.
Vartiota tehtiin siellä,
oltiin hyökkääjien tiellä.

Aikaa kului, vuodet vieri,
Lempaalaan mun johti tieni.
Järvi siellä silmään hohti,
Tykkitie kulki Leningradia kohti.

Koitti vihdoin aika toinen,
hyökkäys, kun alkoi moinen.
Viivytäten tiemme kulki,
kunnes Vuoksi sen virrallansa sulki.

Saapui aamu, hälytyskin tuli
kohta unenrippeet silmistämme suli.
Tuli kiire rantaan rientää,
Noisnientä jo viholliset kiertää.

Jännitys jo hien otsalleni nostaa,
josko naapurit pensastossa kohtaan.
- Siellä käsi käy ja kranu lentää,
kohta vierelleni entää.

Paukahduksen kohta kuulen,
sirpaleitten ihoani polttavan jo luulen.
Tuntuu tuskaiselta olo,
suojanani on vain mättään kolo.

Syntymäpäiväni se oli moinen,
kesäkuun kahdeskymmenes toinen.
Sairaalaan nyt alkoi matka,
tuli Vuokselasta hatka.

Joskus tulee muistot mieleen.
Meniköhän syntymäpäivänäni jotain
pieleen?
Kaksikymmentä yksi vaan,
kun kerran täyttää saan.

viakin kertyi koko albumillinen samoin mittapiirustuksia. Samalla kehittyi välillemme tuttavuus ja siitä ystävyys, joka on sittemmin jatkunut myös Reinon pojan ja hänen perheensä kanssa.

Huittisista saimme ostaa osia, jotka olivat kuuluneet Huittisten VPK:n vanhaan paloautoon. Kun kuulimme, että ne olivat peräisin vanhasta pajasta, jossa ei ollut enää edes kattoa ja että siellä oli jäljellä muitakin osia, aloimme etsiä katotonta vanhaa pajaa. Uskokaa tai älkää, mutta eräänä päivänä löysimme paikan. Isäntä kertoikin, että hänen isänsä oli aikoinaan ostanut kyseisen auton huutokaupasta ja romuttanut sen pajassaan. Peräosasta oli tehty peräkärri, mutta sekin oli myyty pois jo ajat sitten. Parin kilometrin päästä, metsästä, löysimme etulokasuojien räppeet. Pajan pohjaa seuloessamme löysimme paljon ruosteisia pikkuosia kuten venttiilin nostimia, venttiilejä, jopa mäntiä. Eräänä päivänä poikkesimme lähellä presidentti Rytin kotitaloa olevaan riiehen ja arvatkaa tunteemme, kun edessämme olikin vanhasta paloautosta tehty peräkärri. Kunto oli tosin heikko. Toisen jousenkin tilalla oli hirren pätkä, mutta kuitenkin... Siitä syntyi vaihtokauppa. Jouduin siis ostamaan traktorin peräkärriin, jonka sitten vaihdoimme haluamaamme.

Huittisista kotoisin oleva luokanopettaja, Tauno Törmä, auttoi paikallistuntemuksellaan meitä suuresti ja häntä saamme kiittää tästäkin löydöstä.

Suurena apunamme on ollut autotalan elävä tietosanakirja, Mikko Eerilä.

Hänen varastoistaan on myös löytynyt monia "aarteita". Uusiakin osia tarvittiin, mutta mistä niitä saisi? Tosin myyntipäivillä oli myyjä, mutta hinnat hirvittivät. Amerikkalaisesta autolehdestä, joita olimme myös tilanneet tiedon kartuttamiseksi, löytyi osoitteita. Poikani kirjoittikin viiteentoista paik-

kaan hinnastoja tiedustellen. Vastauksia tuli ja ennenpitkää tutuimmaksi tuli Snyder's Antique Auto Parts Ohioista.

Paradoksi on siinä, että ensin etsii osia, joita ei tunne eikä tunnista ja sitten kun ne tuntee, ei niitä enää tarvitsekaan, kun ne jo ovat hallussa.

Toinen keräilyn hulluus on siinä, että saatat etsiä jotain osaa monta vuotta, kunnes lopulta löydät sen. Tämän jälkeen samaa osaa löytyy useampi kappale pienen ajan sisällä.

Kolmas piirre entisointiharrastuksessa on, että samoja osia taltioituu useita. Lopulta voisi koota kaksi tai kolmekin samanlaista autoa. Näin on kuitenkin tehtävä, sillä vanhoista osista puuttuu aina jotain, joka sitten saattaa olla mukana jossain toisessa osassa.

Neljäs samaan luokkaan kuuluva on se, että siinä vuosien kuluessa tulee taltioitua muidenkin autojen mielenkiintoisia osia. Niinpä meilläkin on jo kymmenkunta "projektiä", joihin osia kerätään.

Viides hulluus on se, että ystävät, tuttavat ja jopa vieraat alkavat pitää meitä itseämme omituisina. En tiedä, hauskaa hulluutta!

Kaikkein suurimmat epäilyt ja kysymykset kohdistuvat harrastuksemme kalleuteen. Mitä maksaa? Sanoisin, että tämänkin voi tehdä niin monella tavalla. On aina valintakysymys, mitä haluaa ja mitä siitä on valmis maksamaan. Eräs helpottava tekijä on ajalla varioiminen. Kun ei ole rahaa, antaa ajan kuluu. Toinen on oman työn osuus. On selvää, että kauppaneuvoksen mobilistiharrastus lähtee eri pohjalta kuin eläkepajan tai opiskelijan harrastus. Usein kysytään, myymmekö tekemämme auton ja mitä se silloin maksaa? Miksi me myisimme? Emme me ajattele esim. Ford AA -30:tä rahana, vaan se on tunnetta, muistoja, elämäkokemusta. Se on osa meistä. □

Tampere-Tyrvää-rautatatie 100-vuotias

Risto Tainio

Vuoden 1894 Tyrvään Sanomien heinäkuun numerossa oli seuraava uutinen:

“Viime kesäkuun 27. p. kello 2 j.pp. oli Tyrvään rautatieasemalle kokoontunut lukuisa ihmisjoukko. Monet asemaan kuuluvat rakennukset olivat lipuilla koristetut. Nyt oli näet juhmallinen hetki tulossa. Karkusta päin odotettiin juna, jonka tultua oli määrä kesittää sekä siinä tulevat että Tyrvään asemalla työskentelevät työmiehet. Joitakuita minuuttia ennen kello 3 j.pp. saapui myös juna, jossa oli piiri-insinööri hra Reiman ynnä muita henkilöitä, sekä työmiehiä. Tyrvään torvisoittokunta tervehti tulijoita soitolla. Kun työmiehet olivat ensin purkanee santavaunut, kutsuttiin he kaikki katettujen pöytien luo, ja kullekin annettiin suuri nisuleipä ynnä voita sekä pullollinen olutta. Kahvia tarjottiin myös samassa tilaisuudessa. - Aterian loputtua nostivat työmiehet kolme kertaa hurraten ylös nimismies J. Selanderin, ynnä poliisikonstaapeli Pohjan ja tehtailija W. Gallenin, niin kuin juhlan toimeen panneet päähenkilöt. Torvisoittokunta soitti useita kappaleita, joita kuullessa aika kului hauskasti. Kaikki tapahtui hyvässä järjestyksessä ilman vähintäkään häiriötä.”

Vieressä oleva on lyhyt ja ytimekäs kuvaus merkittävän suuresta tapahtumasta sata vuotta sitten.

Koska rautatien rakentamisella Tampereelta Poriin nimenomaan Tyrvään kautta on ollut verrattoman suuri merkitys nykyisen Vammalan ja sen lähiympäristön kehittymiselle, lienee paikallaan palauttaa mieliin joitakin pääkohtia radan rakentamisen värikästä historiasta.

Jo J.V. Snellmanin suunnitelma maamme tulevaksi rautatieverkoksi käsitti radan, joka oli aiottu johdettavaksi Poriin joltakin sopivalta kohdalta tulevaa Hämeenlinnan ja Tampereen välistä rautatietä. 1860-luvulla tutkittiin ratasuunta Tampereelta Viljakkalan kautta Poriin. Aina vuodesta 1872 lähtien oli kysymys tämän rautatien rakentamisesta ollut kaikilla valtiopäivillä tehtyjen ehdotusten johdosta pohdinnan alaisena. Tämä suunnitelma oli saanut myös säätyjen myötätuntoisuutta osakseen. Pienenä kuriositeettina mainittakoon, että meillä oli neljään säätyyn, aatelis-, pappis-, porvaris- ja talonpoikaissäätyyn jaettu valtiopäiväjärjestelmä, joka muutettiin vuonna 1906 annetulla valtiopäiväjärjestyksellä yksikamariseksi eduskunnaksi.

Ratahanke oli kuitenkin aina saanut väistyä muiden laajasuuntaisempien ratahankkeiden tieltä. Vuoteen 1878 saakka Tampereen-Porin rata oli ajateltu johdettavaksi Tampereelta Viljakkalaan, mikä suunnitelma oli yhteydessä siihen, että pohdittiin radan rakentamista Viljakkalasta sekä Poriin että toinen haara pohjoiseen Pohjanmaan rannikkoseudun kautta. Jos tämä hanke olisi toteutunut, olisi mielenkiintoista tietää, millainen paikkakunta olisi tänään Viljakkala, rautatien risteysasema.

Kun säädyt vuoden 1878 valtiopäivillä päättivät Vaasan radan rakennettavaksi Näsijärven itäpuolitse Haapamäen kautta, raukesi tämä Viljakkalan radan suunnitelma tähän, onneksi Tyrvään seudulle.

Viljakkalan suunnan pudottua pois rakentamissuunnitelmasta nousi suuntavaihtoehtoiksi kaksi muuta vakavasti otettua ratasuuntaa. Erään vuoden 1882 valtiopäivillä tehdyn anomusehdotuksen johdosta puolsivat näille val-

tiopäiville kokoontuneet säädyt 1.800.000 markan suuruisen apurahan myöntämistä rautatien rakentamiseksi yksityisten toimesta Loimaalta tai joltakin muulta Loimaan lähellä sijaitsevalta kohdalta Poriin. Tämä päätös saavutti myös hallituksen hyväksymisen. Tätä ratasuuntaan perusteltiin sillä, että Loimi- ja Kokemäenjoen laaksoja pitkin rakennettava rata tulisi kulkemaan seudun läpi, joka oli maamme tiheimmin asuttuja ja olisi sanottu rata ollut myös alkuna lounaiselle emäradalle, jota jatkettaisiin Kristiinankaupunkiin ja sieltä edelleen sopivalle kohdalle Vaasan rataa. Välytettiinpä myös suunnitelmaa rakentaa Loimaalta yhdysrata Riihimäelle.

Kun apuraha osoittautui kuitenkin riittämättömäksi, tehtiin seuraaville vuoden 1885 valtiopäiville jälleen ehdotus, jonka mukaan apuraha olisi liittävä taikka rautatie rakennettava Urjalasta Poriin. Tämä ratasuunta oli jo aikaisemmin tutkittu. Tämän Urjalan suunnan puolesta puhui näkökohta, että tällä radalla tahdottin helpottaa Porin kaupungin kilpailua lähinnä Turun kanssa sisämaan tuonnista ja viennistä. Urjala-Pori-radana puolesta puhui myös se seikka, että rata tulisi kulkemaan, kuten perusteluissa mainittiin, Punkalaitumen ja Huittisten väkirikaitten seutujen kautta.

Valtiopäivien rautatievaliokunta antoi kuitenkin sellaisen lausunnon, ettei se voinut puoltaa hanketta, mikäli rata rakennettaisiin valtion laskuun. Sen sijaan valiokunnalla ei ollut mitään sitä vastaan, että se rahoitettaisiin yksityisillä varoilla. Valiokunta kuitenkin lausui, että jos radan rakentamisen pääpaino pantaisiin sisämaan laajemman liikenteen vaatimuksille, rata tulisi rakentaa Tampereelta Poriin.

Monien vaihteitten jälkeen hallitus asetti komitean tekemään ehdotuksen ratasuunnaksi Poriin. Komitea ehdotti viidellä kahta ääntä vastaan radan rakentamista Urjalan kautta Poriin.

Koska Urjalan suunta oli jo tutkittu, saivat kaksi komiteassa ollutta tamperelaisjäsentä aikaan päätöksen, että yksityisillä varoilla tutkittaisiin ratasuunta Tampereelta Kokemäenjoen laaksoa pitkin Tyrvään ja Kauvatsan kautta.

Syntyi kova mittelö näitten rata-

suuntien kannattajien kesken. Taistelun voitti meidän onneksemme Tyrvään kautta kulkeva suunta. Rajoitetun palstatilan vuoksi en voi kertoa niistä sinänsä varsin asiallisista perusteluista, joita kaikkien ratasuuntien kannattajien taholta esitettiin.

Pelkän rautatien rakentamisella ei tietenkään voitu aloittaa junaliikennettä. Oli lisäksi rakennettava suuri määrä erilaisia rakennuksia ja rakennelmia jokaiselle rautatieasemalle. Todettakoon, että "Suomen Tie- ja vesirakennusten Ylihallituksen armollisella päätöksellä" tehdyn yksityiskohtaisen rakennusohjelman mukaan rakennettiin Tyrvään asemalle 17 erilaista rakennusta ja rakennelmaa. Muistamani mukaan kaikki nämä vanhat rakennukset olivat vielä 1930-luvun lopulla käytössä.

Rautatien rakentamispäätöksessä mainittiin ainoastaan kaksi paikkakuntaa Tampereen ja Porin välillä, Tyrvää ja Kauvatsa. Tästä voitaneen päätellä, että Tyrvää oli jo tuolloin tunnettu paikkakunta Helsingissäkin.

Lienee paikallaan aivan muutamalla sanalla pintapuolisesti kuvata sitä Tyrvään Kirkonkylää, Marttilaa, jonka tuntumaan rautatie rakennettiin. Tästä Marttilan kylästä muodostui vähän myöhemmin Vammalan kauppala ja sittemmin kaupunki.

Tyrvään keskus Marttila alkoi viime vuosisadan lopulla esittää tavallaan ikään kuin itsenäistä roolia, jonka etuna oli Vammaskosken yli johtava silta, joka hyvin laajalla alueella oli ainoa Kokemäenjoen vesistön ylittävä kiinteä ylimenopaikka. Uusi rautatie ja tämä vesistön yli menevä silta tekivät Marttilasta todella tärkeän risteys- ja myös kauppapaikan. Elinkeinovapauden tultua Tyrväässä syntyi myös kaupallista ja teollista vireää toimintaa.

Marttilaan ilmestyi erilaisia kauppa-puteja, käsityöverstaita ja pieniä teollisuuslaitoksia, jotka vetivät asiakkaita puoleensa myös oman paikkakunnan ulkopuolelta. Marttilaan asettui asumaan lääkäreitä ja virkamiehiä. Siellä oli myös seudun ainoa apteekki. Marttilasta eli Vammalasta, jolla nimellä kirkonkylää myös kutsuttiin, muodostui kauppalamainen yhdyskunta, joka vähän myöhemmin sai kauppalanoi-keudet.

Tässä yhteydessä haluan mainita myös Tyrvään Yhteiskoulun perustamisen vuonna 1904. Tämä koulu oli toiseksi vanhin maalaisoppikoulu Satakunnassa ja maakunnan vanhin yliopistoon johtava maalaiskunnassa sijaitseva opinahjo. Käydessäni vuosina 1940-48 Tyrvään Yhteiskoulua muistan, mikä suuri merkitys rautatiellä oli naapurikuntien yhteiskoululaisille. Monet kävivät päivittäin koulua Vammalassa junalla, jonka aikataulut oli sovitettu palvelemaan juuri heitä. Juna toi aamuisin oppilaita Tampereen suunnasta Suoniemeltä, Nohkuasta, Karkusta ja Heinoosta sekä Porin suunnasta Kauvatsalta, Äetsästä ja Kii-kasta. Tämäkin osaltaan todistaa rautatien suuresta merkityksestä lähiseudun asukkaille.

Rautatie vahvasti merkittävästi Vammalan asemaa, joka ei ennestäänkään ollut suinkaan heikko keskisessä Satakunnassa, vaan päinvastoin hyvinkin vahva. Voidaanpa sanoa, että Vammala saavutti jo varhain ennen radan rakentamista johtavan aseman seutukunnassa, mitä esimerkiksi Tyrvään rovastikunnan ja Tyrvään kihlakunnan perustaminenkin osoittaa.

Rautatien rakentaminen merkitsi varsin suurta piristysruisketta myöhemminkin paikkakunnan ja lähiseu-

dun elinkeinoelämälle, kun tiedämme, että pitkälle sotien jälkeiseen aikaan saakka rautatiekuljetukset olivat maantieliikenteen ja -kulkuneuvojen kehittymättömyyden vuoksi aivan avainasemassa kuljetuskysymyksissä. Rautatie avasi myös tyrväläisille ja naapurikuntalaisille oivan mahdollisuuden matkustaa asioilleen Poriin ja Tampereelle.

Kauanko matkustajan piti istua junan puupenkillä sata vuotta sitten matkatessaan Tyrvään asemalta Tampereelle? Ei kovin kauan, sillä vuoden 1895 juna-aikataulun mukaan juna kulki tätä väliä kaksi tuntia 13 minuuttia. Aamulla Tyrvästä lähtevä niin sanottu sekajuna, jossa oli sekä matkustaja- että tavaravaunuja, pysähtyi vielä 1930-luvulla Tyrvään ja Heinoon välillä muutaman kerran, ensimmäisen Käen pysäkillä Kallialassa. Juna otti pysäkkien ja asemien laitureilta maitonokkia ja vei ne Tampereelle meijereihin. Illalla Tampereelta lähtevä juna palautti samat tonkat tyhjinä samoille laitureille.

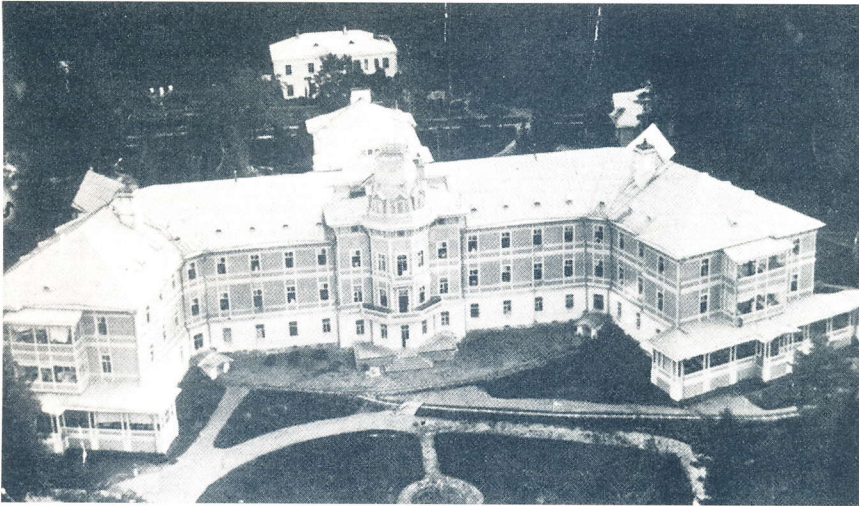
Asemanmäen, Nälkälän, ihmisille rautatieasema oli lähes oma maailmansa. Siellä sentään näki ja koki monenlaista uutta. Muistan, miten vielä kolmekymmentäluvulla Asemanmäen miehet kokoontuivat iltaisin asemalle "päästämään kymppin junat". Asemalla näet kohtasivat illalla kello kymmenen maissa Porista ja Tampereelta tuleva henkilöjuna kummankin seistessä asemalla kymmenisen minuuttia. Miehet seisivat siinä asemalaiturilla, platformilla, ympyrässä katselemassa maailmaa ja keskustelemassa maailman meenon liittyvistä asioista. Kun junat olivat viheltäneet lähtömerkin ja lähteneet hiljaiseen puuskuttaen asemalta, jokainen lähti vähin äänin yöpuulle.

Meille mäen pikkupojille asema kaikkine tapahtumiineen oli aivan ihmeellinen maailma. Siellä sentään tapahtui yhtä ja toista mielenkiintoista. Asema tarjosi junineen meille pieniä mahdollisuuksia jopa vähäiseen rahan-tienestiinkin.

Henkilökohtaisesti entisenä tyrväläisenä olen iloinen, että taistelu ratasuunnasta ratkesi Tyrvään suunnan eduksi. Mikäli kilpailussa mukana ollut muu suunta olisi voittanut, olen täysin varma, ettei Vammala olisi tänään läheskään nykyisenkaltainen, kehittynyt ja edelleen kehittyvä kaupunki. Nostakaamme kiitollisina hattua kahdelle kauaskatseiselle vaikuttajalle, jotka komiteassa vähemmistöön jääneinä saivat sitkeydellään aikaan sen, että radan nykyinen suunta tutkittiin ja vähän myöhemmin rakennettiin. □

Radalla juoksevat Inkeri Henriksson ja Eero Mäkinen

Ilmakuva vanhasta Halilasta.

Kotiseutumatka Uudellekirkolle

Irja Kuusinen

10.-12. 5. 1994

Uudellakirkolla on entinen venäläisten astronauttien kurssikeskus ja lepokoti. Aamuyöllä lähdin kotoa. Linja-auto lähti jo klo 6 Tampereelta. Ilma oli kolea, lämpöä oli vain 8 astetta ja sataa tihuutti. Vasta Viipurissa oli pouta. Markan kerjäläiset olivat siellä myöskin paikalla. Milliä ajoi niitä äreänä pois, mutta asiaansa osaavina he tulivat hetken kuluttua takaisin.

Votkakauppiaita ei näkynyt ja muutenkin kaupunki näytti siistimmältä kuin toissavuonna käydessämme. Jatkoin matkaa Sommen, Säiniön, Summan, Kaukjärven, Uudenkirkon kirkonkylän ja Vammelsuun kautta Inon Vostok-hotelliin. Siellä meitä odotti ruoka, joka olikin ihan hyvää, ei mitään outoja makuja. Hotelli oli muutenkin heikäläisittäin tasokas.

Ikkunat tosin olisi kaivannut pesijää. Vuoteet olivat asialliset ja siistit. Illalla kävelimme (ilman lupaa) n. 200 m Suomenlahden rantaan. Meri oli tyyni, taivas pilvetön, mainingit keinuttivat hiljaa vihreää levää. Voi saastunut meri! Näkymä oli kuitenkin kaunis. 'Uni tuli makeena entisessä kotipitäjässä. Meidän matkassamme oli monia entisiä inolaisia sekä kaukjärvisiä. Inoon ei ole päässyt laillisesti ennenkuin ihan viime aikoina. Inon

ranta on sotilasaluetta. Lauantaiamulla lähdettiin retkeilemään pitkän pitäjää. Ensin Halilaan katsomaan parantolaa, jossa oli jäljellä monista rakennuksista ns. uusi Halila ja myöskin vesitorni, kirkko, pesula ja sähkötalo. Nehän oli tiilistä muurattu, eivät ole palaneet sodan aikana. Uusi-Halila oli tupiparantolana myöskin venäläisillä.

Potilaita oli kuulemma 350 hoidossa. Parantolan pikkukirkko on kokenut uskonnon muutoksen useamman kerran, on nyt kr.kat. Välillä kirkko oli kauppaalikkaan. Nyt ovat sipulitornit kirkkaana. Me saimme lauantai-iltana pitää kirkossa hartaushetken.

Parantolan ympäristö oli siistitty siten viime käyntimme jälkeen ja muitakin edistyksen merkkejä näkyi. Kesän rehevä vehreys peitti ympäristön. Lähdimme Kaukjärvellä käymään. Siellä oli ennen sotia Suomen tykistöleiri. Nimi johtui siitä, kun sotilaat poistuiivat junasta Perkjärven asemalla. Nytkin alue oli sotilaskäytössä, varikkoalueena.

Kaukjärvi on 10 km pitkä kapea järvi, levein kohta 1 km hyvin syvässä laaksossa. Maantie kulkee harjun lakea myöten. Toisella puolella laajat peltoaukeat. Myöskin setäni talo oli sillä alueella. Tavalliseen tapaan kotipaikkoja osoittivat uunien rauniot, kivijalat

ja koristepensaat. Kun tämän järven toiselta puolelta oli peilityni, näkymä oli kaunis ja leppoisa kesäisessä loistossaan.

Palasimme Halilaan, jossa oli hartaushetki pienessä parantolan kirkossa. Meitä karttui sinne 6 linja-autollista entisiä pitäjäläisiä. Eivät he kuitenkaan kaikki läheskään mahtuneet kirkkoon. Oman entisen Uudenkirkon poika Reino Tillanen piti puheen, lauloimme, urkuja ei ollut, mutta eipä tuo haitannut. Tillanen on Helsingin Johanneksen kirkon khra. Tutut tapasivat toisiaan kirkkopihalla. Seuraava päivä oli sunnuntai tapasimme kirkon sankarihaudoilla. Tapasin veljeni. Hän oli helsinkiläisen seurassa ja joutunut tosi kuivaan hotelliin Tarasovoon, kun vettä ei tullut, ja vessoja ei ollut. Eivät he olleet tyytyväisiä ja heidän olikin illalla siirretty Käkösnpäähän, josta oli löytynyt hyvä hotelli. Inolaiset kävivät nyt Vostokiin palattuun kotipaikkojaan katsomassa ja olivat liikuttuneita tullessaan takaisin. Se on ihmeellistä tuo synnyinseudun vetovoima. Heillä oli silloin, 1939, paljon ikävämpi lähtö kuin meillä, kun asuivat vastapäätä naapurin linnoituksia. Aamulla silloin alkoi tykketituli Kronstadista ja Yhin mäeltä ilman varoitusta. Matkatoverini naapurin emäntä oli aamuaskareissa pihalla, kun tykin ammus osui navettaan, lehmätkin lenteli ilmaan. Emäntä haki tuvasta pariviikkoisen vauvansa ja lähti suinpäin pakoon. Lähes viikon kestäneellä juna-matkalla nuori äiti joutui käyttämään vaatteet päältänsä lapsen tarpeisiin. Pohjanmaalle päästyään oli äidillä enää pelkkä talvitakki yllään. Oli niitä tarinoita monenlaisia, kullakin oman sa, syvät jäljet oli jäänyt evakoiden mieleen näistä ajoista.

Seuuraavana päivänä oli sitten matka kirkolle viettämään 50-vuotismuistohetkeä sankarihaudoille. Siellä on 200 miestä haudattu pallokenttänä olleen alueen multa. Alueen keskellä on nyt Uutenakirkkona seuran ja venäläisten yhteistyönä suuri valkea risti sekä kivipaasi, on myös kukkaistutuksia. Venäläinen soitto-kunta esitti Kothenin hymnin, lauloimme virren, rovasti Tillanen puhui kauniisti koettelemuksista, jotka Jumalan avulla on kestitetty. Paikalliset venäläiset naislaulajat esittivät lauluja. Seurasin Alpo Kakon puhe ja yhteispeeleen lasku. Sen jälkeen yksityiset laskivat sepeleensä. Kulttuuritalolla seurasi klo 15 yhteinen juhlatilaisuus suomalaisten sekä paikallisten ohjelmalla.

Yhteinen toivomus oli, ettei enää koskaan sota koettelisi näitä seutuja. □

Teksti ja kuvat: Maria Mustalahti

Kotimaisema

Minun maisemani.

Pieni osa suurta kokonaisuutta.

Sastamala - se nimi on samalla tuttu ja kaukainen.

Se kertoo menneestä ja tulevasta. Kauan sitten eläneistä, tästä päivästä ja siinä on myös tulevien aavistus. Ja minä olen osa siitä.

Rengas sukupolvien ketjussa.

Siinä joukossa joka on uurastanut uuvuksiin asti, rakentanut, muokannut, kylvänyt ja korjannut, niin hengen vainioilla kuin kivisillä pelloillakin.

Se on uskonut ja toivonut, nähnyt puutteen ja sodat, suvet ja talvet ja keväitten toivon.

Satoakin se on saanut korjata.

Toisten asuinsijat ovat rintamailla - toisten täällä syrjemmällä. Täällä on myös minun maisemani.

Syksyn riipaiseva kosketus on täällä lähellä.

On talven kylmyys hankien keskellä.

Mutta niiden yli uneksija näkee ja kuulee jo kevään ja toivon - ja linnunlaulun...

Ihmeen ja kauneuden.

Ja sitten on taas edessä suviöitten lumo ja päivien kirkkaus! Ja sieltä jostakin, menneitten vuosien vaiheilta, voi nähdä ja kuulla niin paljon.

Paljon sellaista, joka tuo päiviin kiitollisuutta ja lämpöä - ja voimia.

Ja halua tuoda sitä myös muille.

Jostakin kaukaa voi kuulla karjankellon kilahdukset - tai heinäkuun helleaamussa viikatteen hionnan äänen - ja kaivonvintin narahduksen...

Ja talviset äänet - reen jalasten ratinan ja pakkas-kuulaan ilman kirkkauden...

Tai ehtoohetken hiljaisuudessa seinäkellon naksutuksen, kun pesänloisteessa pieni nukahti isän tai äidin syliin...

Tämä mennyt on juuri siksi ihmeellistä, että juuri sieltä on juurtunut se, mistä todellisuus ja arkipäivä edelleenkin saa voimaa jakaa iloa ja tasapainoa ja elämänmyönteisyyttä.

Minun Suomi.

Minun kotini.

Minun maisemani.

Tätä iloa tahtoisin jakaa muiden kanssa ja suoda kaikkien ulottuville samat tunteet.

Kiitollisuus tästä kaikesta nousee päällimmäiseksi.

Isien ja esi-isien työn siunattu kädenjälki!

Jospa se jatkuisi minun ja tulevienkin sukupolvien kohdalla.

Tule taas talvi!

Tule Joulun kynttilät ja kuusi!

Tuo Joulun Sanoman luona ilo ja valo ja anna sen heijastua kaikkialla jokaisen lapsen ja aikuisen silmistä!

Missä olemmekin.

Yksinäisyydessä, sairaudessa, työpaikalla tai kodin rauhassa läheisten luona.

Joulun Sanoma kuuluu kaikille!

Nuorten elinolojen parantaminen ja kehittäminen on noussut yhä merkittävämpään rooliin valtakunnallisessa ja paikallisessa nuorisotyössä. Tämän merkityksen kasvun tuloksena yhä enemmän kohdennetaan voimavaroja nuorten elämäntilannetta kohottavaan toimintaan.

Pertti Parkkinen

Nuorten työpaja on yksi nuorisotyön muoto

Tämän kehityksen yksi osa on nuorten työpajatoiminta, joka viime vuosi on valittu useamman kunnan nuorisotyön keinovalikoimaan. Eri puolilla Suomea tällä hetkellä on noin 150 nuoria työllistäviä työpajajoja. Opetusministeriö on rahallisesti tukenut pajojen käynnistämistä.

Vammalan nuorten työpaja

Vammalan kaupunginvaltuusto teki päätöksen nuorten työpajatoiminnan aloittamisesta vuoden 1994 talousarviokokouksessa myöntämällä määrärahan toimintaan.

Nuorten työpajan toiminta Vammalassa alkoi elokuun alussa. Työpaja on hallinnollisesti kaupungin nuorisotoimen alaista toimintaa. Pajalla on työssä kaksi ohjaajaa ja 10 nuorta. Nuorten työpaja toimii entisellä maidontarkastamolla Lapimäenkadulla.

Nuorten työpaja antaa työttömälle nuorelle 6 kk:n pituisen työpaikan ja katkaisee näin työttömyysputken. Työpaja toimii kasvattajana ja työelämään valmentavana paikkana. Nuorten kannustaminen, opettaminen on työpajan tärkeä tehtävä.

Nuorten työpaja tekee tilauksesta töitä kaupungin eri hallintokunnille, yrityksille ja yksityisille. Työpaja tarjoaa mm. seuraavia palveluja: siivous-apua, pihan ja puutarhan hoitotöitä, kuljetuksia ja muuttoja, remontti- ja maalaustöitä, erilaisia puusepän töitä, metallitöitä, pieniä auton kunnostuksia ja pienkoneiden korjausta.

Työpajan nuoret tekevät tilauksesta erilaisia metallitöitä.

Työpajan nuoret ovat kunnostaneet paljon vanhoja huonekaluja.

Ainoa säilynyt kuva yliopiston vanhimmista rakennuksista on C.P. Hällströmin laveeraus vuodelta 1795. Etualalla on yliopiston ainoa 1700-luvun uudisrakennus, anatomiatalo. Taaempänä on varsinainen yliopistotalo, jossa oli jäykkälappeinen paanukatto.

Toivo
Mikkola

Turun Akademian aloitti suomalaisen sivistyksen

Kansojen sivistystä on usein arvoiteltu sen mukaan, kuinka paljon niillä on yliopistoja ja yliopistosivistyksen saaneita kansalaisia. Meidän maassamme on ensimmäinen yliopisto ollut toiminnassa jo 353 vuotta ja sen jälkeen on perustettu useita yliopistoja.

Ruotsin valtakunnassa oli jo 1600-luvun alussa kaksi yliopistoa, Upsala Sveanmaalla ja Tartto Liivinmaalla. Meidän maassamme pidettiin takapajuisena ja sivistymättömänä metsämaana, jossa nuoret ja vanhat miehet istuivat savupirteissä ja polttivat kessua, eivätkä edes avantoa pystyneet tekemään kalastusta varten. Tästä huolimatta tai kenties juuri tämän vuoksi valtakunnan kolmas yliopisto perustettiin Suomeen, Suomen Turkuun Aurajoen rannalle kesken 30-vuotisen sodan melskettä ja rasituksia.

Huomattava ruotsalainen kirkonmies ja professori Johannes Rudbeckius oli hävinnyt Upsalan arkkipiispan ja yliopiston varakanslerin vaalin. Hän ryhtyi innokkaasti yhdessä Suomen kenraalikuvernöörin Pietari Braahen kanssa ajamaan akademian perustamista Suomeen.

Pietari Braahen tehtäviin kuului (1639) akademian sijoituspaikaksi soveltuvien rakennusten katselmus. Va-

linta osui Turun tuomiokirkon välittömässä läheisyydessä oleviin rakennuksiin. Vanhin rakennus oli kaksikerroksinen kivitalo, jossa oli jäykkä paanukatto. Rakennus sijaitsi itä-länsi-suuntaisesti tuomiokirkon kaakkoispuolella.

Suomi oli Ruotsin valtakunnassa tärkeässä asemassa. Tulevan akademian tehtävänä nähtiin kehittää hoitamatta ja huomioimatta jäänyttä, vajavaisesti sivistynyttä, mutta lupaavan ja tärkeän valtakunnan osaa.

Yliopisto aloitti toimintansa Turun akademian nimellä. Se perustettiin "Kreivin aikaan" v. 1640. Ruotsia hallitsi kuningatar Kristiinan holhoojahallitus, Suomea kenraalikuvernööri Pietari Braahe ja Turun hiippakunnan piispa Isaack Rothovius.

Ennennäkemätöntä juhlaa

Akademian vihkiäiset olivat edessä. Piispa Rothovius kutsui Suomen suuriruhtinaskunnan, Ahvenanmaan ja Pohjanmaan rovasteja ja kirkkoherroja saapumaan vihkiäistilaisuuteen. Samanaikaisesti piti kaikissa kirkkoissa pidettävän juhlahuonepalvelus ja

saarnattaman tekstistä Ps. 106:48: "Kiitetty Herra Israelin Jumala, iankaikkisesta iankaikkiseen. Ja kaikki kansa sanokoon: Amen. Halleluja!" Akademian perustaminen oli niin suuri Jumalan hyvä teko, ettei sellaista ole sitten maailman luomisen Suomelle sattunut.

Mahtipontisen suurellisiin vihkiäisjuhliin kuului juhla-kulkue sekä juhlapuheet ja -musiikit yliopistotalossa juhlahuonepalveluksien lisäksi.

Kulkueita veti kolme trumpetinsoittajaa ja rummunlyöjää, jotka iloisella soitollaan ilmoittivat kulkueen saapumisesta. Kulkueeseen kuuluivat piispa Rothovius, professorit, rovastit, kirkkoherrat, hovioikeuden asessorit, Turun linnanpäällikkö, kruunuvouti, koulumestarit, pormestarit, sitten suuret porvarit, heidän kanssaan ylioppilaat ja lopuksi kaikki muut. Linnassa ammuttiin tykeillä. Linnalta ratsain tuleva tuhannen miehen ratsuväkijoukko antoi kulkueelle lisää juhla-ilaisuutta ja kaupunkilaisille komeaa katseltavaa.

Kaikki suosi vihkiäisiä keskiviikkona 15. heinäkuuta 1640. Aurinko porotti täysillä, tuuli oli myötäinen ja sopivan voimakas tuomaan laivat linnalta kaupunkiin. Tori, jolle sotaväki asetui, oli sekin riittävän laaja. Kaiku vas-

tasi laukauksiin ja torvien mahtaviin ääniin, meteliä oli kuin sodassa konsanaan.

Ihmisten paljous oli sanoinkuvaamatonta. Ikä, sukupuoli tai terveydentila ei ollut pidättänyt ketään saapumasta. Kadut täyttyivät ihmismassoista, katsojien tungeksivat ikkunoissa, katot taipuivat ihmisten painosta. Vaivoin kulkue pääsi perille ihmismassojen seassa.

Toiset arvelivat jo eläneensä kylliksi, kun olivat Turussa saaneet nähdä tällaista.

Maailman 50:s yliopisto

Akatemia aloitti toimintansa. Kuulu hakkapeliittain päällikkö Sålhandske lahjoitti sille Tanskasta sotasaaliina saamansa kirjaston, jossa oli alun kolmattasataa nidettä.

Alku oli vaatimatonta. Ylioppilaita oli ensimmäisenä vuonna 44, heistä vain kahdeksan syntyperäistä suomalaista. Toisena vuonna oppilasmäärä kohosi kahteensataan. Sen jälkeen aina 1670-luvulle asti vuosittain oli noin 60 ylioppilasta.

Turun akatemia perustettiin osapuolleen 50. "oikeana" yliopistona maailmassa. Vanhin tunnettuista yliopistoista on Italian Bolognassa, Theodius Suuren 2. toukokuuta vuonna 423 perustama.

Tulipalo siirsi akatemian Helsinkiin

Tulipalot ovat olleet merkittäviä Turun akatemian historiassa. Itse Turun kaupunkihan on olemassaolonsa aikana kokenut monia kovia kohtaloita: sotien aikaiset ryöstöt ja myös tulipalot ovat 14 kertaa verottaneet Turun kaupunkia.

Ukonilmassa 18. päivänä syyskuuta 1738 salama iski Turun tuomiokirkon huippuun, joka syttyi tuleen ja romahti akatemian kirjastotalon katolle. Kirjastotalon remontin vuoksi kaikki kokoelmat oli siirretty päärakennukseen. Arvokas kirjasto säästy näin tuholta.

Vuonna 1827 syyskuun neljännen päivän iltana alkoi Turussa suurpalo. Se levisi yhäkin ympäriinsä, hävitti lähes 800 taloa (yli 2500 rakennusta) ja muutti kiviraunioksi lähes koko kaupungin. Kaupungin 14<!p>000:sta asukkaasta 10<!p>000 ihmistä jäi kodittomaksi ja puutteenalaiseksi.

Palossa tuhoutuivat kokonaan akatemian tieteelliset kokoelmat: sen kallis kirjasto ja monet korvaamattomat käsikirjoitukset menneiltä ajoilta. Siitä kir-

jastosta, joka oli muuttanut uuden ylioppilasrakennuksen saleihin, säilyi vain vähän: se aineisto, joka juuri silloin oli lainassa. Tuli tuhosi kirjastosta kaiken muun. Niin myös tuhoutui yliopiston raha- ja mitalikabinetti, fyysikan ja kemian välineistö, kasvihuone, kirjapaino ja apteekki. Turun arkisto ja itse akatemiatalo sekä tähtitorni säilyivät miltei vahingoittumattomina.

Tämä palo ei säästänyt Tuomiokirkkoakaan, vaan aiheutti tähänastisista paloista suurimmat vahingot, polttaen kirkon sisustan ja sen kallisarvoisen esineistön lähes kokonaan. Palossa säästyneet on koottu Tuomiokirkon etelälehterillä olevaan kirkkomuseoon. Tuomiokirkon huippu ei nytkään säästynyt, vaan paloi poroksi. Kirkkosalista löytyy konkreettisia todisteita suurpalosta. Sen sisällä on vieläkin hiiltyneitä puurakenteita tuhoisan paljon jäljiltä.

Siinä liekkimeressä tuhoutui torneinensa myös Turun vanha tuomiokirkko, joka sijaitsi Koroisissa, jonkin matkaa ylempänä, myös Aurajoen rannalla. Samassa rytäkässä tuhoutuivat hoviviräätti, raastupa ja Aurajoen ylittävä ainoa silta.

Tämän jälkeen rakennettu tuomiokirkkosilta, joka yhdistää Uudenmaan ja Aninkaistenkadut oli vähällä tuhoutua talvisodassa. Viholliskoneiden Turkuun suorittamassa ilmahyökkäyksessä yksi pommi osui siltaan, lävisti sillan kannen ja projahti "suutarina" Aurajokeen. Muistoksi siitä jäi kamottava aukko kulkuväylään. Mitä siten, jos se olisi räjähtänyt?

Tuhoisan suurpalon jälkeen kaupungin asemakaava uusittiin täysin.

Kaupunki lunasti kaikki tuhoutuneet tontit niiden entisiltä omistajilta, jotta kaupunki voitaisiin rakentaa uuden asemakaavan mukaan. Paloturvallisuuden vuoksi tontit erotettiin toisistaan 15 m levyisin puutarhamaa-aluein.

Palon jälkeen Venäjänmaan keisari päätti, että Akatemia piti Turusta muuttaman Helsingin kaupunkiin. Näin myös tehtiin. Helsingin yliopiston opetushuoneet (luentosalit) avattiin syksyllä 1828. Turkuun jäi kymnaasi (=lukio). Uuden yliopiston nimeksi tuli Suomen Keisarillinen Yliopisto. Vuonna 1832 sille valmistui nykyinen ylioppilastalo.

Turun tuomiokirkon ympäristöä uudelleen rakennettaessa 1810-1820-luvulla hävitettiin vanhat kirjastorakennukset. Samoin koko tuomiokirkon ympärysmuuri rakennuksineen. Kirjaston paikalle rakennettiin pääsisäänkäynnin monumentaaliportaat. □

"Huomio, h

Kokemuksia eräältä kaivoprojektin tarkastusmatkalta Kamerunissa

Oli pakkasaamu, Pohjois-Suomessa 30 ja Vammalassakin 15 astetta pakkasta, kun aikaisin tiistai-aiamuna 24. 11. 1992 lähdimme Helsinki-Vantaan lentoasemalta kohti Afrikkaa suorittaaksemme Suomen Leijonien Kamerun-kaivoprojektin työmatkarakastuksen. Matkaseuranani oli mm. Suomen Lions-liiton puheenjohtaja Härmän kirkkoherra Esko Töyli.

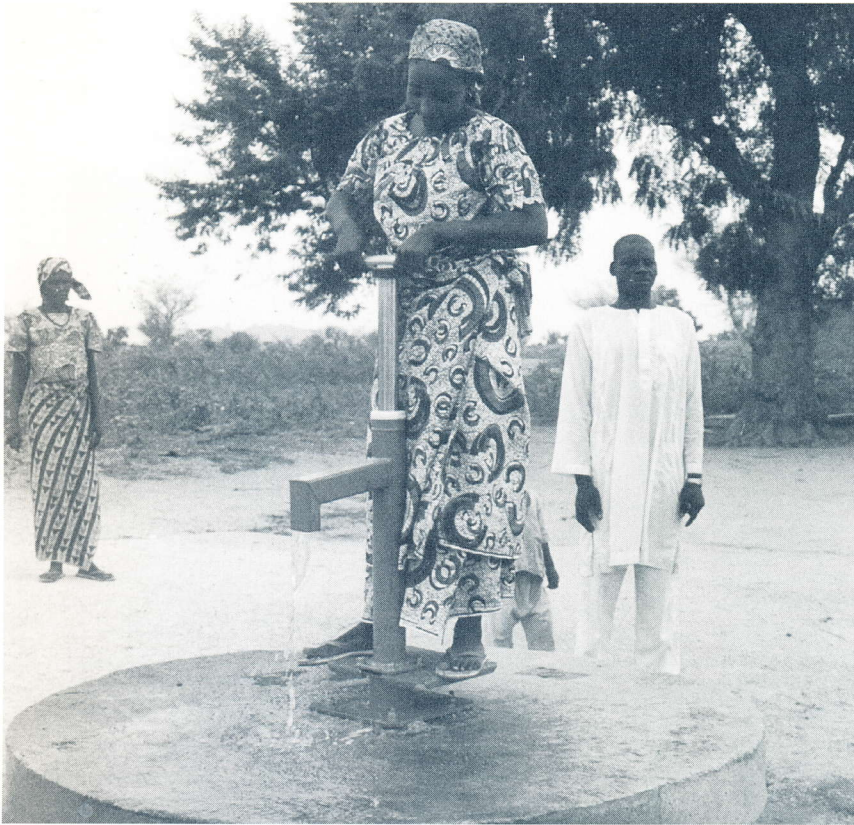
Alkanut matka ei ollutkaan mikään normaali työmaakäynti, vaan mitä moninaisimpia kokemuksia - jopa vaarallisiakin - täynnä oleva tarkastusmatka mustassa, kuumassa Afrikassa.

Noin kymmenen tunnin lentomatkan jälkeen, kun poistuimme koneesta Kamerunin suurimman kaupungin Doualan lentokentällä, oli edessä ensimmäinen ja tuskainen kokemus. Olimme yli 50 astetta lämpimämmässä paikassa kuin lähtiessämme, ja ilman kosteus taisi olla lähes 100. Heti hiki virtasi, vaatteet jämähtivät ihoon kiinni. Oli tuskaista jonottaa hitaasti etenevässä jonossa maahantulomuodollisuuksia, joita riitti. Oli rokotus-, käsita-vara-, passi-, viisumi-, maahantulo-vero- yms. tarkastuksia. Tarkastava virkailija oli tai ei ollut paikalla. Olimme vähällä jopa joutua jäämään yöksi kentälle, kun se virkailija, joka vain sai myydä veromerkkejä, oli jo lähtenyt kesken kaiken kotiin. Saimme kuitenkin lähteä hotelliin, kun jätimme passit kentälle. Haimme ne seuraavana päivänä ja maksoimme maahantulo-eron. Se että tällainen järjestely oli mahdollista, johtui suuresti vastaanottajamme, Suomen kunniakonsulin, diplomaattipassista, jolla näytti olevan monia muodollisuuksia poistava vaikutus.

Kun olimme käyttäneet yhden päivän Kamerunin pääkaupungissa Yaoundessa, jossa neuvottelimme projektistamme energiainisteriön edustajien kanssa, pääsimme jatkamaan lentomatkaa urakka-alueelle Pohjois-Kameruniin. Tämä matka olikin sitten rasittavuudessaan ja vaarallisuudessaan matka, jonka ei soisi toistuvan. Normaalisti muutaman tunnin lentomatka, Yaounde-Douala-Ngaoundere-Garoua-Maroua, pitkittyi yli puolivuorokautiseksi matkaksi. Väli-laskussa Ngaoundereen

Huomio - tämä on ryöstö!"

Rauno Laitinen

Vammalan Konepajan Nira-pumpulla nostettu vesi antaa terveyttä noin 10.000:lle Pohjois-Kamerunissa

joiden sanottiin olevan "tällä suunnalla". Ilma ei ollut nyt kosteaa vaan rutiikuivaa. Joku matkalaisista kaipasikin hengityssuojaimia. Kolme pitkää päivää ja yli 500 km istumista rajusti heittelevässä maastoautossa. Kämmenpohjat olivat hellinä, kun koko ajan piti voimakkaasti puristaen pitää jostain kiinni, että pysyit joten kuten penkillä niin, että et lyönyt itseäsi kattoon, seinään tai naapuriin. Useasti nelivetoauto joutui turvautumaan kaikkiin löydettäviin vaihteisiin, että matka olisi jotenkin edennyt.

Jos edellä mainitut kokemukset olivat matkan epämieluisimpia, niin mieluuisaa oli itse matkamme tarkoituksen toteuttaminen, eli käydä kylissä tarkastamassa sinne tehty kaivo, tavata kyläpäällikkö ja kyläläisiä sekä keskustella heidän kanssaan kaivosta, sen vedestä ja siitä mitä merkitsee, kun vesi voidaan nostaa puhtaana kaivosta pumpulla suoraan astiaan, entisen "naruve-toisen" asemasta, jossa käyttövoimana ovat hikiset, likaiset kädet ja välineenä likaiset maassa lojuvat narut ja ruostuneet epämääräiset astiat. Toteamus, joka tuli esiin päällimmäisenä, kun puhuimme kyläläisten kanssa puhtaan veden merkityksestä ihmisten terveydelle, oli, että kyllä se ymmärretään ja osataan, että tehdään kaivo ja asennetaan siihen pumppu, mutta miksi pitää veden vielä olla puhdasta, eihän se ole ollut tärkeää ennenkään, ei ainakaan 2000 vuoteen.

Tarkastuksessa mukana olleet ministeriön edustajat sanoivatkin, että heillä on suuri työ edessä, kun heidän on saatava asukkaat ymmärtämään, että veden laatu on tärkeämpi kuin sen määrä.

Edellä mainitut matkan kokemukset uskalsimme laskea yhteen vasta päästyämme onnellisesti ilmaan lennolle, jonka suunta oli "ylös" pohjoiseen, koti-Suomeen, jossa odotti pakkasasteita. Kirkkoherra Esko Töyli sanoikin helpottuneesti, että taidettiin sittenkin päästä ehyenä takaisin. Lisäksi hän totesi: "Kyllä minä nyt ymmärrän aivan toisella tavalla lähetystyöntekijöiden työtä. Minun kohdallani alkaa uusi ajanlasku, ja se on "jälkeen Kameruninmatkani". □

rikkoutui lentokoneen laskutelineiden hydraulikkapumppu. Nesteet levisivät kentälle. Onneksi telineet olivat avautuneet ennen maakosketusta niin paljon, että ne kestivät koneen painon. Vältimme mahalasku-kuperkeikalta. Mutta siihen kone sitten jäi. Odottelimme yli seitsemän tuntia toista konetta. Aikaa vietimme joko ahtaassa lentoaseman salissa, kuumassa ulkona tai torkkumalla rikkoutuneessa koneessa. Ulkona oli pilkkopimeää. Oli jo yli puolen yön, ja miltei kaikki matkalaiset nukkuivat mitä ihmeellisimmässä asennoissa koneen penkeillä, kun noin yhden maissa yöllä tuli äkkiherätys. Eräs sikäläinen tumma älypää meni ja otti koneen puhelimen ja kovalla karskilla miehen äänellä kuulutti ranskaksi: "Huomio, huomio, tämä on ryöstö! Kädet pään päälle, rahat ja arvo-esineet viereen penkille".

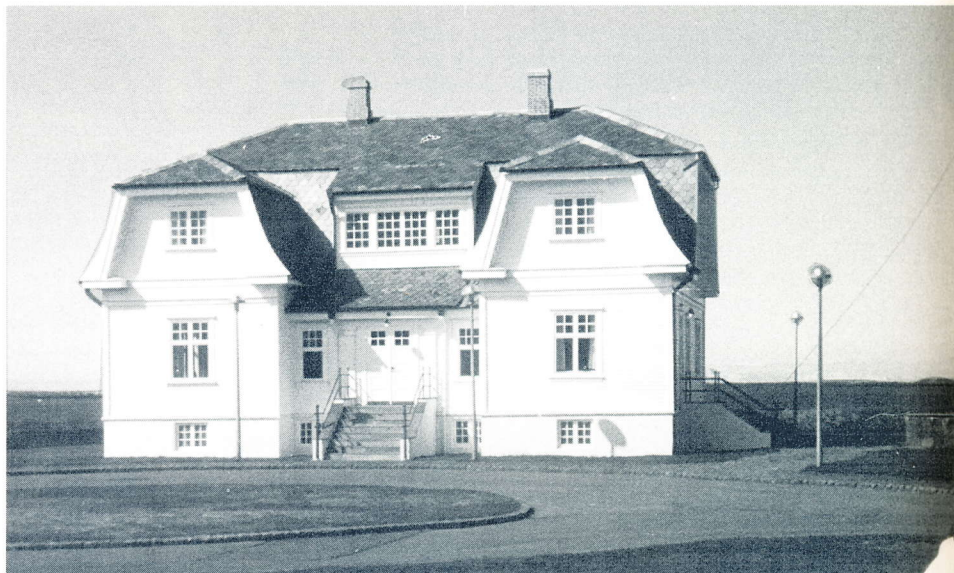
Hätäntyneet päät nousivat salamana joka puolelta, pulina alkoi, mutta loppui pian, kun seurasi uusi kuulutus: "Tämä oli leikkiä". Emme tiedä, miten leikinlaskijalle kävi, mutta en nähnyt tätä kaapuun verhoutunutta miestä myöhemmin.

Lentomatka jatkui toisella, rikkoutuneen tilalle tulleella koneella. Kun kello kahden maissa yöllä laskeuduim-

me Marouan kentälle, oli laskeutumisessa taas vaarallisuutta enemmän kuin tarpeeksi, sillä laskeutuminen onnistui vasta kolmannella yrittämällä. Afrikan yö on sysipimeä. Kentällä (ainakaan Marouan) ei ole sellaisia laskeutumista ohjaavia valoja kuin esimerkiksi meillä Suomessa. On vain muutamia, eri korkeudella olevia lampuja. Kun aloimme laskeutua ja odotimme juuri koskettavamme maata, niin koneen moottorit käynnistyivät uudestaan voimakkaasti ja kone ohjattiin jyrkästi ylös. Vastaanottajamme kertoivat myöhemmin, että kyllä se hurjalta näytti, kun kone nousi ulvoen melkein pinnasta jyrkästi ylös, lentäjän huomattua, että kiitorata koneen alta oli loppumassa. Seurasi laaja kierros ja uusi laskeutumisen yritys. Ei onnistunut. Kone oli ohjautumassa viheriölle. Toinen jyrkkä nousu, uusi laaja kierros ja kolmas laskeutuminen. Nyt tuli "osuma" oikealle kiitoradalle ja riittävän aikaisin. Kirkkoherrakin huokaisi "Huh, huh! Läheltä piti. Olipa onneksi hyvähermoinen ja osaava pilotti."

Matkamme tarkoitukset, työmaatarkastus, oli myös kova, jopa tuskaisa kokemus. Aamupimeästä iltapimeään ajo maastoautolla yli 40 asteen kuumuudessa tietömiä seutujen läpi kyliin,

Rakennus jossa Yhdysvaltain presidentti Reagan ja Neuvostoliiton viimeinen presidentti Gorbatsov neuvottelivat joitakin vuosia sitten. Rakennuksen kerrotaan olevan myös kummitusten asuinpaikka.

Islanti on maa, johon lomailijan ajatukset eivät ensimmäiseksi kohdistu, vaan ajatus mahdollisesta lomakohteesta löytynee etelän suunnalta. Näin on ollut laita myös Pirkanmaan Sotaveteraanipiiriin vuosittain, jo puolisoista vuosikymmentä järjestämällä matkoilla, joista kaukaisin on ulottunut Floridaan.

Viimekeväinen matka suuntautui toukokuun puolivälissä Islantiin, lennon tapahtuessa Kööpenhaminan kautta Keflavikiin, joka sijaitsee kolmisenkymmentäviisi kilometriä maan pääkaupungista Reykjavikista lounaaseen.

Jo ilmasta Islannin rannikkoa lähestyttäessä alkoi saada jonkinlaisen käsityksen lähipäivien näkymistä. Tumman laavakiven ja erisuuruisten lumikenttien seasta nousevat höyrypilvet antoivat ymmärtää, että olimme saapumassa omaperäiseen tulen ja jään maahan.

Heti lentokentällä saimme oppaaksemme aidon suomalaisen, lähes kaksikymmentä vuotta Islannissa olleen ja siellä avioituneen Tuomas Järvelän, jolla oli jaettavaksi valtava tietomäärä kaikkeen Islantiin liittyvään. Hän olikin käytettävissä melkeinpä milloin vaan, jopa vuorokauden ajoistakin riippumatta. Hänen opastaminaan saimmekin tilaisuuden tutustua melko laajalti Reykjavikin ympäristöön, jonne valtaosa Islannin väestöstä on sijoittunut, pisimmän päiväretken ollessa puoliväliin neljäntäsataa kilometriä.

Aikoinaan Islanti on ollut metsän ja muun kasvillisuuden peittämä. Metsät ovat aikojen saatossa hävinneet, vain pieniä metsäsaarekkeitä näkyi siellä täällä, nekin pääosin istutusten tuloksena. Eroosio on vienyt kasvien kasvustan miltei kaikkialta, vain laavakentästä kohoavat ruohotupsaat ovat monin paikoin muistuttamassa entisestä vihreydestä. Pakostakin tuli mieleen ajatus, mistä saavat ravintonsa ne monet puolivillit hevoslaumat ja lampaat, joita usein näimme matkan varrella. Hevoset olivat hyväkuntoisia, kasvattaen lyhyttä kesäkarvaa pit-

Pohjois-Amerikan ja Euroopan mannerlaattojen välinen lounaiskoilissuuntainen repeämä.

Repeämän reunamat etääntyvät toisistaan parin sentin vuosivauhdilla. 1700-luvun alkupuolella repeämä syveni 6-7 metriä. Rotkomaisen syvängin pohjalla kulkee paikkapaikoin tie.

kän takkuisen talvikarvan tilalle. Hevosia oli tosi paljon ja lampaita kerrotaan olevan kaksi ja puoli miljoonaa.

Mutta energiaa riittää. Sitä tupruttaa tuliperäisestä maaperästä mittamattomia määriä. Vaikkakin kuumien lähteiden vedellä hoidetaan pääosa islantilaisien asuntojen lämmöntarpeesta ja vaikkakin Islannissa sijaitsee suuri alumiinitehdas, johon halvan energian ansiosta raaka-aine tuodaan

Tulen ja

Australiasta asti, luonnonvoimien antamasta energiasta on valjastettu hyötykäyttöön vasta parisen prosenttia.

Luonnollista on, että maasta saataavaa lämpöä islantilaiset ovat hyödyntäneet myöskin maauimaloissaan. Reykjavikissa saimme tutustua uimalaan, jossa uimari voi jopa valita haluamansa uimaveden lämpötilan, altaassa olevien pallojen värin osoittaessa sinisestä aina punaisempaan, sitä mu-

Geysir, joka seitsemäs minuutti purkautuva lähde. Purkausta edeltää voimistuva porina ja veden enteellinen liikahtelu. Ensimmäistä purkausta seuraa sitten pari vaimeampaa loiskahdusta.

Matkalaisia kuumalla lähteellä.

jään maa

Heikki Ylinen

kaa mitä lämpimämpää vesi altaassa on. Elämys oli myöskin käydä erään lämpövoimalan yhteydessä olevalla uima-altaalla, Sinisellä laguunilla. Veden lämpötilan kerrottiin olevan jopa kolmekymmentä seitsemän astetta, niinpä tämä tieto sai meidät matkalaiset, milteipä jokaisen uimaan.

Koskien vesi näyttää virtaavan vapaana ja ne ovat oma nähtävyys. Eräs näkemistämme koskista pudotti ve-

tensä korkeasta jyrkästä avoputouksesta toistasataa metriä syvään laavakiveen syöpyneeseen kanjoniin, jonka mitenkään suojaamattomalle reunalle monellakaan matkalaisella ei ollut rohkeutta mennä.

Kalastus on kautta aikojen näytellyt Islannissa merkittävää osaa, ollen elinkeinoista tärkein. Muistamme vuosientakaisen "turskasodan" englantilaisten kanssa, jolloin islantilaiset

kehittivät omaperäiset laitteet alustensa keulaan, joilla katkoivat vastapuolen troolivaajereita. Tällainen alus "museoituna" satamassa monien muiden alusten joukossa. Käynti kalastussatamassa, jossa sijaitsi myöskin kalanjalostustehdas, antoi vaikutelman yllättävän hyvästä siisteydestä, kalanhajuakin sai miltei etsimällä etsiä.

Maatalous sitävastoin, ymmärrettävistä syistä, ei näyttele minkäänlaista osaa. Viljelysmaata on koko maan pinta-alasta vain yhden prosentin verran. Niinpä Islanti onkin kalaa lukuunottamatta milteipä kokonaan ulkoa tuotavien elintarvikkeitten varassa. Sen saimme omakohtaisesti kokea melkoisen kalliiksi katsomiemme ravintolahintojen takia. Aterian hinnan herkästi kohotessa jopa sadan, sadan viidenkymmenen markan paremmalle puolelle. Tulipa mieleen ajatus, mikä on aterian hinta omalla kohdallamme EU:ssa, kun oma maatalouktemme on saatu alasajetuksi ja olemme keskieuropalaisen tuontiruuun varassa?

Islannin ilmaston on kerrottu olevan vaihtelevaa, sumun ja sateen vuorotellessa voimakkaitten tuulten myötä. Meidän viisipäiväistä matkaamme säät suosivat. Sadetta saimme vain pienen ripauksen, senkin siirtyessämme linja-autolla matkakohteesta toiseen. Ja kun keväinen aurinkokin antoi mukavasti lämmintä, jäi matkalaisien mukaan varaamat talvivaatteetkin suuremmalta osalta käyttöä vaille.

Kotimatkan ollessa edessä, tuntuivat kaikki matkalaiset olevan matkaansa tyytyväisiä. Olimme saaneet pikaisesti tutustua maahan, jossa olot ja olosuhteet poikkeavat suuresti omistamme. Siellä nähtyä ei voi kuvitella, sitä ei voi kertoa, se on itse nähtävä. Islantilaiset tuntuivat asuvan tukevasti omalla karulla saarellaan, jossa heillä on itsekehitetty vuosituhantien oma korkea kulttuurinsa. Se on antanut menneille sukupolville elämänuskoa ja kalaa ravinnoksi. Niin se on antava nykyiselle ja tuleville polville.

Oiva Virtanen

Tarina sormuksesta

Totta tämä on mitä nytkin kirjoitan, totisinta totta! Kuulin tapahtumat eräältä vanhalta naiselta, eräänä iltapäivänä itse laiskotelllessani ja hänen hyöriessään kuin "Betanian Martta" askareissaan ja kertoessaan menneestä ajastaan.

Talo, jota kohden rikkamakauppias kulki sijaitsi erillään kylästä, kilometrien päässä maantieltä ja lähimmästä naapurista. Elävien ihmisten olosta kieli miehelle sataneeseen lumimattoon tallaantunut polku, jota pitkin eteni kelkkaansa lastattuine pakaaseineen. Ehkä ajatellen ketähän tämänkin polun päässä tapaan?

Pieni harmaa mökki sieltä löytyi. Lunta pois jaloistaan koputellen ja kapsäkkejään kantaen kauppias vään-tyytyi tupaan. Äiti ja lapset alle kouluikäiset hämmästyivät miehen tulosta, mutta pian arkuus ja sanattomuus hävi- si, kun alkoi asetella tavaroitaan katsel- tavaksi tuvan permannelle. Lasten isä oli poissa kotoa metsällä töissä.

Rikkamaa oli kaikenlaista: Suuria ja pieniä silmäneuloja, kahvisihtejä, nappeja, nippejä, sukkanauhaa, hajusaip- puaa ja pitsireunaisia alusvaatteita. Montaa muuta tavaraa, kaikki olivat lasten mielestä ihania ja äitikin huomi- oi: "Voi taivas miten osaavat olla kau- niita", katsellessaan vaatepuolta.

Tarkasteli, mutta tiesi saamattomuutensa tavarain suhteen aivan hyvin, kun mökistä ei löytynyt yhtään "malkan hyllää" kuten asian perheen puhu- maanoppineista nuorin ilmaisi. Kaup- piaskin huomasi sen, mutta ei antanut vaikuttaa itseensä ulospäin näkyvällä tavalla.

Mies puhui lapsille näytellessään tyttöjen mielestä tarunomaisen kauniita helmiä, kivellisiä sormuksia ja iheel- listä nukkeparia. Hyppyytellessään niit- tä polvellaan alkoi laulaa hyräillä:

"Jaapanilainen poika ja tyttö, Kalle

ja Maija niitten nimi. Tokiossa he on syntynee ja kasvane. Trilluta, trillun, trillun, trillun, trillun, trillun, trillun juu."

Kovasti teki lasten mieli jotakin, mutta kun rahaa ei ollut kaupat jäivät tekemättä, vaikka olikin joulun alus- päivät. Lasten äiti keitti kauppiaalle "soroppia" ja sai estelyistään huoli- matta pienen liinasein: "Olisihan sen nyt kretattoman kastettavaa vailla ole- van kahveen voinut tarjota vieraalle il- man maksuakin."

Lähti takaisin maantienvarteen hy- väntahdon lähettiläs, sellaiseksi lapset kauppiain kokivat, kun näkivät niin paljon kaikenlaista ja siitä sitten ker- rottiin kovasti isällekin hänen saavut- tuaan metsältä. Kyllä vanhemmat olisi- vat antaneet lasten jotakin saada, mutta kun koko taloudellinen tilanne per- heessä oli se mikä oli.

Seuraavana aamuna tapahtui sitten aivan odottamatonta, kun mökin kuusi- vuotias Amalia lakaisi tuvan perman- toa, niin siinä kiilteli kaunis kivellinen sormus. Tiesivät sen jääneen kauppi- aan kompeista, kun sillä niitä kaupan oli. Omiakaan ei olisi haluttu, mutta ei peräänkään juoksuttua. Päätelivät, jos vaikka ihan tahallaan olisi jättänyt jou- lulahjaksi?

Amalian sormessa kiilteli, toisetkin sitä mielivät ja jokainen olisi halunnut sen omistaa. Kateus helpotti, kun tyttö antoi kaikkien vuoron perään pitää sormusta hetken. Näin se koettiin kuin yhteiseksi lahjaksi, joka loi heille lap- sille mielinjäävän joulumuiston.

Ja toisen jätti isän kylältä saama

kangaskäärö. Äiti päätti heti nähdes- sään, vaikka joulun aatonaatto olikin, lähteä ompelemaan lapsille jotakin pientä vaatetta jouluksi. Ompelukonet- ta ei itsellä ollut, siksi piti kylälle pyr- kiä. Lapset jäivät keskenään touhua- maan, kun isäkin lähti vielä töihinsä. Aika kului hitaasti ja pienimmät kävi- vät aina välillä ikkunasta katsomassa, joka äitiä alkaisi näkyä kotiin palaa- vaksi. Siinä tungosta kun syntyi, niin yksi lapsista tönäisi vähän lujemmin ikkunaruu- tua ja lasi tipahti ulkopuolel- le lumihankeen. Koettivat pistää sitä paikalleen, mutta ei onnistunut ja äitiä- kään ei vaan kuulunut. Varrotessaan lapset menivät istumaan vanhaan suu- reen kehtoon, alkaen heijata ja laulaa lämpimikseen kovasti yhteen ääneen:

"Äitii tussää kotio, kun pirutkin jo hyrrää nurkissa."

Pimeällä äiti tuli samoihin aikoihin kun isäkin. Isä laittoi jokusella "tyhtil- lä" ikkunaruu- duun paikoilleen ja äiti teki hellaan "peluna vaakeen" kuin nuorempiin kuuluva ilmaisi. Vanhin lapsista kävi ulkona ja palatessaan sa- noi: "Revonsetä siellä ajelee vaunuil- laan pitkin taivaan kantta, kattelee kai joulupukille tietä." Revontulet levit- täytyivät sen joulun aikana taivaalle erivärisinä raitamattoina juhlistamaan nekin pienten ihmisten mieltä.

Seuraavan vuoden keväällävella Amalia-tyttö myi löytämänsä sormuk- sen eräälle pojalle markalla ja kävi os- tamassa Kuuselan kaupasta koko "ra- han edestä" makkaraa. Halpaa makka- ra, jonka maku on vieläkin parhaim- pana mielessä! □

Heimopataljoona

Suomen sukuiset sotavangit pääsivät maatiloille töihin ja melko vapaisiin oloihin. He tulivat omin silmin näkemään, kuinka Suomen maaseutukin oli hyvinvoipaa verrattuna heidän kotioloihinsa Inkerinmaalla ja Vienan-Karjalassa. Heissä heräsi halu liittyä Suomen armeijaan ja sitä kautta päästä liittämään Inkerinmaa ja Karjala Suomen yhteyteen.

Heimoveljien piti kuitenkin jokaisen miehen antaa seuraavanlainen lupaus ennenkuin häntä voitiin hyväksyä Suomen armeijaan sotilaaksi "Me allekirjoitamme sotavangit ilmoitamme haluavamme vapaaehtoisesti palvella Suomen puolustusvoimissa ehdolla, että meidät vapautetaan sotavankeudesta.

Samalla lupaamme uskollisesti täyttää kaikki meille annetut palvelustehtävät, ja että emme tule omasta tahdostamme niistä luopumaan. Tämän kaiken vakuutamme tietoisina siitä, että lupauksemme rikkomisesta meidät voidaan saattaa Suomen sotalakien säätämään rangaistukseen taikka palauttaa takaisin sotavankeuteen."

2 komppanian heimoupeerit. Jooseppi Kuortti Sergei Fedulov.

Kunnes sitten aselepo solmittiin 4. 9. 1944, niin Heimopataljoona irrotettiin välittömästi Vuosalmen taisteluasemista. Pataljoona sai käskyn lähteä Rautjärvelle auttamaan viljelijöitä sadonkorjuussa. Kun se alue sitten määräpäivään piti luovuttaa, pataljoona sai käskyn majoittua Ruokolahdelle aivan rajan tuntumaan.

Heimoveljet kyselivät peloissaan meiltä suomalaisilta, että koska on se päivä, kun heidät luovutetaan Neuvostoliittoon.

Yritimme vakuuttaa heille vastoin tietojamme, että ei teitä sinne luovuteta.

Samanaikaisesti tuli tieto, että pataljoona lähtee pohjoiseen ajamaan sak-

salaisia pois maasta. Se tieto rauhoitti heimosotilaat. Ylitorniolla meidät kuitenkin ainoana sotilasosastona käännettiin takaisin. Meille suomalaisille pataljoonaan kuuluville tuli tiedoksi heimoveljien kohtalo. He eivät pääse vaputeen, vaan heistä tulee jälleen sotavankeja ja heidät pitää viipymättä luovuttaa Neuvostoliittoon. Heimoveljetkin jo silloin osasivat aavistaa kohtalonsa.

Röytän satamassa pataljoona lastat-

Vienan-Karjalan ja Inkerinmaan asuintiloja 50 vuotta sitten. Ei ole asuinolot vielä muuttuneet.

tiin laivaan ja jo Raahen Lapaluodon satamassa laiva purettiin.

Koitti se päivä, kun heimoveljet Lapaluodon satamassa komennettiin Naarajärven vankileirin umpivaunuihin. Me Heimopataljoonan suomalaiset jäimme Lapaluotoon.

Heimoveljet oli jo aikaisemmin junakuljetuksin viety Lapaluodosta Naarajärven vankileirille.

Me Heimopataljoonan suomalaiset jäimme Lapaluotoon. (Kuljetuksen valvojaksi oli määrätty eräs majuri ja hänellä oli apunansa 30 konepistooleilla aseistettua miestä.)

Jo Lapaluodossa sekä matkan aikana suurin osa heimoveljistä karkasi junasta.

Eivätkä suomalaiset väkivaltaisesti estäneet heitä karkaamasta. Siitäkään huolimatta, vaikka heille oli sanottu, että heimoveljet oli rauhanehdoissa

määrätty luovutettavaksi muiden sotavankien mukana Neuvostoliittoon.

Sotilaat olivat päättäneet, että he eivät ammu heimoveljiensä, jotka ovat heidän rinnallaan taistelleet samaa vihollista vastaan. Pieneksi jäikin se joukko, mikä Naarajärven leirille asti tuli. Niin heitä kuljettamassa olleet sotilaat kertoivat.

Seuraavana yönä kaikki soutuve-neetkin satamasta hävisivät. Elämäänsä uhaten eräät heistä lähtivät soutuve-neillä yön pimeyteen, tavoitteena Ruotsi ja vapaus.

Me suomalaiset jouduimme olemaan Raahessa vielä 2 viikkoa. Olimme päämajan kuultavina, kun se pieni joukko, joka vankileirille meni, teki valituksia meidän suomalaisten toimia vastaan. Minultakin kysyttiin, että minnekö on joutunut ostotupakoiden pohjakassa, mikä aikoinaan kerättiin miehiltä. Olin siihen kysymykseen va-

rautunut ja olimme asian hoitaneet, kun olimme löytäneet Lapaluodosta vaikeavammaisen sotainvalidin. Ostimme Raahesta radiovastaanottimen ja lahjoitimme sen löytämällemme invalidiperheelle, loppuilla rahoilla ostimme vielä jotakin pientä perheeseen, että saimme laskun temmaamaan sen tupakkaperusrahaston kanssa.

Minulla oli esittää lahjakirja luovuttajan sekä vastaanottajan nimikirjoituksilla vahvistettuna.

Kyllä meistä pataljoonan suomalaisista sai useampi aiheettoman tuomion. Useat sai kutsun Riihimäelle ja tuomioita tuli.

Pataljoonan viimeinen komentaja everstiluutnantti Mäntylä sai yli 6 vuoden linnatuomion syystä, kun oli ollut Heimopataljoonan komentajana. Monet monet muutkin saivat linnatuomioita. Heimopataljoonan suomalaisista aiottiinkin tehdä kaikista sotasyyllisiä.

Niin jännittyneet olivat mielialat ennen siviiliin pääsyä, että teimme päätöksen olla koskaan kokoontumatta, ja se päätös on pitänyt. □

Puhe Vammalan sankarihaudoilla

TALVI-ILTANA 11.1.1994

Irma Laitinen

Näiden sankarihautojen ääriille me kokoonnumme vuosi vuoden jälkeen - te, lionsveljet, ja me teidän ladyne.

En voi uskoa, että tulemme tänne vain siksi, että se on kaunis tapa ja sopii hyvin myös lionstoiminnan perusarvoihin.

Jotakin enemmän me täällä koemme. Uskon, että se on sen syvälle meidän sisimpäämme syntyneen perusuomalaisuuden kokemista - sen, jota ei voi pukea korulauseiksi - ehkä ei sanoiksi ollenkaan.

Sen suomalaisuuden juuret ovat syvällä historian maaperässä, mutta sen kasvu ja kestävyys on koeteltu sotien ja muiden ankarien aikojen olosuhteissa. Hyvinvoinninkin ajasta me olemme sentään jotenkin selvinneet, vaikka on sanottu - ja voi olla tottakin, että juuri hyviä aikoja me suomalaiset kestämme kaikkein huonoimmin.

Tämän suomalaisuuden näkyvimpiä tunnusmerkkejä on aina kuitenkin ollut myös se, että suomalainen mies ja nainen ovat yhdessä, vapaina, omasta itseisarvostaan tietoisena ja toistensa apuun ja tukeen luottaen tässä maassa

eläneet, sen puolesta taistelleet ja sen hyvinvointia rakentaneet.

Ihmiselämän suurta rikkautta ovat muistot. Oman ikäpolveni muistoissa ovat tallella vielä myös viimeisten sotiemme ajat, niiden yksittäiset tapahtumat ja kohtalot niin kuin itsekukin jouduimme ne kokemaan.

Noina aikoina oli paljon sitä toisesta ihmisestä välittämistä, jota nykyaikaan taas kaivataan. Silloin nousivat esiin ne voimavarat, joiden avulla selvittiin. Siinä yhteisessä hädässä oli paljon aitoa myötätuntoa ja auttamisen halua - yhteisvastuullisuutta ja talkoohenkeä.

Nuo sotien kuolemankasvoiset vuodet olivat täynnä inhimillistä urheutta niin taistelutantereilla kuin kotirintamallakin. Ehkä kotirintamalla itkettiin enemmän, kun taas rintamalla käsi puristi asetta entistä lujemmin, ja tuskan tunteja purettiin sillä toisella supisuomalaisella tavalla...

Ne muistot eivät kuitenkaan unohdu, vaikka niin ehkä luulisimmekin. Tämän olen kokenut omakohtaisesti. Oma isäni kaatui talvisodassa Kollaanjoella. Viime kesänä sain tilaisuuden

käydä noiden ankarien taistelujen tantereella. - Ja uskomattoman voimakas oli se tunne, joka yli 50 vuoden takaa tulvahti tajuntaani, kun pudotin kukkani tummana virtaavaan Kollaanjokeen ja kiitollisin ajatuksin muistin isääni ja kaikkia heitä muita, myös täällä näissä sankarihaudoissa nukkuvia, - ja kaikkia heitä, jotka antoivat elämänsä, että meillä olisi tämä maa ja hyvä elämä täällä.

Toivottavasti me voimme kerran ilman tunnonvaivoja vastata siitä, miten olemme heidän jälkeensä tämän maan asioita hoitaneet.

Toivon, että tämä talvi-illan hetki näiden hiljaisten sankarihautojen äärellä olisi sen suomalaisuuden kokemisen hetki, joka antaa meille toisistamme välittämisen voimaa, jota me tarvitsemme niin hyvinä kuin pahoina päivinäme tässä maassa, uskoaksemme sen hyvään ja turvalliseen tulevaisuuteen, jotta voisimme isänmaamme kerran luovuttaa onnellisempaan nouseville sukupolville.

Jumala isänmaata siunatkoon. □

Sastamalan päiväkodin arkea ja juhlaa

Syyspimeänä aamuna klo 6.30 sytyvät valot Sastamalan päiväkodissa ja aamuuntuleva aikuinen sytyttää terassille lyhdyt toivottamaan lapset terveille uuden päivän touhuihin. Varhainen aamuhetki kuluu ensimmäisillä lapsilla mukavasti Kaislarannan sohvalla kirjojen parissa ja vielä voi vaikka jatkaa unia kavereita odotellessa.

Klo 7.00 tulee aikuinen myös Pääskysaaren ja Ruusulaakson ryhmiin ja lapset menevät omiin osastoihinsa jatkamaan leikkejä, kunnes on aika nauttia Seijan valmistama maittava aamuateria.

Ilmassa on erityistä jännitystä, kun tänään vietetään päiväkodissa lyhtyjuhlaa: On aika sytyttää lyhdyt ja kynttilät pimeyttä valaisemaan. Lapset ja aikuiset kokoontuvat tähdin ja lyhdyin koristeltuun saliin, kynttilät sytytetään, juhla voi alkaa!

Tähdet tuikkivat myös lasten lauluisa ja leikeissä; Tiitiäinen nukahtaa kuusen kainaloon, päivänsäde ja menninkäinen kohtaavat toisensa hämärän saapuessa ja lopuksi Nukku-Matti vie lap-

*Koonnut
Sirpa Pitkäranta*

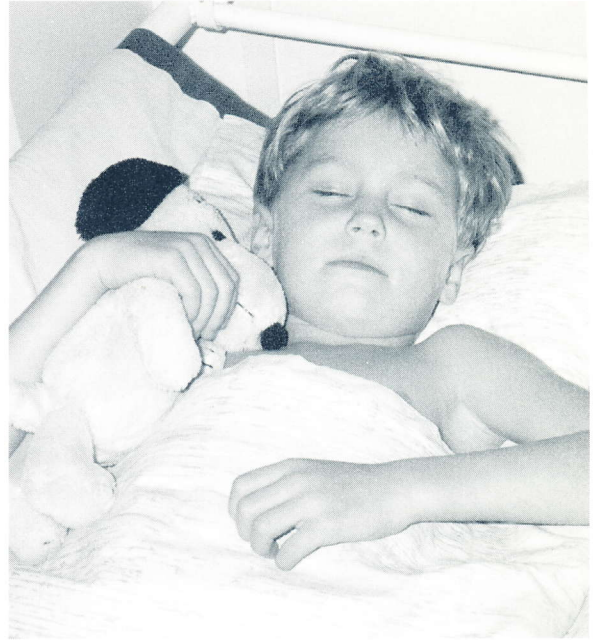
*Päivän leikkien ja
puuhastelun
väliin kuuluu
pieni lepopohetki.*

set unien satumaahan.

Juhlan jälkeen ulkoillaan ennen ateri-
aa, joka poikkeuksellisesti syödään yhdessä koko talon väen kanssa.

Sitten onkin aika kuunnella satuja, levätä hetki päivän puuhista ja kerätä voimia iltapäivän leikkeihin. Levon jälkeen syödään välipala, uni painaa vielä joissakin silmissä. Sitten on taas sadun ja leikin aika. Kaunis syysää houkuttelee ulkoilemaan ja auringon paistaessa ja lämmittäessä yksi toisensa jälkeen tullaan hakemaan kotiin. Huomenna on edessä uusi päivä.

Kuluvan toimintakauden teemana

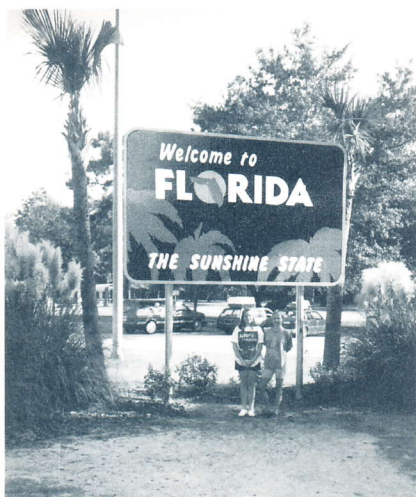
on: Löytöretki luontoon, satujen maailmaan ja seikkailuihin Ilpo Tiihosen runo evästyksenä:

*"Souda pitkin maailmaa
ja lennä pitkin maailmaa
ja kuule jäiden narinaa
ja syvän tuulen tarinaa
ja kasva kokeneeksi."*

Sastamalan päiväkodissa työskentelee 5 lastentarhanopettajaa, 4 lastenhoitajaa, 1 keittäjä ja 1 laitosapulainen.

Lapsia on yhteensä kolmessa osastossa 56, heistä alle 3-vuotiaita on 12.

Floridan rajalla.

Disney Worldin tietokeskus Orlandossa.

Kesä on ohi pitkin, valoisine päivineen. Pimeinä syysiltoina tuulen vinkuessa värikkäissä puissa, on mukava palata kesän muistoihin.

Omasta kesälomastani on päällimmäisenä mielessäni se vajaa seitsemän viikkoa, jonka sain Lions-järjestön kautta viettää Yhdysvalloissa.

Sijoituskohteeni oli Indiana-osavaltion pääkaupunki Indianapolis, jonka asukasluku on n. 1,3 milj. Kotini oli esikaupunkialueella, joka muistutti osittain suomalaista omakotitaloaluet-

ta. Ajomatka aivan keskustaan kesti n. 10 minuuttia. Valtava lentokenttä oli aivan lähellä kotiani. Totuttautuminen suurten koneiden lähtö- ja saapumisääniin vei oman aikansa, mutta lopulta en enää huomannut niitä ollenkaan.

Nautin todella suurkaupungin elämästä. Tapahtumia oli enemmän kuin aikaa, eikä edes yö tuonut mukanaan hiljaisuutta. Kaupungin syke jatkui taukoamatta päivästä toiseen.

Amerikkalainen kulttuuri on suomalaisen kulttuuriin nähden varsin nuori. Tavoissa ja toimissa löytyy niin eroja

kuin yhdenmukaisuuksiakin. Suurin havaitsemani ero oli heidän nopea elämäntyyliinsä. Siihen kuului auton käyttö lyhyimmillään matkoilla, pika-ruoka ja valtava aktiivisuus. Edes vanhat ihmiset eivät pysähdy paikoilleen. Eläkeikäiset ovat mukana monissa yhdistyksissä ja hakeutuvat monimuotoisesti muiden ihmisten pariin.

Oman isäntäperheeni isä oli eläkkeellä, ja vaimo työskentelee luokanopettajana. He kuljettivat minua paljon myös muissa osavaltioissa. Pisimmän matkamme teimme Floridaan, jossa vietimme viikon verran tutustuen Disney Worldiin ja Epcot-tietokeskukseen, jotka sijaitsevat Orlandossa sekä John F. Kennedyn avaruuskeskukseen Titusvillessä, joitakin kohteita mainitakseni. Luonnossa kasvavat palmut ja 40:n asteen kostean tukahduttava kuumuus painuivat mieleeni suurten nähtävyyksien ohella lähtemättömästi.

Muita muistorikkaita kokemuksia olivat mm. viikonloppumatka Memphisiin, Elvis Presleyn Gracelandiin tai retki Chicagoon, pilvenpiirtäjien hallitsemaan, kauniin Michigan-järven rannalle perustettuun suurkaupunkiin.

Monien nähtävyyksien lisäksi elin myös tavallista arkipäivän elämää, tutustuen erilaisiin ihmisiin ja asioihin. Kirkastinpa myös hieman Suomi-kuvaa suuressa maailmassa, jonkun luullessa Suomen yhä kuuluvan Venäjän vallan alle.

Kaiken kaikkiaan vietin aivan mautavaa aikaa ja nautin olostani todella paljon ja kotiini palasin monta kokemusta rikkaampana. Myös oma kotimaani tuntui palatessani varsin arvokkaalta omaisuudelta. Minulle on suuri etuoikeus asua tässä kauniissa hyvinvointivaltiossa, ja saan olla ylpeä suomalaisuudestani. □

Anna Vuorinen

Nuorisovaihdossa Yhdysvalloissa

Vierailu Lions Clubissa.

Tyrvään Yhteiskoulu ja sen sankarit

Kalevi Piha

Entisen Tyrvään Yhteiskoulun juhlasali oli kymmeniä vuosia koulun sodissa kaatuneiden oppilaiden pyhättö, kolmen heidän muistolleen pyhitetyn Pro Patria taulun tyyssija. Näiden muistolaattojen nimiluetteloita me oppilaina ihmetellen - minun aikani aamurukouksissa - tavailimme. Sitten ne ovat olleet verholla peitettyinä juhlasalin muututtua liikuntasaliksi. Itse koulustakin on tullut Marttilan koulun ala-aste.

Tyrvään Yhteiskoulun, nykyisen Vammalan lukion 90-vuotisjuhlan lähestyessä herätettiin ajatus Pro Patria taulujen siirtämisestä Vammalan lukion tiloihin. Muistolaattojen uudeksi sijoituspaikaksi valittiin lukion juhlasalin arvokkaan rauhallinen aula. Siellä ne nyt, vain muutaman käytävän päässä alkuperäisistä paikoistaan, muodostavat arkkitehti, professori Arne Ehojoen suunnitteleman Pro Patria monumentin; siihen kuuluvat vapaussodan, talvisodan ja jatkosodan graniittitaulut.

Muistolaattojen siirtohankkeen toteutti professoriryhmä, joka koostuu Tyrvään Yhteiskoulusta (Tyrvään Yhteislyseosta/Vammalan lukiosta) ylioppilaaksi tulleista koulun entisistä oppilaista. Professoriryhmä - nimettynä Pyhän Olavin Kollegioksi - käsittää yhdeksäntoista professoria ja apulaisprofessoria. He edustavat seitsemää yliopistoa ja korkeakoulua aina Oulusta Helsinkiin ja Lappeenrannasta Turkuun asti.

Pro Patria taulujen historia oli lähestulkoon vaipunut viiden vuosikymmenen takaiseen hämärään. Ei ollut tiedossa, kuka ja milloin oli nuo kolme muistolaattaa pystyttänyt. Koulun vuosikertomuksista kävi kuitenkin ilmi, että koulun omat oppilaat - toverikunta, teinikunta, luokat - olivat aina osoittaneet erinomaista aktiivisuutta koulun tapahtumiin liittyvien muistojen vaalimisessa. Niihin kuuluvat eritoten hankkeet sodissa kaatuneiden koulutoverien muistotaulujen hankkimiseksi. Maininnan ansaitsevat myös VIII luokan 1939 maalauttama muotokuva rehtori Yrjö Sarastosta (E. Danielsson) ja teinikunnan hankintana 1947 Kaarlo Sarkiaa esittävä veistos (Essi Renvall).

Vapaussodassa kaatuneiden oppilaiden muistokiven hankintaan koulun to-

verikunta ryhtyi lukuvuonna 1923-1924 aloittamalla rahankeräyksen. Seuraavana lukuvuotena järjestettiin muistokiven luonnoskilpailu, jossa ensimmäisen palkinnon sai VIII luokan oppilas Tapio Piha. Voittanut ehdotus kuvasi sankarien kuolemaa muinaisaikaisella uhrialttarilla, joka kaiverrettiin laatan yläosaan. Sen alapuolella on teksti: "Isänmaan ja veljeskansan puolesta henkensä uhrasivat". Muistokilpi paljastettiin 16. 5. 1925, paljastuspuheen piti VIII luokan oppilas Eino Nikkilä. Graniittitaulu sijoitettiin toistaiseksi - kunnes koulu saa juhlasalin - koulun alakäytävän seinälle. Siitä se sitten laajennussiiven valmistuttua 1928 jossakin vaiheessa siirrettiin uuteen juhlasaliin. Näihin aikoihin myös koulun alkuperäinen nimi Tyrvään Suomalainen Yhteiskoulu muutui muotoon Tyrvään Yhteiskoulu.

Vapaussodan muistokilpeen liittyviin asioihin saatiin täydennystä, kun rehtori Antti Rajakorpi tarjosi nähtäväksi Tyrvään Yhteiskoulun Toverikunnan 16. 5. 1939 julkaiseman teoksen "Graniittitaulu Vapaussodan uhreina kaatuneiden Tyrvään Yhteiskoulun oppilaiden muistoksi". Omistuskirjoituksen on kirjoittanut Anna-Liisa Suvanto. Kirja sisältää muistokirjoitukset - kirjoittajina VII luokan oppilaita - kahdeksan vapaussoturin kunniaksi. Akateemisiin seppelein varustetun kannen oli suunnitellut lukiolainen Inkeri Hupli.

Kukaan ei tuntunut tietävän kirjasta mitään - en minäkään, vaikka olin saman vuoden ylioppilaita. Eräs kuitenkin tiesi: Pro Patria ryhmän jäsen, professori Aarno Harenko, joka Aarno Helin -nimisenä oli yksi kirjan toimittajista. Hän mainitsi kirjan jakelun tuottaneen vaikeuksia. Arvokas hanke näyttää juuttuneen kesällä 1939 alkaneeseen sodan uhkaan ja syksyllä toteutettuun armeijan liikekannallepanoon. Vuosikertomuksesta käykin ilmi, että 11. 10. 1939 koulu keskeytyi ensimmäisen kerran ja lopullisesti Puna-armeijan hyökkäykseen 30. 11. 1939. Hyvin suppeassa vuosikertomuksessa 1939-1940 ei kuitenkaan ole mitään mainintaa "Graniittitaulu"-kirjasta.

Talvi- ja jatkosodan kunniataulujen yksityiskohdat olivat pitkään niin ikään tietyntunnetuissa. Koulun laihasta vuosikertomuksesta 1940-1941 käy kuitenkin ilmi, että muistotaulu talvisodassa kaatuneille koulun oppilaille paljastettiin 19. 5. 1941. Paljastuspuheen piti VIII luokan oppilas Jorma Lihala. Kolme vuotta myöhemmin hän itse joutui Kannaksella Talissa antamaan henkensä isänmaan hyväksi. Jorma Lihala oli myös yksi harvoista vammalalaisista SS-miehistä.

Koulun entisten oppilaiden sankaritaulua jatkosodan osalta ei tarvinnut kauan odottaa. Sen hankinnan otti huolekseen - kuten aikaisemmatkin - Tyrvään Yhteiskoulun Teinikunta. Varojen keräys aloitettiin Lapin sodan varjossa jo lukuvuonna 1945-1946. Sankarivainajille omistettu muistotaulu paljastettiin ja luovutettiin koululle 10. 5. 1947. Puheen sankarivainajien muistolle piti VII luokan oppilas Unto Salo, nykyisen Pro Patria toimikunnan jäsen. Hankkeen takana oli koulusukupolvi, joka oli aloittanut koulun syksyllä 1940. Sota varjosti heidän opintietään koko keskikoulun ajan ja lukio suoritettiin vaikeimpina sodanjälkeisinä vuosina.

Keitä olivat sotien sankarivainajat, nuo Tyrvään Yhteiskoulun oppilaat, joista monet eivät ehtineet edes kouluun päättää? Vapaussodassa kaatuneita oli kymmenen, keski-ikä 20,3 vuotta. Nuorin oli 17-vuotias ja vanhimman ikä oli 23 vuotta. Talvisodassa kaatui

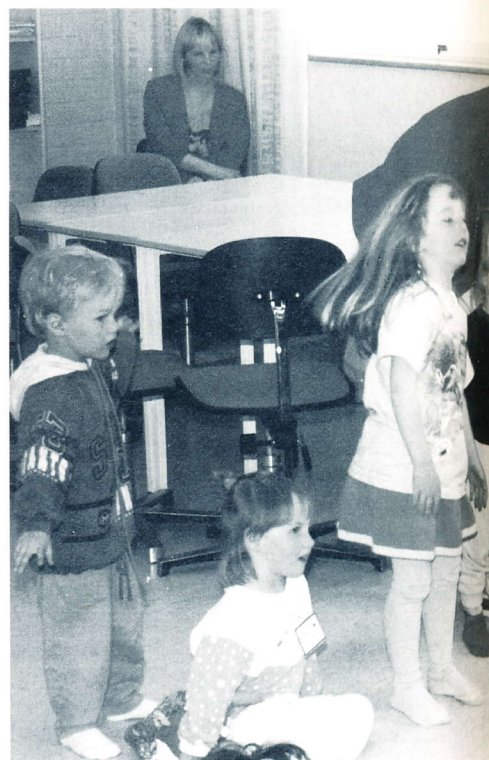
20 koulun oppilasta, keski-ikä 26,5 vuotta. Nuorin oli 20 vuotta ja vanhin iältään 37 vuotta. Jatkosota vaati 38 uhrin, keski-ikä 25,9 vuotta. Nuorin oli 19-vuotias ja vanhin 38 vuotta. Tyrvään Yhteiskoulusta maan vapaus ja itsenäisyys peri ankan veronsa, yhteensä 68 parhaassa iässä olevaa miestä. Miehet olivat juuri pääsemässä elämän alkuun tai aloittamassa opintojaan. Nuoret pojat joutuivat ennen aikaan miesten töihin. Moni heistä joutui antamaan suurimman uhrin, mitä ihminen voi antaa.

Tyrvään Yhteiskoulun Oppilasmatrikkeli kertoo noista kaikkein ansioituneimmista vain parilla kolmella rivillä. Heidän eloon jääneet koulutoverinsa täyttävät palstatilaa moninkertaisesti. Nämä sotien veteraanit ja rauhanajan kansalaiset ovat varmasti palvelleet ansiokkaasti maataan ja kansaansa ja ansaitsevat matrikkelimerkintänsä. Voidaan kuitenkin kysyä - täytyy kysyä - mitä yhteiskunta on menettänyt siinä, että tarjolla olleet voimavarat (yhteensä 3 nykyistä ikäluokkaa) eivät aikanaan tulleet maan käytettäväksi. Opinnoissaan pitemmälle ehtineistä metsänhoitajan, diplomi-insinöörin, ekonomin, maisterin, agronomin, eläinlääkärin, tuomarin ja opettajan ammatit jäivät vaille tekijänsä. Monella henkensä uhraaneista olisi varmaan ollut hyvä ennuste saavuttaa korkeita virka-asemia tai edetä sotilasurala tai akateemisissa tehtävissä. Monet jo maanviljelijöinä toimineet saivat jättää sukutilansa pellot. Monet työt jäivät kesken tai kokonaan tekemättä.

Tyrvään Yhteiskoulun oppilaiden rekrytointialue - Tyrvää, Vammala, Karkku, Punkalaidun, Mouhijärvi, Suodenniemi, Kiikka, Keikyä, Huittinen - koko Etelä-Satakunta joutui antamaan pois parhainta väkeään, parhaimpia henkisiä voimavarojaan. Tämä menestys ei kenties näy tämän päivän elämässä, mutta menetys vaikuttaa silti. Ihmisen voimavarat ovat aina ainutkertaiset ja korvaamattomat. Niille me teemme kunniaa, kun muistamme koulumme sankarivainajia.

Pro Patria kunnia-aulujen tehtävänä on jättää isänmaan puolesta kaikkensa antaneista pysyvä jälki kansakunnan muistiin. Menneinä aikoina elettyjen tapahtumien muisti on kuitenkin sangen lyhyt. Muistotaulun nimet ovat pelkkiä vieraita nimiä, niin kuin minulle olivat aikanaan vapaussodan taulun nimet. Vasta kun nimien taakse kätkeytyneistä ihmisistä kerrotaan, kuulijalle nimi alkaa elää. Tyrvään Yhteiskoulun Toverikunta halusi kai juuri tällaisella ajatuksella siirtää koulun tunteuttomat entiset oppilaat, vapaussoturit, elävien joukkoon. Graniittitaulukirjassaan Toverikunta halusi säilyttää tuleville polville pysyvän muiston kaatuneiden vapaussotureiden nuoresta elämästä laatimalla heistä kustakin muistokirjoituksen, jossa heidän elämänvaiheensa kerrotaan. Omistussanojen kirjoittaja muistuttaa, että ”tämä koulu on suojissaan kasvattanut sellaisia, jotka tinkimättä uhrimielellä noudattivat saamaansa kutsua ja liittyivät Suomen vapaussoturiin kunniakausseen joukkoon”. Kaikki eivät palanneet sodan päätyttyä. Kuolemaan asti he rakastivat isänmaataan, ”niin olemme mekin valmiit tekemään, kun sitä tarvitaan”.

Tuo uskollisuuden vala joutui testiin pikemmin kuin tuskin kukaan olisi voinut uskoa: ensimmäiset koulun entisistä oppilaista antoivat henkensä jo saman vuoden lopulla, heti talvisodan puolestaan kesti kauan ja verotti raskaasti myös Tyrvään Yhteiskoulun kasvatteja. Jatkosodan taulun paljastaja pohti isien ja äitien esittämää kysymystä: ”Näinkö oli kaikki säädetty ja miksi?”. Lohdutuksena puhuja ei voinut sanoa muuta kuin ”että melkein jokainen mennyt sukupolvi meidän maasamme on saanut aikoinaan seistä tuon kysymyksen edessä”. Vastauksen tuohon kysymykseen ymmärsivät ehkä selkeämmin kuin muut ne, joiden osana oli kaatua: ”Näillä raskailla uhreilla lunastettiin isänmaan ja kansan vapaus”.

Merja Aalto

Pienin, hilj

“Hei, mun vuoro!” “Saanks mä tehdä toisenkin kerran?” “Mennään vielä se susijuttu!” “Eiku se joen ylitys ja pirajjat! Mä oon eka!”

Kyseessä ei ole hengissäselviytymiskurssi eikä partiolaisten retki, vaan - niin tylsältä kuin se saattaa kuulostakin - englanninkielen kurssi 3-10-vuotiaille lapsille. Tylsyytensä taustalla kuitenkin kaukana: lapset nauravat ja kisailevat siitä, kuka pääsee vastaamaan, puhumaan ja näyttämään, kuka saa olla ”eka” ja kenelle tai mille joukkueelle kerääntyy eniten pisteitä. Aivan varkain lasten sanavarasto kasvaa ja he oppivat uusia ilmaisuja sekä oppivat itse kysymään ja vastaamaan heille esitettyihin kysymyksiin - englanniksi.

The Kids Clubin englanninkerhotointi alkoi Suomessa keväällä 1994 ja Vammalan Karkun kerho aloitti toimintansa ensimmäisten kerhojen joukossa saman vuoden huhtikuussa. Ennen Suomeen tuloaan Language Clubs Internationalin kielikerhot ovat toimineet Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa, Etelä-Koreassa ja Brasiliassa. Perinpohjaiset kieliohjelmat englannin-, ranskan-, saksan- ja espanjankielissä

Varsinkin pienten ryhmissä lauletaan ja tehdään lauluista pikku esityksiä ahkerasti. Laululeikeistä vuorossa "Brother John".

Abstraktit sanat saavat merkityksensä, kun ne yhdistetään kuvaan ja mimiikkaan.

Heinän askelin!

on suunniteltu opittavan kielen opettamiseen leikkien, laulujen, näytelmien, pelien ja erikseen suunniteltujen tehtävärakkeiden avulla.

Koko ajatus lasten kielikerhoista syntyi vuonna 1987, kun englantilainen kielitieteilijä Linda Ellis alkoi opettaa tyttärelleen Karenille ja tämän ystäville ranskaa omassa kodissaan Southamptonissa. Lindan tarkoituksena oli saada kielienopiskelusta hauskaa ja luonteva tapahtuma, joten hänen pienet kerholaisensa oppivat vierasta kieltä samoin, kuin olivat aikanaan oppineet omaa äidinkieltänsäkin: lastenlorujen, laulujen ja leikkien avulla. Tästä ensimmäisestä kerhosta tuli niin suosittu, että Lindan oli perustettava useita kerhoja maakuntansa alueelle kyetäkseen vastaamaan heränneeseen kiinnostukseen. Kehitellessään tarvittavia opetusmateriaaleja ja tehdessään opetus suunnitelmia Linda työskenteli yhdessä eri maiden psykologien, luennoitsijoiden, lastentarha- ja ala-asteen opettajien kanssa. Sama toiminta jatkuu edelleenkin, työllistettynä on lisäksi joukko ihmisiä, jotka jatkuvasti kehittävät uusia kursseja ja opetusmateriaaleja sekä suunnittelevat ohjaaji-

en koulutusta.

Kurssit on suunniteltu vastaamaan eri ikäisten lasten valmiuksia, joten samasta kurssista on eri versiot aivan pienimmille ja jo koulunsa aloittaneille. Mitään ns. kielikylypyä ei lapsille anneta, vaan eteneminen tapahtuu pienin, hilpein askelin ja jokainen lapsi seuraa omassa tahdissaan. Tästä ajatuksesta on syntynyt myös The Kids Clubin logossa esiintyvä William-etana, jonka edesottamuksia kerholaiset seuraavat. Ensimmäinen kurssi kestää kuusi viikkoa, jolloin toimintaan voi ensin rauhassa tutustua. Seuraavat kurssit suoritetaan kymmenen viikon jaksoissa, ja jokaisen kurssin jälkeen lapset saavat todistukset mukanaolostaan.

Painopiste kursseilla on kielenoppimisen hauskuudessa. Näin lapsi saa iloisen alun niin vieraaseen kieleen kuin kulttuuriinkin tutustumisessa ja rohkaistuu puhumaan ja todella käyttämään vierasta kieltä saadakseen asiansa esitettyksi. Kurseilla puhutaan mahdollisimman hyvää englantia kielioppineen kaikkineen, mutta varsinaisten kieliopin sääntöjen opetus jätetään koulujen huostaan. Tärkeintä ryhmässä on innostus kielen aktiiviseen käyttämi-

seen.

Vieraiden kielten ja kulttuureiden tuntemus tuo lapselle tulevaisuudessa huomattavaa yksityistä hyötyä, mutta myös suvaitsevaisuutta eri kulttuurien välillä. Ehkäpä juuri uusi kansainvälistymisen tiimoilla käytävä keskustelu Suomessa on saanut vanhemmat innostumaan myös lasten kielikerhoista. Suomessa on puolen vuoden sisällä syntynyt kolmisenkymmentä uutta kielikerhoa ja Vammalankin kerhoihin olisi ollut enemmän tulijoita kuin niihin on voitu ottaa. Tämän päivän vanhemmat ovatkin hämmästyttävän aktiivisia, sillä lapsia tuodaan kerhoihin jopa yli neljänkymmenen kilometrin päästä.

Kurssit on suunniteltu pienille lapsiryhmille (noin 12 lasta/ryhmä), joten ryhmäkoko ei voi kasvattaa liikaa. Tällä hetkellä ryhmiä toimii Vammalassa kahdeksan, joista kaksi Karkussa. Ryhmäläisillä on takanaan jo tutustumisjakso ja osa on ollut mukana myös heinäkuuisella kesäkurssilla. Ennen joulua he saavat todistuksensa kuluvalta kakkoskurssilta ja ensi vuoden alusta heitä odottavat uudet kujeet kolmoskurssin muodossa!

Tansaniassa on vielä paljon syrjäisiä kyliä vailla perusterveydenhuollon palveluja. Kyläläiset elävät omavaraistaloudessa ja pysyvät hengissä tekemällä työtä herkeämättä tai kuolevat sairauksiin, jotka olisivat perusterveydenhuollon keinoin ehkäistävissä.

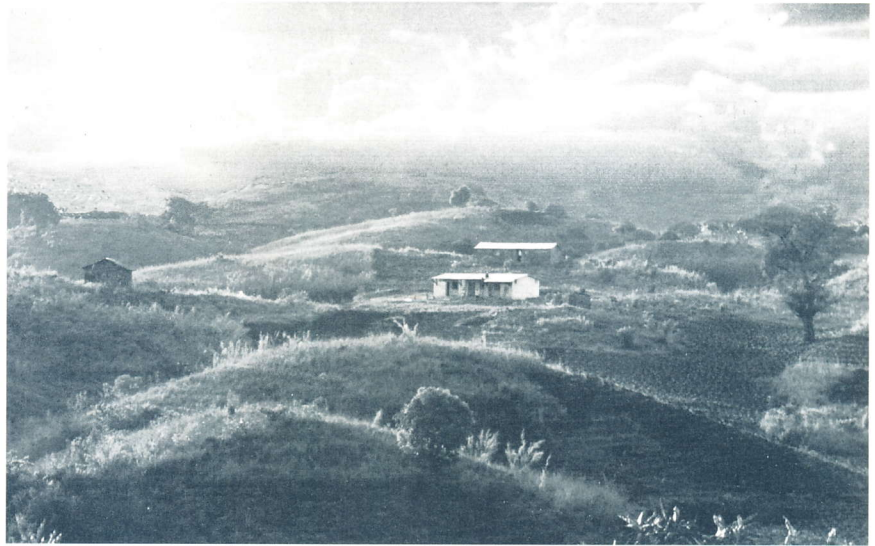
Tällainen kylä oli Homboza vielä viisi vuotta sitten. Ryhmämme vieraili siellä ensimmäisen kerran katolisen papin, Lucas Mzwandan kutsusta. Isä Mzwanda on kotoisin Hombozasta ja kantaa huolta kotikylänsä asioista käymällä siellä usein ja kannustamalla hombozalaisia kehittämään kyläänsä ja uskomaan omiin mahdollisuuksiinsa elinolosuhteittensa parantamisessa. Kohtasimme Isä Mzwandan sattumalta ja hänen karismansa ja kaukonäköisyytensä ansiosta ystävytemme laajeni pian kahden erilaista kulttuuria edustavan yhteisön ystävydeksi ja yhteistyöksi.

Hombozan kylä sijaitsee Morogoron piirikunnassa kauniin Uluguruvuoriston rinteillä lähes 2000 metrin korkeudessa. Tie on vaikeakulkuinen, maastoautolla pääsee kuivana aikana noin seitsemän kilometrin päähän kylän alemmista osista. Siitä eteenpäin matkaa tehdään jyrkkänousuista polkua pitkin jalan. Sadeaikana polut muuttuvat savivelliksi ja matkanteko on lähes mahdotonta.

Kylässä on noin 4000 asukasta. Talot ovat risujen varaan savimassalla rakennettuja, pyöreitä ja olkikattoisia. Metsät ovat kylästä hävinneet ja polttopuut on haettava kaukaa. Sähköä ei ole ja puhtaasta vedestä on puute. Suurin osa kyläläisistä kuuluu luguruheimoon, joka on matrilineaarinen tarkoittaen naisen aseman korostumista mm. siten, että suvun päämies on äidin veli ja työnjakomalli on melko vapaa, perheet työskentelevät usein yhdessä pelloilla. Sukuun ja perheeseen kuuluvat myös kuolleet omaiset; vainajia täytyy huomioida, ei vain muistaa.

Ensimmäinen vierailumme Hombozassa oli monella tavoin vaikuttava. Parin, kolmen tunnin kiipeäminen vuoristopolkua pitkin kylään 40 asteen helteessä oli kokemus sinänsä. Vuoren rinteiltä avautuivat uskomattoman kauniit ja jylhät maisemat. Kylän ihmisissä näkyi sellaista elämisen voimaa, iloisuutta, kykyä elää tätä hetkeä sekä yhteisöllisyyttä ja keskinäistä kunnioitusta, jotka meidän kulttuuristamme ovat jo lähes hävinneet.

Kyläläiset vastaanottivat meidät lauluin ja tanssein. Kirkossa pidetyssä kyläkokouksessa ihmiset kertoivat meille elämästään ja ongelmistaan. Terveyspalvelujen puuttuminen ja riittämätön veden saanti tunnettiin kipeimmiksi

Hombozan terveysasema

*Heli Pimenoff ja
Leena Seppänen*

Ihmiseltä ihmiselle Terveysasema Hombozan kylään

ongelmiksi. Terveysaseman paikka, piirustukset ja perustukset olivat valmiina, mutta valtiolta ei ollut liiennyt kylälle muutamaa sementtisäkkiä enempää.

Meiltä ei pyydetty mitään, emmekä me antaneet lupauksia mistään, mutta ajatus yhteistyöstä ja tuesta jäi itämään ja käynnistyikin pian ensivisiittimme jälkeen. Vuonna 1990 Äetsän seudun kehitysmaaseura otti Hombozan terveysaseman rakentamisen ja kylän kehittämishankkeen kehitysyhteistyökohteekseen. Seura on saanut hankkeeseen Suomen Ulkoministeriön tuen ja omavastuuosuus (25 %) on kerätty kirpputorituotoilla, lahjoituksilla ja erilaisin tempauksin.

Terveysaseman rakennustyöt aloitettiin heinäkuussa 1990. Kymmenen hengen ryhmä suomalaisia settlementtinooria lähti omalla kustannuksellaan kuukauden työleirille Hombozaan ja yhdessä kyläläisten kanssa he rakensivat terveysaseman vesikattoon semen-

tistä ja luonnonkivistä. Samana syksynä ryhmämme kävi Hombozassa uudelleen tavoitteenaan terveysaseman käyttökuntoon saattaminen, sen varustaminen kontissa lähetetyillä, lahjoituksina saaduilla kalusteilla. Tarkoituksena oli myös kylän yleisen terveydentilan kartoitus ja vastaanotto toiminnan kokeilu sekä neuvottelut läänin terveysviranomaisten kanssa tansanialaisten työntekijöiden saamisesta Hombozan terveysasemalle. Samanaikaisesti hankittiin rakennusmateriaalia työntekijöiden asuntoja varten ja jatkettiin rakennustöitä.

Vastaanotto toimintamme keskenraeisella terveysasemalla onnistui Isä Mzwandan avulla ja kyvyllä tulkita potilaita, heidän oireitaan sekä kertoa myös heidän sosiaalisesta tilanteestaan ja historiastaan. Kylän keskeiseksi terveysongelmaksi osoittautui puhtaan juomaveden puute, joka aiheuttaa matotauteja, anemiaa ja lisääntynyttä infektiotilaa. Teimme suunnitelman

Keittiö

Kaksi siskoa

kymmenen kaivon rakentamisesta kylään yhdessä Taniran ja läänin vesin-
sinöörin kanssa. Ensimmäisen kaivon
pumpun lahjoitti suurlähettiläs Kari
Karanko, joka myös virallisesti vihki
terveysaseman syksyllä 1992. Toimin-
ta oli alkanut jo vuoden 1992 alussa,
kun Tansanian valtion palkkaamat lää-
käri ja kätilö aloittivat työnsä. Rokotus-
toiminta mahdollistui aurinkokenno-
jääkaapin ja -valaistuksen asentamisen
jälkeen samana vuonna.

Hombozan terveysaseman työnteki-
jät ovat ammattitaitoisia ja pidettyjä.
Terveysasema on ollut sen alusta saak-
ka ylikuormitettu, siellä käydään myös
naapurikylistä. Vuoden 1994 alusta kyl-
lään palkattiin kaksi uutta työntekijää.
Toinen heistä on Suomessa perushoitaj-
akoulutuksen saanut suomea
puhuva Sikitiko, joka tarvittaessa toi-
mii tulkkina kyläläisten ja suomalaisten
ystävien välillä. Toiminnan pääpai-
no on ennaltaehkäisyssä, tarkoituksena
on käynnistää kouluterveydenhuolto ja

aloittaa kotikäynnit.

Syksyllä 1993 teimme Hombozassa
pienen tutkimuksen osallistavalla tutki-
musmenetelmällä, siinä kyläläiset poh-
tivat omaa elämäänsä ryhmissä. Ta-
voitteena oli saada runsaasti tietoa ta-
vallisten ihmisten terveys- ja sairauskä-
sityksistä sekä heidän terveystarpeistaan.
Tansanialaiset terveysviranomaiset ja
-työntekijät yllättyivät vielä
enemmän kuin me suomalaiset yhteis-
työkumppaninsa siitä tiedosta (ajatuk-
sista, uskomuksista, tabuista, tavoista
jne), joka kylän asukkailla oli. Terveys-
viranomaiset oivalsivat, millaista per-
usterveydenhuolto ja tehokas ennalta-
ehkäisy parhaimmillaan voisi olla. Ei
ylhäältäpäin annettua opetusta ja ter-
veyskasvatusta, vaan on lähdeittävä ih-
misten tarpeista ja otettava huomioon
heidän käsityksensä ja voimavaransa.
Yhdessä ymmärsimme, että ehkäisevän
terveydenhuollon on perustuttava sii-
hen, että yhteisö tiedostaa omat ter-
veystarpeensa ja uskoo voivansa vai-

kuttaa terveytensä ehtoihin.

Afrikkalaisessa yhteisölliseen elä-
mänkäsitykseen perustuvassa tervey-
denhuollossa on otollinen perusta ja
traditio yhteisöllistä toimintaa vaati-
vaan terveydenhuoltoon. Ehkäisevä
terveydenhuolto voi tukeutua perinteis-
siin osoittaessaan, että sairauden voi
torjua jo ennalta. Näillä ja ongelmaläh-
töisen oppimisen periaatteilla aloiteti-
ttiin Hombozassa kylätyöntekijöiden
(yksi joka balozzista = 10 talon solu)
koulutus ja perinteisten kyläkättilöiden
lisäkoulutus. Myös terveysaseman
työntekijöiden jatkokoulutus on käyn-
nistetty ja sitä on tarkoitettu laajentaa ja
kehittää koskemaan myös muiden lähi-
alueen kylien terveystyöntekijöitä.

Hombozaan on hankittu lääketieteel-
listä peruskirjallisuutta ja kirjastoa on
tarkoitettu laajentaa ja kehittää koko kyl-
län käyttöön. Kirjastohanketta avustavat
Vammalan soroptimistit.

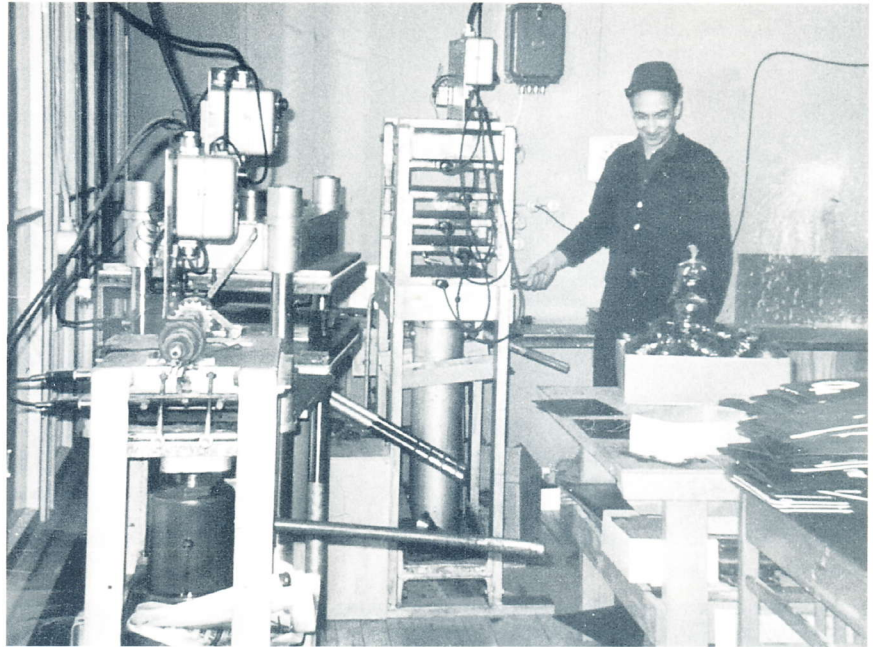
Hankkeen pääpaino on tällä hetkellä
koulutuksessa ja ympäristöterveyden-
huollossa. Kaivojen rakentamista jat-
ketaan, neljä kaivoa on jo valmiina.
Puunistutus on hyvällä alulla, mutta
tieolot vaativat vielä parantamista.

Kesällä 1994 Suomessa vierailleet
Morogoron terveysviranomaiset pitä-
vät Hombozan terveysaseman toiminta-
ta yhtenä maan parhaista ja nimesivät
sen Morogoron läänin malliterveyskes-
kukseksi. Myös Tansanian terveystoimi-
nisteriö on antanut kiitosta siitä, että
Hombozassa on jo toteutettu niitä peri-
aatteita, joita vasta ollaan kirjaamassa
Tansanian valtion uuteen perustervey-
denhuollon ohjelmaan.

Taloudellista tukea hankkeemme saa
vielä tälle vuodelle ja toivottavasti ensi
vuodelle. Sen jälkeen yhteistyömme
jatkaa ystävyiden voimin. Viidenkym-
menen suomalaisen sairaalapaikan
vuorokausihinnalla on saatu 4000:lle
ihmiselle perusterveydenhuollon pal-
velut ja puhdas vesi. Tämän vuoden
tilastojen mukaan Hombozan lapsi-
kuolleisuus on läänin alhaisin. Erilais-
ten kulttuurien kohtaaminen, vastavuo-
roinen oppiminen, ystävyys ja elämän
ymmärryksen avartuminen ovat niitä
hankkeemme "ihmiseltä ihmiselle" -
asioita, joita ei voi rahassa mitata.

*Äetsän seudun kehitysmaakauppa
ja kirpputori sijaitsee Kiikassa,
Kontintiellä, Osuuspankin takana,
pienessä punaisessa mökissä.
Kauppa on avoinna lauantaisin klo
10-14, ja keskiviikkoisin klo 16-18.
Kehitysmaakaupassa myydään
kehitysmaiden tuotteita, uusiopa-
peria yms, kirpputorilla vaatteita,
astioita, kirjoja jne. Otamme myös
lahjoituksia vastaan.* □

Käsityöllisyys sekä pienteollisuus entisessä Keikyässä ja Kiikassa on hyvin vanhaa. Kiikkalaiset rukintekijät, keikyäläiset kamman ja piipun tekijät olivat laajemmaltikin kuuluisia. Keikyän ja Kiikan eli nykyisen Äetsän alueella on asunut aina yritteliästä väkeä. Sota päättyi 50 vuotta sitten. Se on pitkä aika. Suurinpiirtein samaan aikaan heti sodan päätyttyä lähtivät alkuun ne tapahtumat, joita on tar koitus muistella tässä pakinassa.

*Unto
Korpela*

Kumipallosta se alkoi

Yritän nimittäin palauttaa mieliin sitä, kuinka kumiteollisuus otti ensi askeleitaan Äetsän seudulla. Koska aikaa on jo näin runsaasti kulunut, sallittaneen joitakin epätarkkuuksia ja väärin muistamisia.

Ensimmäisiä tuotteita olivat lasten kumiset leikkipallot, vappupallot, sekä kumitetusta sadetakkikankaasta valmistetut ostoslaukut. Muistini mukaan nämä lasten leikkipallot olisivat olleet niitä ensimmäisiä, mutta saatettiin niitä valmistaa samaan aikaan kaikkiakin. Toivo Virtanen oli hyvin kätevä ja kekseliäs mies. Hän liikkui myöskin jonkin verran eri puolilla maata saaden näin ideoita sekä virikkeitä uusista asioista. Kaikenlaiset raaka-ainelähteet olivat erittäin tärkeitä sodan jälkeen, kun kaikesta oli pulaa. Toivo, liikkueksaan ja tutustuessaan erilaisiin kauppiaisiin ja tavaran välittäjiin, ei aina ihan päivänvalon kestäviinkään, löysi näitä raaka-ainelähteitä muita helpommin.

Kumipallojen valmistajia oli yhteen aikaan useita. Oli niitä, jotka pääsivät jopa jonkinlaiseen sarjavalmistukseen sekä markkinoitiin tuotteillaan. Toisaalta oli niitä, joiden touhu jäi harrasteluasteelle. Minä kuulun siihen yrittäjäkuntaan. Muistini mukaan löysin Vammalasta Sastamalan Osuusliikkeestä alumiinista valettuja munkkipannuja. Ostin niitä kaksi kappaletta. Yhdessä pannussa oli seitsemän noin 70 mm halkaisijaltaan olevaa puoli-pyöreää kuppia. Rautasahalla sahasin

Kumipallon valmistuksessa käytetty muotti.

ne erilleen ja koska kupit olivat valun jälkisiä, sorvasin ne puusorvissa Kaukosen rukkitehtaalla jonkinlaisella viilasta tekemälläni tämmällä sekä hiekkapaperilla sileäksi. Olin ollut sodan jälkeen pikkupoikana rukkitehtaalla töissä, joten olin saanut oppia vähän silläkin puolella. Tämän jälkeen piti tehdä ruuvipuristimet, joilla muotinpuolikkaat puristettiin yhteen. Aiho, mistä kumipallo paistettiin, valmistettiin niin, että otettiin raakakumilevyä 40-50 mm leveää ja 2 mm:n vahvuista nauhaa noin 100 mm pätkä, taitettiin se keskeltä kahtia ja paineltiin reunoista

kiinni. Raakana se tarttui hyvin. Ilman saamiseksi näin tehtyyn pussiin oli valmistettu polkupyörän venttiilitapista työkalu, johon olin tinannut rokotusneulan. Tämä neula työnnettiin kumpussin kulmasta sisään ja pyöränpumpulla painettiin sopiva määrä ilmaa, vedettiin neula pois ja painettiin pihdeillä reikä kiinni. Tämän jälkeen käärrettiin ohutta kumikaistaletta pussin päälle niin paljon, että saatiin sopivasti muottiin mahtuva pallo. Tämä työvaihe kävi näppärästi, kun siihen oppi. Joku saattoi käyttää ilman tilalla pienen tilkan vettä, joka lämmön vaiku-

tuksesta laajeni ja täytti pallon. Työta-
poja varjeltiin kilpailijoilta. Tässäkin
tapauksessa veteen sekoitettiin pieni
tilkka mustetta, ettei kilpailija saanut
selville, mistä aineesta oli kysymys.

Seuraava työvaihe eli palloaihioiden
paisto, olikin sitten jo paljon vaikeampi.
Paistaminen tapahtui leivinuunissa,
joka oli normaalisti puilla lämmitetty.
Sopivan lämmön saanti oli erittäin vai-
keaa ja yleensä liika kuumuus pilasi
koko seitsemän pallon satsin. Toisi-
naan saattoi kyllä onnistuakin ja tuote
oli ihan kohtuullinen.

Kiikan pitkäaikainen poliisikonstaa-
peli Paavo Orhala tahtoi kovin ostaa
tuotantolaitostani eli työkalujani. Hän-
tä kiinnosti kovasti tällainen pienyrity-
täjyys ja niin tein ensimmäisen yritys-
kauppani Paavon kanssa.

Vappupalloja valmistettiin kasta-
malla puusta sorvattu, hyvin kiillotettu
ja lakattu, halutun muotoinen palikka
karamelliväriä värjättyyn kumimaito-
on, annettiin kuivua ja vedettiin tal-
kin kanssa palikan päältä pois. Markki-
nointi hoidettiin niin, että Voikosken
tehtaalta tilattiin vetykaasua ja lähdet-
tiin vappuna juhlapaikoille kaupalle.
Siihen aikaan lähes joka pitäjässä pi-
dettiin vappujuhlat. Muulloin pallo-
kauppa ei sitten käynytäkään.

Eräs huomattava tuote silloin oli
mainosavainrenkas. Näitä valmistet-
tiin Toivo Virtasen toimesta jonkin ai-
kaa hyvinkin tehdasmaisesti ja useam-
man henkilön voimin. Tehdas sijaitsi
Meskalassa Arvo Kankaanpään auto-
korjaamon yläkerrassa. Tästä muistuu
mieleeni eräs yksityiskohta. Silloin,
kun kaikesta oli pulaa, loppuivat maasta
myöskin avainrenkaissa käytettävät
metallilenkit. Ne oli tehtävä itse. Toivo
valmisti työkalut ja yhdessä veljensä
Einon kanssa asensi ne Einon omista-
man sahan raamin kylkeen ja näin oli
syntynyt epäkeskopuristin, jolla lenkit
valmistettiin.

Autokanta alkoi lisääntyä ja säädet-
tiin roiskelevypakko. Tästä ajankoh-
dasta voidaan katsoa varsinaisen nyky-
muotoisen kumiteollisuuden saaneen
alkunsa nykyisessä Äetsässä. Olen
melko varma, että Virtasen Toivon oi-
vallus oli se, että auton merkkiä alettiin
käyttää roiskelevyn koristeena. Näitä
tuotteita valmistamalla lähtivät alkuun
molemmat tänä päivänä hyvinkin huomattavat
kumitehtaat, joilla ei ole mitään hävettävää
osaamisen eikä tuotantotekniikan suhteen
koko kumiteollisuudenkin huomioon ottaen.

Tämä näin lyhykäisyydessään Äet-
sän kumiteollisuuden synnystä. Mitä
kaikkea on sitten vaatinut kehitys, mil-
lä on päästy tähän päivään Äetsän ku-
miteollisuudessa, onkin jo vallan oma
tarinansa. □

Etelä-Satakunnan postimerkkikerho 50 vuotta

Reijo Hannu

Tyrvään Sanomissa elokuussa
vuonna 1944 julkaistussa ilmoi-
tuksessa kokoonkutsuttiin
postimerkkeilystä kiinnostuneita pe-
rustamaan Vammalan seudulle omaa
yhdistystä, tuohon aikaanhan merkkei-
lykerhoja oli lähinnä vain isommissa
kaupungeissa. Perustavassa kokouk-
sessa yhdistyksen nimeksi tuli Etelä-
Satakunnan Postimerkkikerho. Pu-
heenjohtajaksi kerholle valittiin evers-
tiluutnantti G. Blomqvist, muita perus-
tajajäseniä olivat pöytäkirjan mukaan

luutnantti Jussi Nordqvist, vänrikki
A.V.V. Mikkola, terveyssisar Inkeri
Varjoavaara, sotilaspastori V. Lauro,
maanviljelijä Matti Ytti, varatuomari
N. Godenius, reviisori A. Laaksonen ja
sotilasvirkailija J.R. Parmi. Sodan lo-
puttua kerhon perustamiseen suuresti
vaikuttaneet puolustuslaitoksen soti-
lashenkilöt vähitellen poistuivat paik-
kakunnalta, jonka jälkeen toimintaa on
jatkettu paikallisin voimin.

Etelä-Satakunnan Postimerkkikerho
rekisteröitiin ja se liittyi Suomen Fila-
telistiliittoon, kerho kuuluu Suo-
men vanhimpiin yhtäjaksoisesti toimi-
neisiin ns. maaseutupostimerkkiker-
hoihin. Kerhon puheenjohtajana toimi
vuodesta 1949 lehtori Matti Kaloinen
kuolemaansa, vuoteen 1973 saakka.
Tämän jälkeen kerhon toimintaa on
johtanut kiikkalainen maanviljelijä
Reijo Hannu. Pro Filatelia -mitalin
ovat saaneet tunnustuksena pitkäaikai-
sesta toiminnastaan kerhon hyväksi Jo-
han Henriksson vuonna 1982 sekä
Esko Pietilä vuonna 1988.

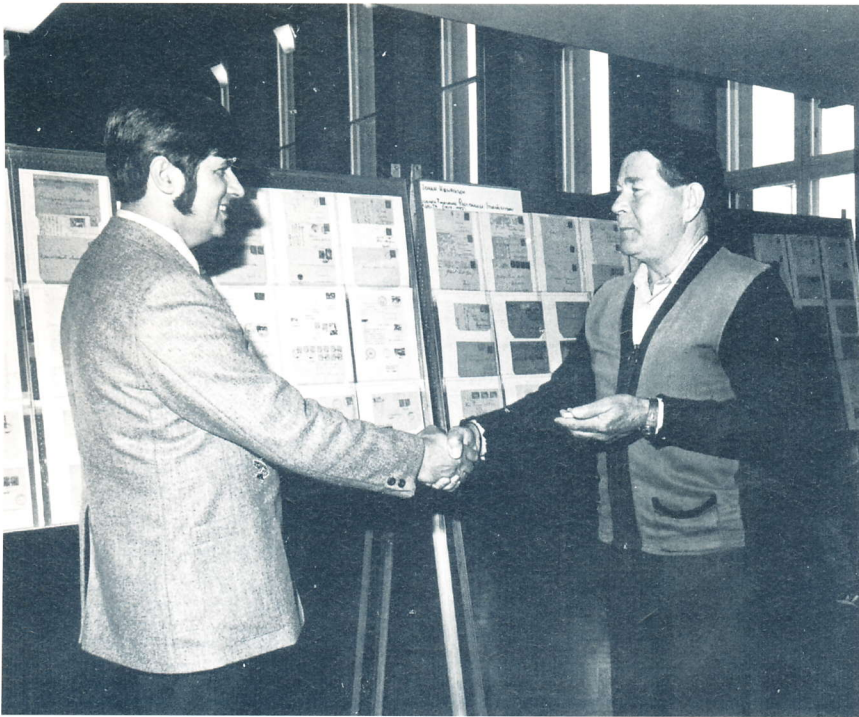
Alkuaikoina kerhoiltoja vietettiin
Hotelli Tyrväässä ja varuskunnan ker-
hotalossa, sittemmin Vammaskosken
tehtaan ruokala oli pitkään kokousti-
lana. Syksystä 1993 lähtien postimerk-
kerho on kokoontunut seuraintalolla.
Perustamisajasta lähtien kokoontumi-

*Taiteilija Aarne Järvinen on
tehnyt 50 v-juhlanäyttelyn
erikoisleiman kerhon jäsenen,
arkkitehti Olli-Pekka Hannun
aihepiirroksen pohjalta.*

*Postin leimauspalvelulla riittää
työtä näyttelyn etuhuoneessa.*

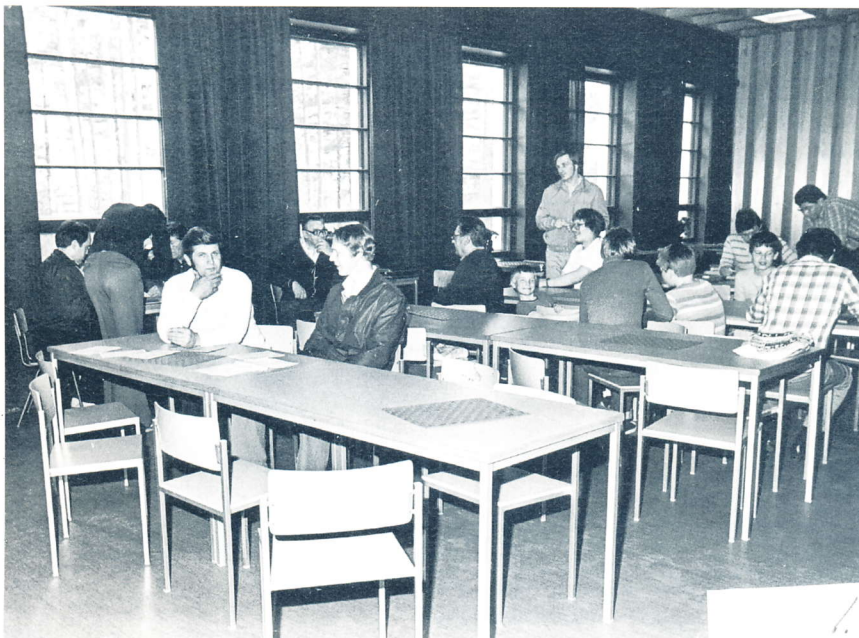

Kerhon puheenjohtaja Reijo Hannu luovutti Pro Filatelija-mitalin Johan Henrikssonille, pitkäaikaiselle kerhoaktiiville vuoden 1982 näyttelyn yhteydessä.

Ilmoitus Tyrvään Sanomissa 16. 8. 1944 filatelijan harrastajien yhteisön perustavasta kokouksesta.

Filatelistit huom.!
 Vammalan seudun Filatelistiseuran perustava kokous pidetään ensi maanantaina t.k. 21 pnä klo 19 Vammalassa kauppalan talossa sairaanhoitajatar I. Varjovaaran luona.
 Kaikki Vammalassa ja ympäristössä nyk. oleskelevat filatelistit mukaan!

Kerhoilloissa on osanottajia nuorista koululaisista ikääntyneisiin veteraniharrastajiin asti.

sia on ollut kesätaukoja lukuunottamatta kahden viikon välein.

Kerhoilloissa vaihdetaan keräilymateriaalia, saadaan informaatiota eri aiheista sekä järjestetään pienimuotoisia huutokauppoja, mitkä ovat kuuluneet ohjelmaan alusta saakka. Lisäksi on valintavihkoja, joista kerhon jäsenet voivat kartuttaa kokoelmiaan. Kerhon toimesta on myös järjestetty retkiä merkittäviin postimerkinäyttelyihin sekä pidetty yhteyttä lähiseudun postimerkkikerhoihin. Nuorisojäsenilleen kerho on järjestänyt erilaisia toimintakilpailuja sekä jakanut keräilyyn liittyvää materiaalia, kuten ensipäiväkuoria ja postimerkkiluetteloita.

Kerhon järjestämissä postimerkinäyttelyissä ovat keräilijät voineet esitellä julkisesti kokoelmiaan ja tehdä näin harrastusta tunnetuksi paikkakunnallamme. Vuoden 1984 juhlanäyttelyn yhteydessä kerho julkaisi muistoarkin, jonka aiheena oli Tyrvään postin perustaminen sata vuotta aiemmin. Vammalan posti oli tässä näyttelyssä mukana leimaten lähetyksiä Etelä-Satakunnan Postimerkkikerhon erikoisleimalla. Viime vuonna kerho vietti postin kanssa valtakunnallista postimerkin päivää. Viidenkymmenen toimintavuotensa juhlanäyttelyyn postimerkkikerho on painattanut tuhat kappaletta taiteilija Mauri Kunnaksen piirtämiä postikortteja sekä kolmesataa kappaletta sama-aiheisia yksityispostimerkkivihkoja sisältäen postin pienoisarkin "Koiramäen lapset postissa". Lisäksi näyttelyä varten Etelä-Satakunnan Postimerkkikerholla on oma tilaisuutta juhlistava erikoisleima. Pienjulkaisuina kerhon jäsenten käyttöön on aikojen kuluessa teetetty postimerkkikerhon logolla varustettuja kirjekuoria sekä kirjeensulkijoita.

Keräilyalat ovat luonnollisesti laajentuneet sitten kerhon perustamisen, perinteisesti on kerätty suomalaisia postimerkkejä sekä koko maailma -kokoelmia. Kuvamerkkien yleistyttyä aihekokoelmat ovat tulleet muotiin. Paitisi postimerkit, merkittäviä keräilykohteita ovat postilähetykset ja -leimat, mainittakoon esimerkkinä kenttäpostiaihe ja kotiseutukokoelmat. Myös kuvapostikortit kuuluvat nykyisin useimpien kerhon jäsenten keräilyalojen piiriin.

Vuosikymmenten aikana Etelä-Satakunnan Postimerkkikerhon tarkoituksena on ollut toimia alan harrastajien välisenä yhdyssiteenä, keräilyn eri alojen tiedonlevittäjänä ja jäsentensä kokoelmien kartuttajana. Pitkään jatkunut toiminta osoittaa, että näistä tavoitteista voidaan edelleen pitää kiinni. □

Lahdessa 1973. Suurkisojen esikatselmus.

VNV liikuttaa ilolla ja sydämellä

Sirkku Erkkilä

Tänä syksynä arvokkaan 80 vuoden iän saavuttanut Vammalan Naisvoimistelijat ry on edelleen nuorekas ja pirteä.

Tavoitteenamme ja toiveenamme on saada mahdollisimman moni iästä, sukupuolesta, koosta tai kunnosta riippumatta mukaan liikkumaan ja näin huolehtimaan itsestään fyysistä kuntoa ja henkistä hyvinvointia edistämällä sekä ylläpitämällä.

Voimme sanoa liikuttavamme väkeä vauvasta muoriin ja vaariin - kaikille löytyy sopivaa liikuntaa.

Paljon on vuosien kuluessa muuttunut. Emme tarjoile enää vain nais- ja tyttöliikuntaa, vaan mukaan mahtuvat niin pojat kuin miehetkin. Poikia on perinteisesti ollut tanhuryhmissä, mutta nyt jo vuoden toiminut poikien tempuilujumppa on tuonut joukkoomme melkoisen määrän eläväisiä

miehenalkuja, joille toivomme antavamme kipinän elinikäiseen liikuntaharrastukseen. Olipa laji sitten myöhemmin mikä tahansa. Miehillä on olemassa oma kuntojumpparyhmä ja myös aikuinen-lapsi-jumpassa on mukana miehiä.

Näin kaikki alkoi:

Yhteiskoulun tarmokkaat opettajat Siiri Juvelius ja Esteri Aulanko kutsuivat syksyllä 1914 koolle perustavan kokouksen, johon osallistui yli 30 naista ja niin alkoi toimia Tyrvään Naisvoimistelijat. V. 1919 yhdistys sai oman lipun, jonka suunnitteli Esteri Vuorinen ja ompeli rouva Anni Putti.

Tyttöosasto perustettiin v. 1929. Sääntöjen muutosten yhteydessä vuonna 1954 muutettiin nimi Vammalan Naisvoimistelijoiksi.

Silloin seuran alkuaikoina.

*Aikuinen - lapsi ryhmän
intiaanitanssi.*

*Kilpailuriemua
tanhuporukassa.*

Tässä mennään:

Perusvoimistelu ja kansantanssit ovat aina olleet toimintamme peruspilarit, joista sitten rönsyilee paljon uutta ja vaihtelevaa.

Kilpailutoiminta on ainakin tanhurintamalla ollut vilkasta ja tuottoisaa.

Myös silloin tällöin on jumpparyhmiä saatu valmennettua kilpailuihin, eikä menestys ole ollut hassumpaa.

Ohjaajat ovat avainasemassa, kun joka arkipäivä on eri puolilla Vamma-

laa monta tuntia tarjolla erilaista liikuntaa. Seuramme kouluttaa koko ajan uusia, innokkaita ohjaajia, joista tunti tunnilta kehittyä päteviä liikuttajia. Ohjaajakaartimme koostuu liikunta- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisista sekä liikunnanohjauksesta kiinnostuneista nuorista ja aikuisista.

Nuorekas johtokunta suunnittelee ja tekee arvokasta taustatyötä, jotta aina olisi tarjolla "jokaiselle jotakin".

Koko ajan on muhimassa kehitelmiä

ja ideoita, jotka sitten kypsyttyään toteutetaan siinä muodossa kuin se parhaiten seuramme toiminnan puitteissa onnistuu.

Tästä on hyvä jatkaa näin ja samalla tähtyä myös eteenpäin...

Rauhallista joulunaikaa ja liikunnallista tulevaa vuotta; olkoon ihmisillä hyvä tahto!

□

Karkun kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos on sekoitus perinteitä ja nykyaikaa. Koulupiha, ympäristö ja vanhat rakennukset huokuvat kodinomaista tunnelmaa. Opetuksen järjestelyissä ja sisällöissä taas näkyvät uudet virtaukset ja oppilaiden luovuuden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen.

Joulutervehdys Karkusta

*Seija
Mahlamäki-Kultanen*

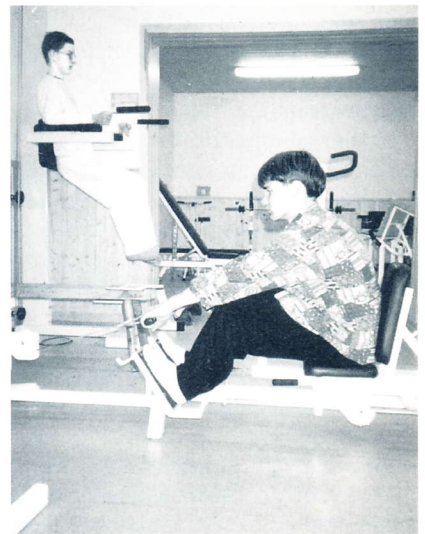
Koulu on toiminut yli 60 vuotta ensin emäntäkouluna ja sittemmin kotija laitostalous- sekä kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksena. Alun vuosikymmenet olivat aineellisesti niukkoja, mutta yksityisistä henkilöistä koostuva kannatusyhdistys antoi koululle vahvan tukensa. Sen palveluksessa olleet henkilöt uhrautuivat asialleen ja toimintaa pystyttiin hoitamaan vaikeuksista huolimatta jopa pula-aikoina. Sen ajan ruokalistat kertovat hyvin taloudellisesta tilanteesta: kukkakaali-laatikkoa, punajuurta, perunaa käytettiin runsaasti. Listoissa olisi opittavaa vielä tällä hetkelläkin. Vähistä aineista koottiin maittavia, kotimaisia ja terveellisiä aterioita.

Entisinä aikoina kasvatuksen merkitystä korostettiin koulutuksen ohella. Oppilailla oli työvelvoitteita ja työpäivät olivat pitkiä. Oppilaiden vanhemmat luottivat siihen, että kuri ja järjestys säilyivät hyvin. Nykypäivänä oppilaiden ja vanhempien odotukset eivät tältä osin ole ehkä yhtä voimakkaita. Silti hyvä käytös, toisen ihmisen huomioon ottaminen ja omista tiloista huolehtiminen ovat olennainen osa opetusta. Koulumme ei näytäkään perinteiseltä laitokselta, kun sitä somistavat oppilaiden hoitamat huonekasvit, vaihtuvat koriste-esineet ja oppilastyöt. Tärkeän lisänsä tunnelmaan luovat keittiöistä leviävät kotoiset tuoksut.

*Opettaja Hilka Iso-Rautio
ja lähihoitajaopiskelijat
esittävät Kuka lohduttaisi
Nytyitä? -näytelmää*

*Teppo Kulju ja Jaakko
Huusko kuntoilevat.*

*Opettaja Leena Seppänen
opettaa lastenhoitoa. Vauvan
nimi on Johanna Laine.*

Tällaisessa ympäristössä varsin nuoret oppilaat voittavat varmaan paremmin koti-ikävänsä kuin kolkoilla käytävillä ja kaikki viihdyimme paremmin.

Opetuksen sisältö on sen sijaan lähes kokonaan uudistunut. Vanha emäntäkoulukurssi palveli ennen hyvin tarkoitustaan, mutta työvoiman kysyntä maataloilille on supistunut pieneen osaan entisestään. Naiset lähtivät joukoin mukaan työelämään ja syntyi aivan uusia ammatteja hoitamaan ennen kotona tehtyjä töitä. Oppilaitoksemme valmistaa nyt työntekijöitä näihin ammatteihin eli koti-, laitostalous- sekä puhdistuspalvelualalle ja sosiaali- ja terveysalalle. Myös pojat ja miehet ovat hakeutuneet näihin uusiin koulutuksiin. Oppilaista noin kolmannes on aikuisia ja loput nuoria.

Koulu siirtyi 1989 Vammalan kaupungille ja uudistui tällöin myös opintolinjoiltaan. Maa- ja kotitalousyrittäjälinja oli jo sitä ennen muutettu kaksivuotiseksi. Linjan opetuksessa korostuu aikaisempaa enemmän yrittäjäyys ja ammatin erittäin monipuoliset ammatitaitovaatimukset.

Suomessa siivousalan koulutus on erittäin korkeatasoista ja siivoustyön arvostus on sen takia parempi kuin monessa muussa maassa. Monipuolisten työtapojen, pintamateriaalien ja laitteiden käytön hallitseminen edellyttää perusteellista perehtymistä. Laitoshuoltajalinja on tällä hetkellä samoin kaksivuotinen ja johtaa työhön esimerkiksi hotelleissa, sairaaloissa ja vanhainkodeissa.

Kodinhoitaja ja päivähoitaja olivat 2,5-vuotisia koulutuksia ja johtivat varsin selvästi rajattuihin tehtäviin. Kodinhoitajien vankkaa kotitaloudellista osaamista arvostettiin ja päivähoitajat hallitsivat lastenhoidon hyvin, mutta lama ja muut muutospainheet edellyttivät uudistuksia. Viimeiset kodinhoitajat otettiin koulutukseen 2 vuotta sitten ja he valmistuvat nyt jouluna -94. Syntyi uusi sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, tutkintonimikkeeltään lähihoitaja. Uudistus aloitettiin ensin kokeiluna, mutta nyt on jo tehty päätökset valitun linjan jatkamisesta.

Uudistuksen keskeisin sisältö on aikaisempaa laaja-alaisempi ammattitaito ja mahdollisuudet hakeutua monenlaisiin tehtäviin. Tämä on sekä työntekijän että työnantajan etu. Paikkakuntavaihdokset ja palvelurakenteen muutokset eivät enää ratkaisevasti heikennä työntekijän mahdollisuuksia löytää uutta työtä itselleen. Tutkinnon keskeisenä lähtökohtana on myös aikaisempaa kokonaisvaltaisempi ajatus ihmi-

sestä hoidon ja huolenpidon kohteena. Monissa kunnissa on siirrytty sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiseen väestövastuuseen. Tähän ajattelutapaan lähihoitajakoulutus sopii erittäin hyvin.

Uusi, joustava tutkintorakenne tulee ensi syksystä myös koti-, laitostalous- sekä puhdistuspalvelualalle. Opiskelija laatii itselleen opinto-ohjelman, johon sisältyy sekä pakollisia että valinnaisia kursseja.

Uudet koulutukset ovat tuoneet tullessaan runsaasti erilaisia yhteisiä tilaisuuksia ja tempauksia, joissa koulumme avautuu ulospäin palvelemaan myös lähiseudun väestöä. On pidetty lapsimessuja, vanhusten tapahtumia, vammaisten kursseja ja ohjelmaa, laihdutuskursseja, ohjelmaa nuorille perheille. Näissä kaikissa opiskelijat saavat erittäin arvokasta kokemusta ja pääsevät harjoittelemaan työtä ja asiakaspalvelua todellisessa tilanteessa. Järjestäminen on aina kannattanut, koska osanotto on ollut aina todella innokasta. Siitä parhaimmat kiitoksemme!

Koulun toimintaan kuuluvat vielä vaihtuvat lyhytkurssit. Suosituimpia ovat olleet pitoruokakurssit, mutta myös erilaisille puolivuotisille jatkolinjoille on riittänyt opiskelijoita. Ensi vuonna aloitamme esimerkiksi Kansainvälisen talouskoulun, Kehitysvammaisten talouskoulun sekä Maatalouden sivuelinkeinojen jatkolinjan.

Koulukin valmistautuu jouluun. Valmistellaan ohjelmia joulujuhliin ja tehdään koristeita. Kaikki siivoavat omalta osaltaan, vaikka laitoshuoltajat ja siivooja tekevätkin vaativimmat työt. Maa- ja kotitalousyrittäjät ovat jo hyvissä ajoin laittaneet yhdessä maatalan työntekijöiden kanssa pellot ja rehuvarastot talvikuntoon ja sato on korjattu puutarhasta. Koulusta valmistuvat viimeiset kodinhoitajat siunataan vaativiin tehtäviinsä joulukirkossa Karkussa. Sosiaali- ja terveysalan opiskelijat ovat tällä kerralla juhlan järjestelyvuorossa, minkä opiskelukii-reiltään ehtivät.

Joulun jälkeen koulun tontti rauhoittuu muutamaksi päiväksi. Vain kansli- an ja maatalan väki nauttii joululoman tuomasta katkoksesta jatkuvaan ihmis- vilinään ja erikoislaatuiseen tunnel- masta lähes tyhjässä koulurakennuk- sessa. On vain hyasinttien, piparkak- kumökkien ja joulukuusen tuoksua ja muutama päivä aikaa tehdä kaikki kes- kittymistä vaativat työt. Pian yli kaksi- sataapäinen opiskelijajoukko tulvahtaa taas taloon.

Hyvää joulua kaikille lehden luki- joille! □

70 vuotta ps Vammalassa

*Maaliskuun 27. päivänä
1994 tuli kuluneeksi 70
vuotta siitä, kun Tyrvään
Piirimielisairaala aloitti
toimintansa ja psykiatri-
nen sairaanhoito alkoi
Tyrvällä, nykyisessä
Vammalan kaupungissa.*

Aloite Tyrvään Piirimielisairaalan perustamiseksi tehtiin Tyrvään Tuomiokunnan kuntien yhteisessä kuntakokouksessa, joka pidettiin Karkun kunnan kokoushuoneella maaliskuun 25. päivänä 1917. Tässä kokouksessa olivat edustettuina Lavian, Suodenniemen, Mouhijärven, Karkun, Tyrvään, Kiiikan, Kiikoisten, Huittisten, Kauvatsan, Punkalaitumen ja Vampulan kunnat.

Hanketta eteenpäin viemään ja valmistelemaan päätettiin perustaa toimikunta, johon tulivat taloustirehtööri Kaarle Prusi Tyrvästä, joka toimi toimikunnan puheenjohtajana, maanviljelijä K A Härkälä Huittisista, kanttori Kalle Rytönen Mouhijärveltä, maan-

*Lähietäisyydeltä sairaalan jyhkeä,
sulkeutunut ilme on vaikuttava,
jopa uhmakas.*

Psykiatrista hoitoa Ojansuulla ja Hyrkillä

Vilho Halonen

Sastamalan Sairaalan liittohallitus ja liittovaltuuston puheenjohtajat sekä sairaalan johtoryhmä v. 1985-1988. Henkilöt oikealta vasemmalle: Martti Rasi, Martti Liihala, Seppo Knuutila, Mauri Vuorio, Lauri Honko, Ritva Wilpola, Tauno Salonen, Lauri Aalto, Erkki Ritala, Jouko Koivunen, Jorma Sirola, Seppo Asumalahti ja Vilho Halonen.

Tyrvään Pürimielisairaalan kuntien kokouksessa 27.3.1920 valittu sairaalan rakennustoimikunta: takana vas. Herman Salli Tyrvästä, Taave Junnila Tyrvästä, Oskari Marttila Kauvatsalta, edessä vas. Aaro Mattila Karkusta, Herman Katajisto Karkusta, puheenjohtaja Kaarlo Prusi Tyrvästä, K. J. Härkälä Huittisista ja Vihtori Tala Kiikasta.

viljelijä T Helminen Kiikoisista sekä johtaja Herman Katajisto Karkusta, joka toimi toimikunnan sihteerinä.

Ensimmäiset potilaat otettiin sairaalaan maaliskuun 27. päivänä 1924 ja tästä alkoi sairaalan varsinainen toiminta.

Ensimmäisenä toimintavuotena oli kuntayhtymässä 18 kuntaa: Alastaro, Huittinen, Jokioinen, Karkku, Kauvatsa, Keikyä, Kiikka, Kiikoinen, Lavia, Mouhijärvi, Suodenniemi, Suoniemi, Parkano, Punkalaidun, Tyrvää, Vammala, Vampula ja Ypäjä.

Kun Hyrkin maatilalla oli asumattomana kaksi suurta asuinrakennusta, heräsi ajatus, että nämä rakennukset kunnostettaisiin potilaskäyttöön sopiviksi. Hanke toteutui vuonna 1931, jolloin Hyrkin toipilaskotiin saatiin 18 virallisesti hyväksyttyä potilaspaikkaa. Näin sairaalan paikkaluku oli siinä vaiheessa 155 sairaansijaa. Sairaansijoja tarvittiin kuitenkin lisää ja tällöin ryhdyttiin tutkimaan lisäsairaansijojen sijoittamista sairaalarakennukseen. Eräiden muutosten jälkeen potilaskerroksessa ja lisäämällä asuinhuoneita kolmanteen kerrokseen, saatiin 24 sairaansijaa lisää ja potilaspaikkaluvuksi vahvistettiin 179 sairaansijaa.

Tyrvään B-mielisairaala

Uusi mielisairaslaki ja -asetus tuli voimaan tammikuun 1. päivänä 1953. Tällöin kuului Tyrvään Piirimielisairaalakuntainliittoon jo 21 jäsenkuntaa. Uuden lain edellyttämän mielisairaanhuoltopiiriin mukaan määrättiin Tyrvään Piirimielisairaala Itä-Satakunnan mielisairaanhuoltopiiriin keskusmielisairaalaksi, mihin tuli kuulumaan kaikkiaan 18 jäsenkuntaa.

Liittohallitus ryhtyi ripeästi suunnittelu- ja valmistelutoimiin ja tilasi arkkitehti Hemmo Kamppurilta sairaalan luonnospöytäkirjat. Suunnitelman mukaan B-sairaala rakennetaan osittain kolme-, osittain neljäkerroksinen, tilavuudeltaan noin 16150 m³, sairaansijamäärän ollessa 153 sairaansijaa. Vuonna 1961 B-sairaalan sairaansijojen määräksi lääkintöhallitus vahvisti 162 sairaansijaa.

Liittovaltuusto hyväksyi suunnitelman lopullisesti huhtikuun 25. päivänä 1955 pidetyssä kokouksessa. Rakennustyöt edistyivät suunnitelmien mukaan ja B-sairaalan vastaanotto tapahtui marraskuun 6. päivänä 1956.

Hyrkin osastoryhmän sairaalarakennus on saneerattu perusteellisesti vuosina 1989-1993. □

Tie nousee loivasti Sammaljoen kirkon kohdalla ja soluu eteenpäin peltojen lävitse. Vilkaisen lappua, jossa on ajo-ohje. Metsän reunassa pilkottavat maatilan rakennukset. Huomaan tien sivussa olevan postilaatikon. Peruutan ja luen nimen "T. Kuutti" ja käännän auton pihatielle. Ulko-ovi aukeaa. Vanha isäntä Tauno Kuutti viittoo "tervetuloa". Olen tullut Kuuselan tilalle. Täällä viittomakieli on ollut ensimmäinen kieli vuosisadan alkupuolelta lähtien, jolloin tila lohkaistiin perinnönjaossa Kuutin kartanon maista.

Haastattelijana
Liisa Santala

Kuuselan tilan vaiheilta

Tauno Kuutin isä, Erkki ja äiti, Anna olivat luokkatovereita Turun kuurojenkoulussa. Koulussa alkanut nuorten ystävyyssyvenyi rakkaudeksi ja yhteisen elämäntaipaleen aloittamiseksi. Nuori pari alkoi tarmokkaasti raivata pelloja ja rakentaa omaa taloa, joka valmistui vuonna 1918. Kun raivattavaa peltoa riitti ja karjanhoitoonkin tarvittiin apua, isäntä ja emäntä palkkasivat avukseen rengin ja karjanhoitajan, jotka myös olivat kuuroja. Erkin kuuro Suoma-siskokin asettui asumaan perheen kanssa.

Yhdeksän avioliittovuoden jälkeen syntyi poika, Tauno. Joku aikuisista ehti aina viittoa vastauksia kysymyksiin, joita pieni poika esitti. Isä kertoili joskus ennen joulua elävästi viittoen, kuinka hänen kodissaan, Kuutin kartanossa jouluna levitettiin rukiin lyhteitä lattialle ja leikittiin erilaisia leikkejä. Kun väsymys yllätti, nukahdettiin vaatteet päällä. Aamuyöllä kolmen aikaan paljastettiin hevoset ja lähdettiin kolmella hevosella joulukirkkoon Tyrvälle. Isä muisti aina ylpeänä kertoa, kuinka paluumatka ajettiin kilpaa ja hän voitti aina.

Myös Kuuselan tilalta lähdettiin hevosella joulukirkkoon. Tauno-poika yritti selittää sitä turhaksi, kun ei kerta kuule, mitä siellä puhutaan. Äiti vastasi, että läsnäolo joulukirkossa on tärkeämpää, kuin papin saarnojen kuuleminen. Hän kertoi, mitä ensimmäisenä jouluna tapahtui ja sanoi, että kirkossa voi ajatella Jeesuksen syntymää.

Tauno kaipasi itselleen leikkiveria, pikku siskoa. Äiti hämmästyi löytäessään Taunun yhtenä päivänä pitämästä ikkunaa auki. Kun äiti ihmetteli asiaa, poika viittoi tomerasti pitävänsä ikkunaa auki, että vauva pääsisä sisään. Sisko tuli myöhemmin kuitenkin ovesta. Äidin sisaren kuoltua, hänen yhdeksänkuukauden ikäinen tyttövauvansa otettiin perheeseen kasvattityttäreksi. Irja-tyttö oli koko talossa ainoa, joka kuuli. Hänestä kasvoi kaksikielinen, kun hän oppi myös viittomakielen.

Taunun tultua kouluikänsä hänen piti odotella muutama vuosi paikkaa Turun kuurojenkoulusta. Kymmenen vuotta täytettyään hän sitten istui tärkeänä isän vieressä junan kovalla penkillä ja matkasi kohti Turku. Äidin ompelemat verkahousut ja kotikutoinen takki olivat vielä uutuuden kankeat. Matka jännitti, mutta toisaalta olihan isäkin käynyt sitä koulua. Häneltä pääsi haitta itku, kun isä lähti kotiin, sillä hän tiesi pääsevänsä sinne vasta jouluna. Monta kertaa myöhemminkin koti-ikävä sai hänelle kyneleet silmiin.

Useille lapsille kouluun tulo oli ollut järkytys. Kun vanhemmat kävelivät koulun portista ulos, he luulivat vanhempien hylänneen heidät iäksi. Kuulevat vanhemmat eivät olleet osanneet kertoa edeltäkään koulusta, sillä heidän yhteinen kielensä oli vain joitain omatekoisia merkkejä. Lapset oppivat pian viittomakielen toisilta, jotka sen jo osasivat. Ensimmäiset kaksi vuotta lapset asuivat koulun asuntolassa, jos-

Kahvitauko Kuuselan suulin edustalla 1940-luvulla.

Tyrvään poika Turun koulun portin edessä 1938

sa heistä huolehtivat hoitajat. Kolmannelta luokalta lähtien asuttiin kortteerissa koulun lähellä.

Tauno oli jo kotona oppinut monet asiat vanhemmiltaan. Hänellä oli valmiina viittomakielinen käsitemaailma ja siksi hänen oli helpompi ymmärtää myös kirjoitettujen sanojen ja huulilta luetun sanojen merkityksiä. Kuurojenkoulussa ei hyväksytty viittomakieltä, vaan opetus tapahtui vaivalloisesti ku-

vien, puhutun kielen ja kirjoituksen avulla. Huulilla muodostettujen sanojen merkitykset jäivät monille hämäräksi. Kuurojen lasten silmissä näytti hullunkuriselta, kun joulunäytelmän esittäjät aukoivat suutaan eikä kukaan saanut selvää, mitä he sanoivat.

Taunoa huvittaa edelleen erään aamuhartauden muisto. Aamuhartaudet pidettiin puhumalla. Välimatkasta johtuen aamuhartauksien ymmärtäminen huulilta oli lähes mahdotonta. Erään kerran johtaja piti taas aamuhartautta ja lapset seurasivat silmä tarkkana huulilla. He olivat oppineet erottamaan sanan "aamen", joka merkitsi, että sai kumartaa ja poistua. Johtajan huulet muodostivat tutun näköisen sanan. Lapsista näytti aivan siltä, että johtajan huulet sanoivat "aamen". Niinpä he kumarsivat ja aikoivat poistua. Johtaja ei ymmärtänyt, mitä tapahtui, sillä hän oli sanonut "apostoli".

Kuuselan tila oli ainutlaatuinen koko maassa siinä, että kasvattitytärtä lukuunottamatta sekä isäntäväki että palvelusväki olivat kuuroja. Töitä tehtiin ahkerasti ja lapset olivat mukana voimiensa mukaan. Heinänteon ja puinnin aikaan saatiin joskus apua kesävieraista, jotka olivat vanhempien ystäviä kuurojenkoulun ajoilta. Työnteon välillä kyläiltiin ja oltiin mukana kuurojenyhdistys Heffatan toiminnassa. Taunon vanhemmat olivat olleet perustamassa sitä vuonna 1907. Yhdistyksellä oli oma talo ja siihen kuului parhaina aikoina noin 60 kuuroa Tyr-

väältä ja sen ympäristöstä. Jotkut vaelisivat jalan jopa 50-60 kilometriä voidakseen tavata ystäviään yhdistyksellä.

Kun Tauno palasi viimeisen kerran Turusta lopetettuaan koulunsa, isä kysyi heti Taunon nousevan junasta "Jäätkö kotiin?" Saatuaan myöntävän vastauksen hän näytti helpottuneelta. Poika jatkaisi hänen työtään. Tosin kuurolla nuorella miehellä ei ollut silloin muita mahdollisuuksia opiskella eteenpäin, kun käydä kirjeopiston kursseja.

Aikanaan Tauno löysi rinnalleen Annelin, joka oli kuuroutunut kahdeksan vuotiaana. Yhdessä he ovat kasvattaneet aikuisiksi viisilapsisen perheen. Vaikka lapset ovat kuulevia, heidän toinen kotikielensä on ollut viittomakieli. Ajat ovat muuttuneet. Viittomakieli on hyväksytty tasavertaisena kieleksi muiden joukkoon. Enää kuurous ei ole opiskelun este ja yliopiston ovetkin ovat avautuneet nuorille. Viittomakielentulkki on tuttu näky myös luentosaleissa. Uutisia voi seurata TV:stä omalla kielellä ja tekstipuhelin on arkipäivää.

Kuulevien on hyvä huomata, että asioita voidaan katsella toisinkin päin. Tauno kertoo eräästä nuoresta ystäväperheestä, jossa kuurojen vanhempien lisäksi on kolme kuuroa lasta. Kun äiti alkoi odottaa neljättä lasta, vanhin lapsista viitto: "Voi kauheaa, äiti odottaa taas lasta. Mitä sitten, jos se onkin kuuleva! Kuinka me kommunikoimme sen kanssa?" □

Tämän vuoden joulunviettoon tulevat mukaan jatkosodan päättymiseen liittyvät muistot. Syyskuun alussa olemme muistelleet aselevon solmimista 50 vuotta sitten ja suurin veteraanijoukoin kokoontuneet sitä päivää viettämään. Jouluumme palautuvat ne helpotuksen ja samalla ahdistuksen tunnot, mitkä aselevon tulo ja aselevon ankarat ehdot samanaikaisesti synnyttivät.

50 vuotta - Sotaveteraanit ja Isänmaa

Timo Kökkö

Yhtä voimakkaasti juuri tämän vuoden jouluun tulevat mukaan myös esiin nousevat Kannaksen taistelujen muistikuvat kesäkuulta 1944. Nyt joulukuun muistamme sitäkin, miten kesällä elimme päivä päivältä Kannaksen tapahtumia kesäkuun yhdeksännestä päivästä lähtien. Mukana olleet veteraanit muistivat omaa vetäytymisreittiään, sen keskityksiä, hyökkäysten torjumisia, vastahyökkäyksiä ja kaivautumisia lopulta niihin aseisiin, jotka eivät enää koskaan pettäneet. Me muut sen mukaan, mitä muistimme ja mitä olimme silloin ja tänä vuonna taas uudelleen lukeneet, seurasimme mukana koko rintamalinjan vaiheita seuraten. Ei koskaan 50 vuoden aikana niin monelle suomalaiselle Kannaksen torjuntataistelujen kokonaiskuva ole ollut niin selkeästi mieliin palautettu ja hahmotettu kuin kuluneena kesänä. Uudestaan me surimme kaatuneita, mutta yhtä hyvin me uudestaan itkimme sitä, että Siiranmäki, Äyräpää ja Vuosalmi kestivät. Me ymmärsimme jotakin siitä, millä hinnalla ja minkälaisin ponnistuksin ne, jotka antoivat elämänsä ja ne joiden annettiin se säilyttää, pitivät asemansa, torjuivat vihollisen ja pelasivat Suomen.

Kunnioitettavien veteraanien ja heidän elinaikanansa Suomessa on tapahtunut paljon. Veteraaniemme kuljetta-

Pirjo Silveri-Öhman esitti nuorison tervehdyksen Pirkanmaan Sotaveteraanipiirin juhlassa Vammalassa.

vaksi annettiin sekä sodan että rauhnan vuosissa sellainen historian ajanjakso, jonka kalaista ei yksikään aikaisempi sukupolvi ole joutunut kulkemaan.

Talvisodan syttymisen vuotena 1939 elimme vielä siinä maailmassa, joka aatteellisesti eli kansallisvaltion aamunkoittonsa aikaa, mutta jonka elä-

misen edellytykset ja toimeentulon välineet tänään jo kuuluvat kansantieteen ja perinteen tutkimusalaan. Tänään veteraanit elävät kokonaan toisessa, maatalouden harjoittamisessakin luontais-taloudesta etäännyneessä rahan ja rahatalouden hallitsemassa hallan uhkakin ankarammassa maailmassa.

Näistä vuosisatamme tapahtumista on kirjoitettu paljon. Moni asia on nostettu esiin vuosisadan tärkeänä ja sen kehityksen suuntaa määrävänä asiana. Vielä näin joulun alla, vuoden 1994 kuluessa loppuunsa, tuntuu siltä, että tärkeämmästä asiasta kuin Kannaksen puolustustaisteluista, tästä kaikessa historiassa ainutlaatuisesta ja vertaansa vailla olevasta kansan ja valtion näytöstä omikseen tuntemiensa oikeuksien puolustamisessa, ei tällä vuosisadalla ole kirjoitettu. Onneksi on. Onneksi on hyviä, oikeita. Suomen puolustustaistelussa kohdanneet voimat oikeisiin suhteisiinsa asettavia kirjoituksia on julkaistu. Mitä sukupolvemme ajasta kirjoitetaankin, mikä ei samalla tavalla ole luonut perustaa ja edellytyksiä kaikelle sille, mitä olemme tässä hyvässä maassa saaneet kokea kuin puolustuksemme kestäminen kesällä 1944. Se on kansallisen olemassaolomme ohittamatonta kivijalkaa. Vain sen perusteella tänäkin vuonna meidän joulukynttilämme syttyvät

ja saamme vaalia kaikkea sitä, mikä meille suomalaisille on parhaita sukupolvien perintöä.

Puolustustaistelumme muistoihin kuuluvat vielä nyt, ja tätä aikaa ei ole pitkälti, ne muistot, jotka kerran koetuina ja yhä elävinä asuvat lähtemättömästi veteraanimme sielun pohjalla. Vielä vähän aikaa tänään elävillä suomalaisilla on tilaisuus voida kuunnella, mitä kansan ja maan vapaus itsenäiselle suomalaiselle myös voi merkitä. Mitä heille itse kullekin tapahtuikin, jokainen heistä oli antanut koko elämänsä isänmaan käyttöön. Kukaan ei tiennyt, kenen vuoro oli antaa henkensä. Se vain tiedettiin, että monelle se vuoro oli tuleva ja että jokaisen kohdalla se oli yhtä mahdollista. Ja kysymys ei ollut ajankulusta, sota-intoilusta tai sankaruuden etsimisestäkään. Kysymys oli vain siitä, että meidän, tämän kansan piti saada olla olemassa. Heidän pelkonsa ja kärsimyksensä olivat Suomen kansan kestettäväksi annettua arkipäivää. Sitä ei voinut väistää. Se oli vain kohdattava ja kuljettava läpi, kuljettava viimeiseen saakka.

Tänä jouluna tullaan muistamaan sitä, että sodan kova todellisuus ei ollut vain kansan tai hallituksen tai armeijan tai sen ylemmän ja alemman johdon arkipäivää. Niistä tarinat useimmin puhuvat. Sodan kova todellisuus oli yksityisen suomalaisen hyvin yksinään kantamaa sodan arkea, yksityisen ihmisen sota. Me katselemme rintamien karttoja. Isänmaan puolustajalla ei ollut sitä näköalaa. Hänellä oli vain oma sektorinsa ja jos hyvin oli, tuntuma lähimpiin vieressä oleviin taistelijoihin.

Timo Kökkö.

Mutta vaikka vierelle tuli aukko ja kosketus vieressä olijaan loppui, hänen oli yhä vain kestettävä asemassaan. Eivät vain ryhmät ja joukkueet, vaan kompaniat ja kokonaiset pataljoonat olivat Kannaksen taisteluissa hajalla ja vailla yhteyksiä sekä sivuille että taakse. Lopulta aina ei kukaan, ei edes ylin johto ollut tietoinen siitä, mikä vallitseva tilanne oikeastaan oli. Siinä tilanteessa taisteli ja puolusti maataan suomalainen sotilas. Yksi oli vain varmaa, se suunta, mistä haluttiin tulla ja tappaa, vallata ja alistaa tämä maa. Siihen suuntaan oli taisteltava, mistä oli tulos-

Kuva Syväriltä. Kolmas vasemmalta alkaen Martti Kankainen, Heikki Karimäki, Sulo Intonen ja Heikki Kuusinen.

sa vain yksi, kuolema ja kaiken menettäminen.

Niin meidän veteraanimme taistelivat, kuolema edessä ja selän takana Suomi ja koti. Vain tämä oli selvää. Rintaman kulku, kuka vielä eli, missä kaikki muut olivat oli selvää harvoin. Selvää oli vain oma paikka Suomen maan ja kuoleman välissä. Se oli annettu minun vastuulleni.

Sen tähden, että yksityinen suomalainen sotilas, yksityinen ihminen, kukin erikseen, ymmärsi ja menetteli näin, me olemme saaneet katkeamattomasti viettää kaiken kristikunnan kanssa Vapahtajamme syntymäjuhlaa tässä maassa joulusta jouluihin. Ei koskaan tullut ketään, joka olisi sen kieltänyt. Mitä ahtaammalla olimme, sitä enemmän me uskoimme, että kaikkien meidän elämä ja koko kansan elämä on hänen kädessään, joka tuli meidän tykömme, että meillä olisi rauha. Emme paljon tienneet niistä, mitkä koskevat taivasta ja maata, näitä kartoittamattomia etäisyyksiä pyhän Jumalan ja syn-tisen ihmisen välillä. Sen vain tiesimme, että yksin Jumalan kädessä oli meidän elämämme ja tulevaisuutemme. Oli elämän arkipäivää, elämän yksinkertaista jokahetkistä käyttötavaraa tietää, että meillä oli elämä ja tulevaisuus, jos Jumala sen meille antoi. Jumalaan uskomisen ei ollut vain hurskautta tai sielua hoitavia hengellisiä kokemuksia. Jumalaan uskomisen oli arkista välttämättömyyttä, yhtä välttämättöntä kuin se, että huolto toimi.

Tähän jouluihin tultaessa on maan ja maailmankin tulevaisuus yhä pelottavasti kartoittamaton. Ei ole tullut sitä viisautta ja sitä valtaa, joka olisi näyttänyt, miten paha olo otetaan maailmasta pois ja tehnyt sen. Olemme siinä ihmisen joka-aikaisessa tilanteessa, että me emme näe eteenpäin. Yhden tiedämme, että meidän kunkin aika kerran loppuu. Mutta yhtä hyvin saamme tietää tänä jouluna sen, että meidän aikamme ja meidän elämämme ajan päättyessäkin on Jumalan kädessä. Kristuksen, meidän Vapahtajamme syntymisen evankeliumi tarjoaa meille joulun juhlaan ja arjen aikaan tätä jokaiseen päiväämme annettua itsestään selvyttä, että kaikki, mikä on, on Jumalan kädessä. Ja siitä joulu puhuu, että tämä Jumala ei ole kaukana kenestäkään. Hän on tullut meidän tykömme, niin että epävarmuutensa ja pelkonsa kanssa omassa sielussaan yksin oleva ihminen ei koskaan olisi yksin. Veteraanipolven oli pakko uskoa Jumalaan ja lupa niin tehdä. Tänä jouluna me kaikki saamme uskoa samalla tavalla heidän kanssaan. □

Pääjärven partiokämpällä ensimmäisiä retkeilijöitä talon valmistuttua. Ulkona paukkuu helmikuun pakkanen.

Jukka Lehtisalo

Lions-toimintaa Vammalassa 35 vuotta

Eräänä myöhäissyksyn iltana v. 1959 alun kolmattakymmentä miestä Vammalasta ja Tyrvästä oli saamansa kutsun perusteella kokoontunut silloiseen hotelli Tyrväseen kuulemaan selvitystä kansainvälisestä Lions-liikkeestä ja keskustelemaan Lions-klubin perustamisesta myöskin Vammalaan. Varmaankin kaikki paikallaolleet ulkonäöltä toisemme tunsimme, mutta paljon oli sellaisia, jotka eivät aikaisemmin olleet olleet juurikaan tekemisissä toistensa kanssa. Sysäys tähän palaveriin oli tullut Ikaalisista, jossa saman vuoden keväällä jo oli perustettu tällainen klubi, joka sitten lähes ensimmäisenä toimenpiteenään riensi perustamaan uutta klubia Vammalaan. Että kohteeksi tuli juuri Vammala, varmaan johtui ainakin osittain siitä, että

Ikaalisten klubin jäseneksi oli mm. tullut tyrvääläissyntyinen Viljo Toriseva, joka tuolloin toimi pankinjohtajana Ikaalisissa, ja joka myös oli mukana tuossa tapaamisessa. Paikallisena yhdysmiehenä oli silloinen Yhdyspankin johtaja Reino Kaustinen.

Illan mittaan saimme kuulla varsin seikkaperäisiä selvityksiä tästä meille uudesta asiasta. Kuulimme, että Lions-järjestö oli perustettu v. 1917 Dallasissa Texasissa, että sen perustajana oli chicagolainen vakuutusvirkaileja Melwin Jones, ja että liike alkoi nopeasti levitä ensin Amerikassa ja pian myös muualla maailmassa, niin että Lions-klubeja tuona ajankohtana oli jo n. 85 maassa, klubeja yhteensä n. 15.000 ja niissä jäseniä n. 600.000, ja että Lions-järjestö jo tuolloin oli maailman suurin

palvelujärjestö. Kuulimme, että ensimmäinen Lions-klubi Suomessa perustettiin Helsinkiin v. 1950 Kanadan-suomalaisen Aarne Ritarin ollessa ajatuksen Suomeen tuojana, ja että klubeja Suomessa tuolloin v. 1959 oli n. 135 ja niissä jäseniä n. 3.200 jakaantuneena kolmeen piiriin A, B ja C, joista A-piiri käsitti mm. oman kotiseutumme. Esityksistä kävi selville, että toimiva perusyksikkö, Lions-klubi, pyritään muodostamaan mahdollisimman monia elämäntaloja edustavista miehistä, niin että saman ammatin harjoittajia klubissa olisi korkeintaan kaksi, ja että klubijäsenyyden edellytyksenä olisi paitsi kyky sopeutua yhteistoimintaan kaikkien klubiveljien kanssa myös palveluhalu ja valmius epäitsekästä ja omaa menestystä tavoittelematta toimia lähiympäristössä ja laajemmaltiikin esiintyvien epäkohtien ja puutteen poistamiseksi tai lieventämiseksi. Lions-järjestön toimintaperiaatteet ja ihanteet tulivat tuona iltana esille paljonkin luettelonomaisesti, mutta jo tuolloin pari lausetta jäi pysyvästi ainakin omaan mieleeni - ehkä jonkun muunkin: "Pidä ystävyyttä tavoitteena, älä välikappaleena" ja "älä lunasta menestystäsi toisen henkilön kustannuksella"! Jos olinkin mennyt mukaan tuohon tilaisuuteen suurin varauksin, ennakko-luulot hälventyivät viimeistään

silloisen varapiirikuvneröörin, tamperelaisen asianajajan Erik Salvenin lennokkaan ja innostavan puheenvuoron jälkeen. "Lionismi ei ole vain harrastus, se on elämäntapa", hän päätti esityksensä.

Klubia ei kuitenkaan vielä tuona iltana perustettu, vaan asia jätettiin ikäänkuin kunkin mielessä hautumaan. Sovittiin kuitenkin seuraavan kokouksen ajankohta, ja niinpä sitten 19. 11. 1959 kokoonnuttiin uudelleen ja päätettiin klubin perustamisesta. Ensimmäiseksi presidentiksi (puheenjohtaja) Reino Kaustinen, ja samalla valittiin muutkin ns. klubivirkailijat, jotka, kuten presidentinkin, vaihtuvat vuosittain. Laskujeni mukaan 22 veljeä tuossa kokouksessa liittyi Lions-Club Vammalan jäseniksi. Näin oli Lions-

toiminta Vammalan seudulla saanut alkunsa. Perustamisjuhla pidettiin 26. 3. 1960, jolloin piirikuvnööri Esko Ajanko luovutti klubille kansainvälisen presidentin allekirjoittaman perustamiskirjan.

Jo ensimmäisen joulun edellä LC Vammala järjesti joulupakettien jaon vähävaraisille, joka sitten jatkui seuraavinakin joulukuina. Myös opiskelijastipendit tulivat jo alkuvuosina ohjelmaan jäädäkseen myös perinteeksi, vanhainkotiin lahjoitettiin ensimmäinen televisio jne. Varoja avustuksiin hankittiin järjestämällä erinäisiä tempauksia, kuten mainoskulkueita, juhlia, veikkauksia jne.

Seuratalon lastenjuhlat liukuratoineen olivat suosittuja. Suuri elämys lapsille oli heidän saadessaan ostaa meille lahjoituksena annettuja jäätelöitä 10 pennillä - varmaan suurempi, kuin jos jäätelöt olisi jaettu ilmaiseksi.

Kun aivan alkuvuosina, Vammalan jousiorkesterin aloittelussa toimintaansa tamperelaisen kapellimestari Hannes Alppiaron ohjauksessa, saimme kuulla, että musiikkiyhdistyksellä oli vaikeuksia kapellimestarille tulevan palkkion, maksamisessa, järjestimme sonaatti-illan, johon laadukkaat esiintyjät saimme lähes kuluitta. Illan tuotolla saatiin erääntyneet kulut selvitettyiksi. Tekohengitys auttoi, ja soitto saattoi jatkaa.

Jääjuhlat Kaalisaaren kupeessa järjestettiin kahtena talvena. Ensimmäisellä kerralla ohjelmassa oli oikein tähtiesiintyjä, Tapio Rautavaara ja "Havukka-ahon ajattelija" Lauri Leino. Ohessa grillattiin härkä, paistettiin makkaraa, pelattiin luutakiekko-ottelu LC Vammala vastaan yhteislyseon naisopettajat, ajelutettiin lapsia hevosella. Illan huipennus lienee kuitenkin ollut viestijuoksu ja -uinti. Klubimme asetti 3-henkisen joukkueen ja haastoi kilpaan muita yhteisöjä, joita sitten ilmaantuikin kolme. Lähtö ja vaihdot tapahtuivat pukusuojan edustalla, siitä juoksu avannon reunalle, uinti n. 10 m pitkään avannon päähän ja juoksu takaisin vaihtopaikalle. Näytti varmaan hurjemmalta 16 asteen pakkasessa värjöttelevästä katsojista, kuin mitä se oli varsinaisten "urheilijoiden" mielestä. Toisella kerralla ohjelmaa hieman muutettiin. Kilpalajina oli kolmiottelu, lajeina vauhditon pituushyppy, korkeushyppy ja uimahyppy, eri henkilöiden suorittamana ja alastulopaikkana tietenkin avanto.

Tuolloin vielä tukki ui Kokemäenjoen vesistöissä. Keksimme järjestää kilpailun kevään tulon ennustamisessa, jolloin oli arvattava, milloin ensimmäi-

sen tukkilautan ensimmäinen tukki soljuu alas Vammaskoskesta. Uiton päättyminen merkitsi tietenkin tämän veikkauksen päättymistä. Uittoon liittyi eräs toinenkin, monena keväänä toistunut talkoo. Klubiveljemme Kalle Vuorimaa varasi meille sopivan erän Rosenlewin tukkeja vieritettäväksi rantalanssilta veden vietäväksi yhtenä tai parina iltana. Tämä homma oli meille aina mieluinen ja veljeshenkeä oivasti lujittava. Se oli myös hyvää voimaharjoitusta, varsinkin aluksi, kunnes huomasimme, että pyöreä puu kyllä vie riittävästi itsestäänkin, kunhan se saatetaan kaltevalle alustalle, eikä jokaista puuta tarvitse erikseen raahata veden varaan.

Nuorten hyvien harrastusten tukeminen on aina kuulunut Lions-klubien ohjelmaan. Niinpä klubillamme oli tilaisuus merkittävällä tavalla osallistua partiokämpän aikaansaamiseen Pääjärvelle. Hankimme rakennustarvikkeet, kuljetimme ne partiolaisten avustamana perille tietömän taipaleen taa kevään viimeisillä rekikeleillä, avustimme hanketta rahallisesti ja talkootyön muodossa, ja myös kämppätoimikunnan puheenjohtaja oli meiltä.

Merkittävin saavutus klubin ensimmäisen kymmenvuotiskauden ajalta kuitenkin lienee Sastamalakodin aikaansaaminen. Aloite siitä tehtiin jo 60-luvun alkuvuosina eräässä klubiko-

Klubin perustamisjuhlasta, kirjoittaja edessä oikealla, vieressä Kalervo Kari

kouksessa, ja se johti kannatusyhdistyksen perustamiseen, jonka hallinnossa klubin jäsenillä koko ajan on ollut merkittävä sija.

Tuo klassinen kysymys, missä on nainen? Saakoon vastauksensa myös tätä toimintaa selostettaessa. Joskin klubin jäsenyys on ollut mahdollinen vain miehille, klubiveljien vaimot, joita kutsumme ladyiksi, ovat varsin tunnustavasti olleet mukana klubin ulospäin suuntautuvassa toiminnassa monissa tempauksissa avustuen ja niitä myös omatoimisesti järjestäen. Lähes alusta alkaen myös heillä on ollut oma säännöllinen, joskin epävirallinen kokouksensa.

Edellä on muistinvaraisesti tuotu esiin joitakin LC Vammalan alkuaikojen tapahtumia ja vaiheita. Vuodet, vuosikymmenetkin ovat seuranneet toistaan. Niiden saatossa Vammalan Lions-klubin kasvot luonnollisesti ovat paljon muuttuneet, ja koko järjestö on suuresti kasvanut. Maailmanlaajuisesti järjestön toiminta kattaa näinä aikoina n. 180 maata tai itsehallintoaluetta, klubeja on n. 41.000 ja niissä jäseniä n. 1,4 miljoonaa. Viisi vuotta sitten jäsenyys tuli mahdolliseksi myös naisille. Suomessa klubeja on nykyisin n. 870 ja niissä jäseniä n. 29.000. Perustajajäsenistä nykyisessä Vammalan Lions-klubissa on jäljellä enää yksi, neljä muuta on edelleen mukana Lions-toiminnassa muualla. Tuoni on niittänyt suuren sadon. Klubi on kuitenkin alusta saakka kutsunut joukkoonsa uusia jäseniä, joiden mukana on saatu uutta voimaa, uusia ideoita, ja uusia toimintoja on otettu entisten rinnalle ja sijaan. Vaikka monet sellaiset tehtävät ja toimet, jotka tuolloin 35 vuotta sitten olivat lähes kokonaan vapaaehtoisjärjestöjen tai yksityisen tuen varassa, sittemmin ovat siirtyneet yhteiskunnan hoitamiksi tai tukemiksi, vapaaehtoisjärjestöjen työn merkitys ei silti ole vähentynyt. Ei ole Lionsjärjestökään tuntenut turhautumista, tuota aikamme sanaa käyttäkseni. Yhteisymmärryksen hengen luominen ja ylläpitäminen maailman kaikkien kansojen kesken, rodusta, uskonnosta ja maailmankatsomuksesta riippumatta, - tuo Lionsjärjestön koko maailmaa puhutteleva alkuperäinen sanoma, on edelleen tärkeä. Lions-tavoitteet ja -ihanteet, jotka itsekukin meistä Lionsklubin jäseneksi tullessaan on hyväksynyt, ovat yhtä tavoiteltavia kuin 35 vuotta sitten. Jos emme, inhimillisiä olentoja kun olemme, niitä kykenisiikään saavuttamaan, jo se, että olemme ne tavoitteeksemme asettaneet, on merkityksellistä. □

Vahdinvaihto pääkirjastossa vas. Tyyne Lehtimäen työpäivä on päättynyt ja Veikko Koivu on vastaanottanut kirjastonhoidon. Mukana kuvassa kirjastolautakunnan jäsenet Aune Vitikkala, Helkka-Maija Hanhijärvi sekä Eero Hanhijärvi.

Veikko Koivu

Kirjasta kirjastoksi

Yleisiä kirjastoja tiedetään olleen jo 1000-2000 vuotta ennen ajanlaskumme alkua. Kuuluisimmat Antiikin kirjastoista olivat Efeson kirjasto, jonka rauniot ovat vieläkin nähtävissä sekä Aleksanteri Suuren v. 332 e.Kr. perustama Aleksandrian kirjasto. Se oli silloisissa oloissa myös kirjamäärältään valtava käsittäen noin 700⁰⁰⁰ kirjakääröä. Aleksandria oli noin tuhannen vuoden ajan koko silloin tunnetun maailman kaupallisen ja varsinkin henkisen elämän huomattavin keskus. Sen asemaa maailman politiikassa kuvaa sekin, että sen edustalla sata-massa sijaitti 122 metriä korkea Farok-

sen majakka, joka laskettiin silloin kuuluvaksi maailman seitsemän ihmeen joukkoon. Maanjäristyksissä ja alueen loputtomissa sodissa tuhoutui- vat niin Faroksen majakka kuin kirjasto- kin lopullisesti n. v. 600 j.Kr. Jotta tuhoutumisesta voitiin olla varmoja, poltettiin kirjat. Voidaan sanoa, mitä tänään on ollut, sitä vastakin on.

Historia on kirjannut useita kirjasto- jen tuhoamisia, viimeksi Euroopassa toisen maailmansodan aikana. Mutta tietoa ja tiedonhalua ei voi hävittää.

Ensimmäisen suomalaisen kirjaston perustajasta on oltu eri mieltä. Tänä vuonna kirjastolaitoksen täyttäessä 200 vuotta on selvinnyt, että kunnia perustamisesta kuuluu vaasalaiselle hovioikeuden asessori Olof Langensteinille, joka haki kuningas Kustaa III:lta kirjaston perustamislupaa ja sai sen. Suomalainen kirjastolaitos oli siis olemassa.

Miten sitten 1800-luvun alkupuolella syntyi ajatus kirjastojen perustamisesta tänne Sydän-Sastamalaan. Aika oli kirjastolle ja yleensä sivistyksen piiriin kuuluville asioille erittäin otollinen. Suomalaisten kansallistunto oli heräämässä ruususen unestaan ja sivistyneistössä alettiin yhä laajemmin ymmärtää, jopa vaatia, että kehittyäkseen kansana kansojen joukossa on sen itsensä saatava vaikuttaa elinehtoihinsa ja kulttuurivalintoihin. Merkitystä asioiden suotuisalle kehitykselle oli myös sillä, että Sydän-Sastamalassa vaikutti 1850-luvun tienoilla useita kyvykkäitä ja vaikutusvaltaisia miehiä, jotka ajoi-

Nuoria tyrvääläisiä kirjastossa.

vat edistyksellisiä asioita. Heistä mainittakoon P.W. Gallen, Heikki Ojan-suu, Oskari Söderholm, Antti Lizelius ja Antero Warelilus.

Uutta vauhtia asioiden kehittymiselle antoi v. 1853 ilmestynyt Antero Wareliluksen kirja "Kertomus Tyrvään pitäjästä 1853". Warelilus oli pappi, kielikehittäjä ja kirjailija. Hän kirjoitti kirjassaan tyrvääläisten lukutaidosta ja yleisestä sivistyksen tasosta mm. näin: "Hengen valo ja elämä on vielä heikko täällä mutta kuitenkin edistymään päin. Kirjanlukemisen taito on avullinen mutta kuitenkin paranemaan päin."

Oli tyrvääläisten onni, että täällä oli nimismiehenä 1850-luvulla P.W. Gallen. Hän omisti Vännin ratsutilan ja asui siellä, kunnes suurina nälkävuosina 1866-67 rakennutti Jaatsin, minne sitten muutti perheineen. Hän oli tarmokas ja uudistuksia ajava mies ja ankarasta vastustuksesta huolimatta toteutti niitä. Gallen oli paljon matkustellut ja jossakin hän varmaan oli tutustunut kirjastoihinkin, joita Suomessa oli vuosisadan puolivälissä toistakymmentä. Gallenin ja muidenkin johtohenkilöiden toimintaohjeena oli kansan sivistystason nostaminen. Tässä työssä oli kirjastolla oleva oma tärkeä tehtävänsä. Kuka sitten merkittävimmin vaikutti kirjaston perustamiseen paikkakunnalla? Hän on Peter Wilhelm Gallen, Akseli Gallen-Kallelan isä.

Tyrvään pitäjän Lainakirjasto perustettiin ja se aloitti toimintansa vuoden alussa v. 1853. Kirjaston ohjelma oli lyhyt, mutta täsmällinen. "Lainakirjaston ainoa tarkoitus on saattaa pitäjäläisille kaikkinaista hyödyllistä tietoa ja kelvollista huvitusta." Ohjelma voisi kattaa toiminnan tänäkin päivänä.

Ensimmäiseksi kirjastonhoitajaksi valittiin Gallen itse. Valinnalla haluttiin ehkä vahvistaa kirjaston pysyvyyttä ja tukea sen toimintaa.

Kokouksessaan 3.<!p>12. 1894 valitsi kuntakokous myös ensimmäisen johtokunnan, joka koostui kirjastoasiaa tarmokkaimmin ajaneista henkilöistä. Valitun johtokunnan viidestä jäsenestä oli naisia kaksi. Kuntakokous alkoi myöntää myös harkinnanvaraista vuosivastusta, sillä tähän asti kirjaston toiminta oli ollut avustusten ja erilaisten keräysten varassa.

Kunnan tuen saanti edellytti kuitenkin, että kirjastolla oli kuntakokouksen hyväksymät säännöt. Niiden saaminen hyväksyttävään muotoon on ollut varmaan vaikea tehtävä. Tarkuudestaan huolimatta voitiin sääntöjä pitää varsin vapaina. Seuraavassa näyte säännöistä: "1:ksi Tämä laitos jolla on nimenä:

Tyine Lehtimäki

Nimismies P.W. Gallen

Veikko Koivu kirjastotehtävissä

Tyrvään Pitäjän Lainakirjasto, ei tarkoita kenenkään erinäistä voittoa, vaan ainoastaan pitäjäläisten edistymistä hengellisissä ja muissa hyödyllisissä asioissa, niin myös heidän huvitustansa ja vijaointia hauskatusta joutohetkinä, jonka tähden kaikki lainauksella taikka muulla lailla kirjastoon kokoon-tuwait varat käytetään sen enentämiseksi ja kirjain voimassa pitämiseksi. -

2:ksi Kirjasto pidetään altisna lainaukselle joka päivä ja joka aika, ja jokaisella Tyrvään pitäjässä sen kappeleitten Kiikan ja Kiikoisten kansa, asuval-la tunnetulla ihmisellä vapaus ottaa kirjoja lainaksi, sillä ehdolla että hän niitä kauniisti pitää eikä anna lainaksi ulos perheestänsä, ja maksaa määrätyn vuoron. -"

Kirjaston toiminta lähti ripeästi käyntiin ja myös seurakunta alkoi kirkkoherra J. Bäckin johdolla tukea toimintaa. Lainaajien määrä lisääntyi nopeasti, ja mitä enemmän luettiin sen enemmän voitiin hankkia uusia kirjoja, koska lainaus oli maksullinen, niinkuin säännöissä sanottiin.

V. 1909 oli kirjojen määrä 700, lainojen määrä 760 ja lainaajia 683. Innostus kirjastoihin kasvoi ja alettiin perustaa myös sivukirjastoja, joista ensimmäinen tuli Sammaljoelle v. 1894. Myös nuorisoseurat ja työväenyhdistykset hankkivat omia pikkukirjastoja, jotka ovat tänä päivänä haluttua museotavaraa. Mutta tämä suotuista kehitys katkesi äkkiä. Tuli kansalaissota ja kirjastotoiminnalle se merkitsi pitkää taantumisen kautta. Vammalan palossa tuhoutui kirjasto kirjoineen. Rauhan palauduttua oli toiminta aloitettava aivan alusta. Jaatsin tila oli kaupan kautta siirtynyt kunnan omistukseen ja sinne alettiin koota nyt uutta kirjastoa. Ensi kerran sai kirjasto omat tilat. Alkoi uusi aikakausi.

Kirjastonhoitajaksi valittiin v. 1922 kunnankirjuri Tyine Lehtimäki. Valinta oli onnistunut. Hän hoiti tehtävää kaikella innolla melkein 40 vuotta, eli siihen saakka, kun kirjasto siirtyi v. 1959 uusiin tiloihin Varilaan.

Tyrvään ja Karkun liittyminen Vammalaan v. 1973 yhdisti myös näiden kuntien kirjastot. Yhdistetyn kirjaston johtoon tuli kirjastonjohtaja Terttu Vuori. Liitoksen yhteydessä muuttui Tyrvään pääkirjasto Varilan sivukirjastoksi.

On valitettavaa, ettei Tyrvään vanhalle pääkirjastolle löytynyt pysyvää tilaa tässä nopeasti kasvavassa lapsirikkaassa asutustaajamassa. Käsittämättömältä tuntuu, että kaupunginvaltuusto piti koko kirjastoa tarpeettomana ja v. 1992 lopetti sen.

Tällainen oli vanhan v. 1853 perustetun Tyrvään pitäjän Lainakirjaston loppu, kirjaston, johon liittyy niin paljon historiallista kulttuuriperinnettä.

Vammalan uutta kirjastotaloa piti odottaa vielä 15 vuotta. Se kuitenkin kannatti, sillä yksimielisin päätöksin saatiin aikaan puhtaslinjainen, kaunis kirjastotalo Rautaveden rantamaisemaan, joka olkoon meidän kaikkien yhteinen ilon aihe. □

Kirjasta Jotta valo näkyisi, Immo Nokkala, Malmin kirkkoherra 1962-1990 (Malmin seurakunta 1990), Immo Nokkala: Ehtoollispakkokysymys Suomessa 1818-1910 (väitöskirja, Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 137, Gummerus 1986). Armo Nokkala: Tolstoilaisuus Suomessa (väitöskirja Tammi 1958)

Muistikuvia opettaja Kalle Nokkalasta

Antti Prusi

Teologian tohtorin rovasti Immo Nokkalan isän, Tyrvään kirkon kylän koulun opettajan Kalle Nokkalan (1881-1932), muistavat hänen silloiset oppilaansa heidän elämänsä myönteisesti ja voimakkaasti vaikuttaneena kasvattajana ja henkilönä. Opetustoimensa ohessa hän johdatteli oppilaitaan hyvien harrastusten piiriin evankeliumiyhdistyksen aktiiviseen jäsenenä ja toimihenkilönä.

Tämän kirjoittajalta toivottiin Immo Nokkalan kotiseutuun liittyvää artikkelia. Aihetta miettiessäni päädyin haastattelemaan hänen isänsä, Tyrvään Kirkonkylän eli nykyisen Vammalan Hopun koulun opettajan Kalle Nokkalan oppilaita. Helposti löytyikin neljä Tyrvään kunnan tai Vammalan kaupungin luottamustoimissa ja työ- sekä urheiluelämässä kunnostautunutta, nykyisin hyvin ansaittuja eläkepäiviään viettävää opettaja Nokkalan oppilasta: terveydenhoitaja Anna-Liisa Jokinen, talousneuvos Tuomo Järvinen, kunnallisneuvos Veikko Koivu ja varastonhoitaja, kersantti Väinö Mäkinen.

Kunnallisneuvos Veikko Koivu (s. 1920) oli Kalle Nokkalan oppilaana hänen kahtena viimeisenä kouluvuotenaan. Hänen muistiinsa on syöpynt kuva marraskuun 5. päivän aamusta vuonna 1932:

"Muistan sen aamun oikein hyvin. Se oli lauantai. Silloin mentiin kouluun kahdeksalta. Menimme tietysti normaaliin tapaan luokkaan kukin paikoillemme. Opettajaa ei vain kuulunut. Muistaaksemme siinä hieman yli yhdeksän, odotettuamme luokissa toista tuntia, opettaja Nokkalan rouva tuli sanomaan, että opettaja on kuollut ja että voitte mennä kotiin. Tulkaa maanantaina katsomaan, jos koulua silloin on."

"Tämä oli tietenkin järkyttävä uutinen, joskin oli tiedossa, että opettaja Nokkala oli sairastanut pitemmän aikaa. Mutta sittenkin se oli järkyttävä uutinen, ja niin lähdimme pienissä ryhmissä kukin tahollemme kotiin ja hyvin vakavina tästä tapahtumasta mielipiteitä vaihtaen. Seuraavana maanantaina tulimme kouluun normaaliin tapaan. Hänen vaimonsa Fanny Nokkala oli opettajana, kunnes saivat viran va-

kinaiselle kannalle."

Nykyinen eläkeläinen ja urheilijana kunnostautunut Väinö Mäkinen (s. 1914) oli lapsena Kalle Nokkalan oppilaana. Vuonna 1932 koulu oli jo käytynä, mutta hän muistaa myös tuon surupäivän: "Minulla on iankaiken siitä ollut sellainen kuva, että silloin piti olla lunta sinä päivänä. Me olimme meidän pihassa, me vanhemmat veljet, tekevässä lumilinnaa. Kierittelimme palloja. Sisko tuli koulusta silloin ja sanoi: opettaja on kuollut. Hän tuli kesken päivän koulusta pois, sen minä muistan. Opettaja oli kuollut. Tämä kuolemantapaus on koko ikäni minua seurannut."

Opettaja Kalle Nokkalan kuoleman jälkeen Tyrvään Sanomissa julkaistussa muistikirjoituksessa mainitaan, että hän oli syntynyt Hausjärvellä 17. 2. 1881. Hän valmistui opettajaksi Jyväskylän seminaarista 1902, oli opettajana ensin pari vuotta Hannilassa Antrean pitäjässä, josta hän siirtyi ensin opettajaksi Tyrvääseen Illon kouluun, sitten Tyrväänkylään ja vuonna 1919 Tyrvään Kirkonkylän kansakouluun.

Talousneuvos Tuomo Järvinen (s. 1919) kertoo olleensa ensimmäiseltä luokalta koulun loppuun eli neljä luokkaa Kalle Nokkalan oppilaana: "Opettaja Nokkalan persoonan minä muistan

niin elävästi. Hän oli suora ryhdiltänsä - selväpuheinen. Ei hän ollut mikään lihava mies. Hän oli ihan sopusuhtainen vartaloltaan. Täytyy sanoa että hän oli kyllä hyvin tiukka opettaja. Hän vaati ehdottomasti kuria, vaikka vanhempi veljeni Eino väitti, ettei Nokkala saanut kuria pidettyä. Mutta silloin kun minä kävin koulua Nokkala sai hyvin kurin säilymään. Hän pisti pojat nurkkaan - ei tyttöjä - aina kun oli tehty jotain rikkeitä. Ja karttakeppiä hän antoi persmuksiin."

Veikko Koivulla on aivan toisenlainen kuva Nokkalasta kurinpitäjänä: "Minulle on jäänyt opettaja Nokkalasta sellainen kuva, että hän oli hiljainen, hienoluonteinen ihminen. Hänen opetusmetodinsa eivät nojanneet kovaan ja näkyvään kuriin tai voimakkaaseen ääneen. Kyllä hänen luokallaan - muistan sen oikein hyvin - hiljaista oli ja opetusta seurattiin tiiviisti niin kuin yleensä siihen aikaan koululuokissa tapahtui. Kyllä hän nautti oppilaiden taholta arvonantoa. Hän oli sellainen kookas ja arvokkaan näköinen herra. Häntä kunnioitettiin ihan luonnostaan."

Väinö Mäkinen: "Hän oli niin kuin pitäjän napa tai ainakin sen kyläkunnan, missä opettajana oli. Tärkeä henkilö."

"Veikko oli yhden vuoden vaan minusta jäljessä", Tuomo sanoo. "Karttakeppejäkin opettaja löi niin paljon poikki pulpettiin, muistan vielä elävästi, kuinka ne meni poikki niin että prätäkhti, kun hän suuttui."

Näin erilaisilla oppilaat saattavat muistaa opettajansa. Ehkä hän joutui olosuhteista johtuen eri luokilla käyttämään erilaisia keinoja kurin ylläpitämiseen? Olikohan Tuomon luokka levottomampi kuin Veikon? voidaan vain nyt jälkepäin ihmetellä.

Kaapistoja ja pyykkipoikia

Terveysisär Anna-Liisa Jokinen (s. 1922) kertoo kuuluneensa erilliseen ryhmään, joka kävi koulua Vammaskosken toiselta puolelta Pappilan kylästä: "Muistolan koulu jostakin syystä täytyi - ja yhtäkkiä vaan ilmoitettiin

Tuomo Järvinen

koteihin, että me emme mahdukaan Muistolan kouluun ja me saamme marssia Kirkonkylän kouluun. Eiväthän siinä vanhemmat mitään voineet, vaikka tie Muistolaan olisi ollut lyhempi. Ja niin me ruvettiin kulkemaan tuota kuraista Vammaskosken siltaa ja Vammalan Marttilankatua Kirkonkylän kouluun. Siinä sitten sillalta potkisteltiin hevosenkakkaroita - ja samalla kalossejammekin - koskeen. Minä olin vain lyhyen ajan Nokkala oppilaana, enkä muista hänen opetuksestaan ja kurinpidostaan paljonkaan. Muistan vain, että minulla oli suuri kunnioitus häntä kohtaan. Kurinpito oli muistaakseni tuommoinen hyvä ja miellyttävä. Kun opettaja Nokkala kuoli ja rouva Fanny Nokkala astui hänen tilalleen, niin muistan ettei sitten enää ollut mitään kuria. En minä muista kumminkaan Kalle Nokkalaa ankarana opettajana. Koulussa käytiin jalkaisin. Meillä oli kyllä kaksi polkupyörää, muttei niitä lapset saaneet käyttää."

Veikko Koivu: "Ei minullakaan ollut polkupyörää. Koko kyläyhteisössä, jossa asuin, ei silloin ollut kuin yksi tai kaksi polkupyörää."

Väinö Mäkinenkin muistelee: "Ei kansakoulupoika pyörää voinut omistaa".

"Vaikka me olimme ihan nuoria poikia, me tehtiin hyviä käsitöitä. Nokkala oli erittäin taitava käsityön opettaja. Silloin tehtiin kaikennäköisiä kaapistoja - hyvin vaikeitakin töitä. En minä ole koskaan ollut mikään hyvä käsitöissä, mutta hänen johdollaan oppi yhtä ja toista", Tuomo Järvinen muistelee.

"Tehtiin jopa keittiökaapistoja - niitä sanottiin puukoliksi. Niissä oli kaapisto ja toisessa päässä puulaatikko, johon puut pistettiin. Ja puukauhoja tehtiin. Se olikin taitavaa työtä - hyvän kauhan tekeminen. Vieläkin sellainen

voi jostakin löytyä. Lakeerattuja hie-noja puukauhoja. Tietysti tehtiin myös jakkaroita ja sorvattiin kovasti. Sorvaamisen taito olikin nuorelle pojalle silloin tärkeä. Kun opettaja teroitti höylän terät - olin väentämässä tahkoa - niin hän laittoi todella sen niin, ettei terässä ollut mitään viirua. Niin sillä tuli kaunis ja valmis pinta heti puuhun. Kyllä minä muistan käsityötunneilta, jos pojat yrittivät vähän pinnata, hän heti otti kiinni asiasta ja vaati: ei pojat, ei käy tämmöinen."

Väinö Mäkisellä on tarkasti muistissa myös käsityötunnit: "Pyykkipoikia tehtiin ja kirvesvarsi. Ne olivat ensimmäiset työt. Semmoinen kiinalainen pyykkipoika ja sitten kirvesvarsi, jota ei meinannut saada oikeeseen asentoon - ei millään."

Hiihtokilpailuista uskon asioihin

Opettajan piti olla hyvin monipuolinen kyky. Piti osata kaikkea?

"Kyllä hän hyvä laulun opettaja oli", Väinö Mäkinen muistaa.

Tuomo Järvinen: "Hän oli hyvin taitava ja valtavan hyvä laulumies. Hän opetti meille laulua, käsitöitä ja voimistelua. Anna Kotikoski opetti lukuaineita. Nokkala ei ainakaan silloin kun minä olin koulussa, opettanut maantietoa, uskontoa ja muita lukuaineita. Poikien voimistelua hän opetti. Voimistelutunnit olivat oikein mukavia - vaikei hän itse kova voimistelija ollut - eikä siihen aikaan ollut kukaan. Sairauskin häntä silloin rasitti. Kun hiihdettiin tunnilla tai oli hiihtokilpailut, ei hän koskaan ollut suksilla. Keuhkovamma teki hänelle haittaa. - Puistossa tien toisella puolella, siinä jonka opettaja Oskari Vettenranta oli teettänyt, pidettiin urheilukilpailuja. Siinä oli 150 metrin juoksurata. Talvella järjestettiin hiihtokilpailuja. Voimistelussa oli nojapuut

ja puolapuut käytössä. Permantovoimistelua harjoiteltiin."

"Olin mukana Tyrvään koulujen välisissä hiihtokilpailuissa ja voitin tyttöjen sarjan. Se on minun suurin urheilu-saavutukseni", Anna-Liisa Jokinen kehuskelee.

Väinö Mäkinen muistaa myös, että opettaja Nokkala painotti opetuksessaan voimakkaasti uskonnollisia kysymyksiä. Sellainen kuva hänelle on jäänyt opettajansa tunneilta. "Herkästi hän puhui niistä", hän kertoo.

Siivousta ja lämmitystä

Siihen aikaan oppilaat osallistuivat koululuokkien lämmittämiseen ja sii-voukseen. Se oli jopa osa opetusohjelmaa.

Väinö Mäkinen: "Oltiin tupapalvelijoina. Järjestäjät lakasivat luokan aina ja eteisen ja raput koulun päätyttyä. "Veikko Koivun mielessä on säilynyt, ettei koululaisten tarvinnut pilkkoa puita, vaan ne käytiin rikkomassa sitä varten palkattujen miesten toimesta. Anna-Liisa Jokinen lisää tähän vielä, että oppilaita komennettiin "luontokouluun". "Mentiin luudat kainalossa ja lakaistiin koko koulun mäet - kaikki."

Myös Tuomo Järvinen muistaa nämä puuhut: "Meidän poikien ja tyttöjen piti joka aamu ennen koulun alkua kantaa puut liiteristä ja järjestäjien valvoa, että ne paloivat - ja lämpö tuli sisään. Me toimimme puut usein edellisellä iltanakin ennen kuin lähdettiin kohtiin. Puiden pilkkominen annettiin urakalla. Koulun taloudenhoitajana oli siihen aikaan Oskari Tyrvänen. Myöhemmin siihen tehtävään tuli veljeni Eino 1930-luvun loppupuolella. Oskari oli tiukka mies. Hän hommasi kouluun kaikkea mitä tarvittiin ja osti hyvin tarkasti - tinkasi hinnat." □

Veikko Koivu yläriivi 4. vasemmalta, Anna-Liisa Jokinen myös ylärivissä 5. oikealta.

Sissimuonaa ja sikaa...

Kauko
Aaltonen

Myöhäissyksy 1941 valmisteli talven tuloa. Etenemissota meidän osalta oli päättynyt Syvärin rantaan aivan Lotinanpeltoa vastapäätä. Korsu, hiekkasärkän takalappeeseen oli saatu valmiiksi. Oli oikeastaan aika rauhallista, leveä Syväri lisäsi turvallisuuden tunnetta.

Huuskosen Matti, Salmissa hyökkäyksen aikana kersantiksi ylennetty, oli tulenjohtopaikalla haarakaukoputken takana tähytysvuorollaan. Menin päästämään hänet pois. Iltapäivä oli jo hämärty-mässä. Matti kehotti vilkaise-maan haarakaukoputkeen: "Jätä ryssä rauhaan ja katso tuota!" Katsoin ja ihmettelin, en nähnyt muuta kuin etumaastomme kellastuvaa rantavesakkoa. Mattikin katsoi itse ja totesi sen painuneen vesakon suojaan. "Mikä siellä on, ovatko tulleet yli?" tivasin. "Iso emakko siellä on, ja me haemme sen pois" Matti oli innoissaan. Se, että maisemassamme oli emakko, ei ollut ihme. Syvärin rannassa Lotinanpellon vastakkaisella eli "meidän" puolella oli kolhoosin iso sikala. Sieltä se emakko oli, kuten muutkin siat, isot ja pienet. Kolhoosin juurikasmaa ja perunapeltto olivat korsumme välittömässä läheisyydessä, ja nyt oli tiedossa sian

pintaa keittoon lisätäväksi. Tästä kaikesta töpinä ei tiennyt mitään, vaan muonitti meitä sissimuonalla.

Asemamme oli tietömän taipaleen takana. - Ilta pimeni hitaasti, mutta kun kotvan vielä odottelimme, totesimme, ettei vihollinen enää nähnyt meitä. Laskeuduimme särkältä alas etumaaston pensaikkoon hakemaan mammaa. Kauan ei tarvinnutkaan kävellä, kun jo kuulin - kuorsausta! Ensin hätkähdin, luullen naapurin siellä odottelevan illan pimenemistä. Pian kuitenkin selvisi emakon pensaikossa huokuvan untemailla. Nykäisy pystykorvalla herätti sian ensin rajuun menoon, mutta pian kolmisiin asteltiin korsulle päin. Ennen perille pääsyä sika tavoitti puron mutkan ja hetken mustaa puron vettä tuijotettuaan arvaamatta pyörähti ympäri sännäten kohti rantavesakkoa. Kaksi

luotia pysäytti pakenijan. Ruho avattiin, ja verta varten varatulla römpsellä otettiin purosta vettä. Toinen luoti oli puhkaisut suoliston. Kahdestaan emme saaneet ruhoa liikahtamaankaan, mutta kun haettiin lisävoimia korsulta, saatiin saalis korsun pihaan. Siellä se nostettiin kinneriin lepikon suojaan. Maitonkassa keiteltiin lihakeittoa, kunnes töpinä vei ruhon omalle keittiölleen. Palattiin normaaliin järjestykseen, kun huoltotie valmistui ja sissimuonakin loppui.

Tämän kertomuksen päähenkilö, Huuskosen Masa oli niitä suomalaisia sotilaita, jotka sen lisäksi, että toteuttivat annettuja ohjeita ja käskyjä, touhusivat myöskin omien oivallustensa mukaan. Matti sai tunnustusta sotimisesta. Sodan aikana hänet ylennettiin alikersantista ylikersantiksi ja molemmat Vapaudenmitalit hän sai ansioistaan. Sian kaato ei kuulunut ohjesäännön määräyksiin sen enempää, kuin saunan rakentaminen tulenjohtopaikan takamaastoon yhdessä päivässä pystymisestä työkaluina kirves ja saha sekä tarveaineina keruukivet kiukaaksi. Maa-laispoika toi osaamisen ja yrittämisen kotoaan. □

SS-pataljoonan jalanjäljillä...

Osa suomalaisia vapaaehtoispataljoonan entisiä sotilaita kävi tutustumassa toukokuussa -94 SS-pataljoonan koulutuskeskukseen Saksassa. Kuvastoa tältä matkalta.

*Seppelpartio
Hohenlockstetin
jääkärinen
muistomerkillä
13. 5. -94*

I komppanian pojat komppanian sisäankäytävän edessä toukokuussa v. -94. Vas. Olsson - Raevaara - Haapaniemi - Leimu - Jokinen. □

Omaisten ja ystävien päivää on yleensä vietetty Vanhusten viikon yhteydessä lokakuussa. Kuva vuoden 1993 tilaisuudesta, keskustelussa Sastamala-Kodin kannatusyhdistys r.y:n puheenjohtaja Rauno Laitinen (oik.) ja kodin asukas Eero Ruohola (vas.) vieraineen.

Marjatta Karimäki

Hyvä Lukijani!

Lämpöiset terveiset Sastamalako-
distista!

Tämän vuoden aikana on vanhusten palvelukoti ollut rakennustöiden kohteena peruskorjaus- ja laajennusvaiheen vuoksi.

Kotimme asukkaille saneeraus on merkinnyt ainakin muuttoa pois työmaan alta ja monia pieniä haittoja, jotka ovat tuttuja silloin, kun kotona on remontti. Uskon, että kaikki poran jyri-
nät ja betonin pölyt, liimojen ja maalin

tuoksut unohtuivat, kun päästiin muuttamaan uusiin tilaviin ja asianmukaisesti kunnostettuihin asuntoihin.

Saneerauksen ensimmäinen vaihe valmistui keväällä, jolloin kantatalon 23 asuntoa otettiin käyttöön äitienpäivän aattona. Tupakeittiö, makuuhuone ja saniteettitilat on suunniteltu niin, että apuvälineen kanssa mahtuu hyvin liikkumaan.

Arkkitehti on huomioinut värit viihtyvyyden lisäämiseksi niin asunnoissa kuin yhteisissä tiloissa ja juttunurk-
uksissa; vaalea rosa, sininen ja vihreä sekä lila vaihtelevat eri käytävissä.

Saneerauksen toisessa vaiheessa muutokset tuntuivat ehkä enemmän henkilökunnan tehtävien uudelleenjärjestelyinä. Käytännössä Sastamalakodin kaikki huoltotilat (keittiö ja pesula) ovat remontissa. Ruokaa on silti riittänyt ja puhtaita vaatteita ollut. Tarvittavat palvelut on ostettu kodin ulkopuolelta.

Toiminta ja tapahtumat ovat jatkuneet suunnilleen entisenlaisina. Kunto-
piirillä on ollut pienemmät tilat, mutta jumppajien iloiset ilmeet ja osallistumishalu ovat merkinneet enemmän. Sopa on tehnyt tilaa samalla tavalla muissakin kokoontumisissa ja ehkä lähentänyt asukkaita toisiin.

Koko rakennusvaiheen aikana on pihapiirissä riittänyt katsottavaa ja ihmeteltävää asukkaiden seurattessa töiden edistymistä sisällä ja ulkona. Loppuke-
sästä lähtien on saatu nauttia sileästä pihasta, jossa on hyvä liikkua rollaatto-

LC Vammala on ollut avustamassa Sastamalakodin asukkaiden muuttoa uusiin asuntoihin. Talkoita on ollut lokakuussa 1993 ja toukokuussa 1994.

Vammalan Naisvoimistelijoiden kansantanssiryhmä Tikkurit esiintyi kodin asukkailla viime kesänä.

Pienen Onni Kallio jäniksenpojan juhannus

Oli juhannusaatto vuonna -94. Vanhan tapamme mukaisesti menimme mökillemme.

Hinatessamme muuttokuormaa autosta alas rantaa kohden havaitsimme grillimme vieressä jotakin tavallisuudesta poikkeavaa. Päivää ennen meitä naapurimökille tulleet asukkaat, sukulaisemme, yrittivät syöttää maidolla kolmea pienen pientä jäniksen poikasta.

Emojänis oli ilmeisesti pelästynyt naapurien tulosta ja lähtenyt pakosalle. Jäniksenpojat löytyivät vasta kun naapurin pieni tiibetiläiskoira alkoi haukahtelemaan. Yksi poikasista oli jo hyvin huonossa kunnossa ja menehtyikin pian.

Hetken päästä tuli tyttärenikin paikalle miehensä ja lapsiensa kanssa. Tulivat kanssamme juhannuksen viettoon. He sitten ottivatkin jänöset hellään hoivaansa. Poikaset saivat asunonkseen pienen pehmustetun pahvilaahtikon. Toinen oppi aika helposti litkimään maitoa, toinen ei ollenkaan. Laatikko sijoitettiin yöksi hieman ulomalle toivossa, että emo kävisi poikasi-
aan etsimässä pimeän aikana. Ei käynyt.

Aamulla totesimme toisen menehtyneeksi. Toinen eli mutta värisi vilusta. Veimme Puppelin (joksi sen ristimme) mökkiin sisälle ja tyttäreni lämmitti sitä rintaansa vasten. Vähitellen se lakasikin värisemästä ja kun päästimme sen lattialle niin siinä se iloksemme hauskaasti hypperi.

Aika kului ja lähdimme koteihimme. Tyttäreni vei Puppelin kotiinsa Ylöjärvelle, jossa hoitotoimenpiteitä jatkettiin. Seurasivat eläinlääkärihaastattelut sekä yhteydenotto Ähtärin eläintarhaan, jonne pieni ystävämme piti viettämään seuraavana aamuna. Puppeli päästettiin hetkeksi uloskin. Siellä se oikein innostui ja meinasi jopa karatakin. Kaikki näytti oikein hyvältä.

Aamulla klo 6.45 soi kotipuhelimemme, jossa tyttäreni surullisella äänellä ilmoitti: Ei se jaksanut elää. Kiihtin tiedosta. Muuta emme juuri puhuneetkaan. Juhannuksemme oli saanut haikean päätöksen. □

rin kanssa. Myönteisesti ovat rakentajat suhtautuneet kuntoileviin asukkaisiin!

Vuoden vaihteessa saadaan peruskorjaus- ja laajennusvaihe päätökseen. Kustannusarvio kaikkineen on vajaa 15 miljoonaa markkaa. Asuntoihin on saatu 70 % asuntolainaa ja 30 % on Raha-Automaattiyhdistyksen avustusta. Yhteisten tilojen sekä kalusto- ja laitehankintojen kustannuksista on noin 70 % RAY:n avustusta ja loput noin 30 % yhdistyksen omaa lainoitusta.

Oma koti on jokaiselle paras paikka. Toisinaan kotona selviytyminen tukipalveluista huolimatta tulee kyseenalaiseksi. Tällöin eräs vaihtoehto voisi olla Sastamalakoti.

Sastamala-Kodin kannatusyhdistys r.y:n tavoitteena on tarjota eläkeikään ehtineelle asunto ja monipuoliset palvelut kunkin toiveiden mukaan sekä mahdollisuus osallistua erilaiseen harraste- ja virkistystoimintaan oman valintansa mukaan.

Päiväkeskus, monitoimi- ja käden- taitotilat, ateriointimahdollisuus, jalkojenhoito- ja kampaamopalvelut käynnistyvät vuoden vaihteessa, kun saneerausvaihe on saatu päätökseen.

Olemme Sastamalakodissa voineet iloita monista yhteistyökumppaneista ja vapaaehtoisista sekä asukkaiden omaisista ja ystävistä. Sinä, lukijani, saatat olla yksi heistä. Lämmin kiitos Sinulle! Vapaaehtoinen auttaminen on arvokasta ja tärkeää työtä. Se tuo mukanaan iloa ja virkistystä monen vanhuksen elämään!

Jostakin lehdestä olen tallentanut runon, jonka on kirjoittanut Helge Häggblom:

“Vanhemmiten”

*Tarpeeks kun vuosia
ihminen täyttää,
valon ja varjot erottaa.
Tietää miltä elämä näyttää,
tuntee miten se verottaa.*

*Askelten määrän
vain arvata saattaa;
joukossa monia raskaitakin.
Muistojaan tuskin
auttaisi vaihtaa,
niissä on helmiä aitojakin.*

*Onnea vuosille tuleville,
voimia päivään jokaiseen.
Sykettä sydämen seutuville,
lämpöä menoon arkiseen!”*

Tällaisia kuulujaisia Sastamalakodista! Tervetuloa katsomaan, tutustumaan, keskustelemaan, kertomaan toiveista, viihtymään... □

Onni Kallio

Syksyistä Lappia samoilemassa

Säv. Kaukana pohjan perukoilla

Syksyllä tehtiin tässä Lapin ruskaretki korpia käytiin me tallaamaan. Ensimmäinen syyskuuta oli eessä hetki siitä kun kaikki alkoi mallaamaan.

Järvien rantamia polkumme nousi Jankkilan maille se suuntamme vie. Soita ja kivikoita saappaamme sousi joskus oli altamme hukkaa tie.

Ensi yöksi löytyi meille vanhanajan luhti löytyipä patjakin pehmitteeks'. Yöllä oli pakkaneen jonkinverran tuhti sen kyllä tulimme me huomanneeks'.

Aamulla huiskimme jokiuoman poikki etehen kun sattui se poikittain. Poropari juuri siitä edellämme loikki kuukkeli oksalla hyppei vain.

Aurinko kiertävi taivahan rantaa tuuli se jängällä kuiskuttaa. Syksyinen ruska jo hohtoa antaa talvesta raikkaasta muistuttaa.

Pitkulainen kuru-uoma houkutteli meitä sinnekö mentäis' me surfaamaan? Vaan eipä osattu me lintujen teitä ohitse jouduimme kurvaamaan.

Päivä kun illaksi kääntyä alkaa Rajapään kämppää jo kaipailaan. Saapas on raskas se painaapi jalkaa lämmintä saunaa jo haikaillaan.

Kämpällä meill' oli hiukkasen työtä sauna kun lämpimäks' saatettiin. Tähdet jo taivaalla juhlisti yötä herkuks' kun lättöjä paistettiin.

Aamulla taivas taas selkeä aivan pakkasen jäljiltä huurteessa maa. Äälisselän nousu jo palkitsi vaivan maiseman mahtavan nähdä saa.

Äälisjärven alapäässä mökki on harmaa välkkyvä järvi nyt taaksemme jää. Poromiehet täällä sen katraansa tarhaa lepopaikan öillensä tarjoo tää.

Tuulipää tunturi nyt kutsuvi meitä nousua ja laskua tehdä saa. Kallion päälläkin kivijärkäleitä mikähän se niitä sinne kuljettaa?

Tuulijärven rannalla mökki on tuttu siellä on käyty me ennenkin. Näin oli kaikille selvä se juttu sauna se lämpimäks' tietenkkin.

Aamulla matkamme kotia on kohti järvet ja tunturit taaksemme jää. Vielä ne silmissä hopealta hohti vaellusmatkamme pääte on tää.
Onni Kallio

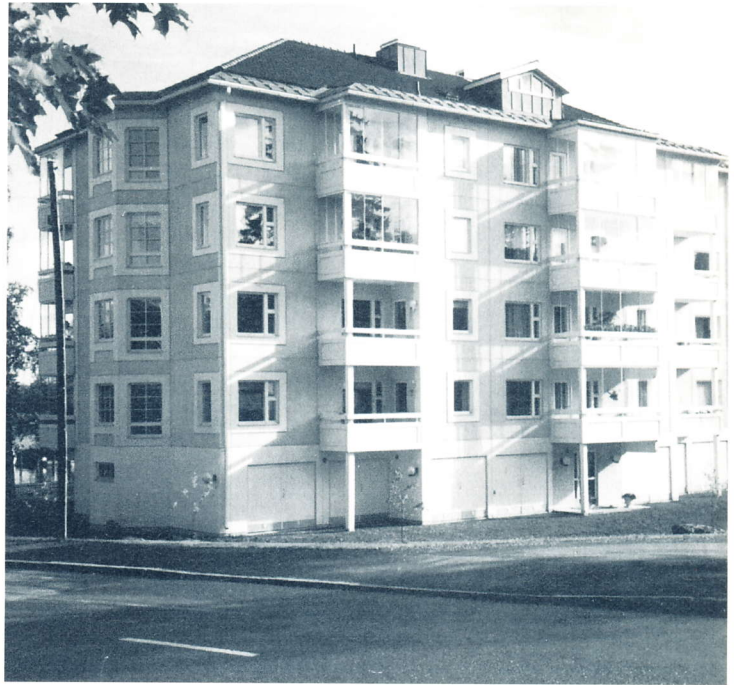

Lepohetki rannalla.

Iso urakkakohde Varilan koulu 1957-58.

Uudempaa asuntotuotantoa As. oy Kalhanranta.

Vammalaa

Paavo Minkkinen

rakentamassa

Neljä vuosikymmentä rakennustointaa harjoittanut rakennusliike Minkkinen & Ketola on merkittävästi ollut mukana Vammalan rakennuskanan uudistamisessa.

“Liikkeen perustaminen oli oikeastaan sattumaa,” muistelee Antti Ketola. Kirjapainolla oli tulipalo vuosien 1951 ja 1952 vaihtuessa ja johtaja Niemi pyysi Ketolaa töihin kertoen samalla, että hän on palkannut myös Aarne Minkkisen korjaamaan palon aiheuttamia vahinkoja. Työ sujui niin hyvin, että Niemi tarjosi miehille lisää rakennustöitä samassa talossa. Kahden kokemusta ja taitoa omaavan kirvesmiehen, joiden isätkin jo olivat rakennusmiehiä, yhteistyö sujui niin hyvin, että he uskaltautuivat ottamaan ensimmäisen kokonaisurakkansa. Kohde oli Marttilankadulla ns. vanhan Sypin piharakennus, joka on vieläkin paikallaan, vaikka joitakin liikkeen tekemiä kohteita on jo purettu uudempien rakennusten tieltä. Kooltaan n. 25 neliön rakennus tuntui silloin aloittelevista urakoitsijoista isolta riskin otolta.

Ensimmäisten kohteiden joukossa oli Tyrvään kirkon katon korjaus ja telineiden teko torneihin ristien kunnostusta ja kultausta varten. Siihen aikaan ei vielä tunnettu isoja henkilö- tai muitakaan nostureita eikä metallitelineitä vaan telineet tehtiin puusta. Vahvat parrut työnnettiin kirkonkellojen kohdalla olevista luukuista ja sitten mies, jota ei paikan korkeus pelottanut, meni

parrua pitkin naulaamaan ensimmäiset pystytolpat.

Kun rakennusliike noin 30 vuotta myöhemmin kirkon saneerauksen yhteydessä korjasi vesikattoa, miehet ja rakennustarvikkeet nostettiin työkohteeseen hetkessä ison nostolava-auton avulla.

Alkujaan Minkkisen ja Ketolan rakennusliike teki enimmäkseen omakotitaloja ja pienehköjä korjauksia. Kainvinkoneena rakennuksilla käytettiin vielä silloin lapiota ja rautakankea.

1950-luvun lopulla miehet olivat saaneet jo senverran “nimeä” että Tyrvään kunta uskalsi antaa heille urakalla rakennettavaksi Varilan koulun. Työmaa tarjosi töitä pitkäksi aikaa noin kahdellekymmenelle rakennusmiehelle ja liikkeen ensimmäiselle rakennusmestarille. Rakennustyö aloitettiin syksyllä ja maan sulatukseen sekä veden ja betonisoran lämmitykseen käytettiin höyryä. Energialähteenä käytettiin silloin puuta ja liike ostikin vanhan riihen, josta riitti polttoainetta talveksi höyrypannun pesään.

60-luvulta lähtien liike on omakotitalojen lisäksi rakentanut myös kerrostaloja, tehdasrakennuksia, liike- ja rivitaloja sekä tehnyt erilaisia saneerauskohteita. Rakennusliikkeen ensimmäinen kerrostalokohde on Kirkkokatu 1. Samassa yhteydessä hankittiin torninosturi, mikä yhdessä suurmuottien kanssa helpotti paljon rakentamisen raskaita työvaiheita. Silti moni työvai-

he vaati vielä ruumiillistakin voimaa. “Mylläri” joutui joskus nostelemaan päivän aikana 50 kilon sementtisäkkejä 300 kpl, kun tehtiin isoja betonivaluja ja kaikki betoni kuten elementitkin valmistettiin paikan päällä. Pienempien kerrostalotyömaa työllisti vielä kaksikymmentä vuotta sitten parisenkymmentä eri alan ammattimiestä nimenomaan rakennuskohteessa, mutta nykyään kun rakennustarvikkeet ja varusteet jalostetaan pitkälle tehdastyönä työvoiman tarve on huomattavasti vähentynyt uudisrakennuksilla.

Rakennusliike teki urakkakohteiden lisäksi 70-luvulla useita kerros- ja rivitaloja perustajaurakointiperiaatteella. Rakennusalallakin on omat muoti-ilmiönsä, ja silloin tehtiin talot hyvin laatikkomaisia sekä usein vesikatto sisäänpäin kallistettuna. Monesti kuulee puhuttavan tasakatoista, mutta kattoja, joista puuttuisi kallistus, tehtiin hyvin harvoin. Vammalassa eräs muualta tullut rakennusliike teki pari taloa tasakatoisena, mutta ne eivät toimineet ja kokeilu loppui nopeasti. Minkkinen & Ketolan ja monien muidenkin rakentajien tyylinä oli niinä aikoina tehdä kerrostalojen pitkät sivut elementeistä ja päätyseinät yleensä muurattiin julkisivutiileistä. Ammeet pesuhoneissa ja tummat värit kalusteissa sekä laatoissa olivat myös sen ajan “muotia”.

80-luvulla ja tällä vuosikymmenellä rivi- ja kerrostalojenkin muoto on muuttunut laatikkomaisuudesta hyvin-

kin ilmeikkääksi. Harjakatto on tiilikatteen uuden tulemisen myötä yleistyntynyt ja huoneistokohtaiset saunat tehdään jo pieniinkin yksiöihin. Julkisivupinnoitteena tiililaattojen ja pesubetonin rinnalle on yleistymässä sementtipohjaisten, värillisten pinnoitteiden käyttö. Nämä pinnoiteaineet ruiskutetaan betonin tai tiilen päälle ja muistuttavat paljon vanhaa rappauspintaa. Tulevaisuuden tärkeä rakennusmateriaali saattaa taas olla puu, minkä käytön varsinkin kerrostalotuotannossa suomalaiset ovat jo melkein unohtaneet.

Asuintalojen ohella rakennusliike on rakentanut huomattavan määrän julkisia rakennuksia, tuotanto- sekä liikerakennuksia. Jo mainitun Varilan koulun lisäksi huomattavimpia ovat terveyskeskus, seurakuntatalo, Sastamalakoti, paloasema, puhelinyhtiön, Tyrvään Sanomien, Kalliokosken ja SYP:n toimitilat. Useiden rakennuttajien kanssa yhteistoiminta on jatkunut hyvinkin monessa kohteessa. Runsaan 40 vuoden aikana rakennusliike Minkinen & Ketola on tehnyt kolmisenkymmentä kerrostaloa, saman verran liike- ja toimistorakennuksia, toistakymmentä tehdasrakennusta, 15 rivitaloa, parikymmentä omakotitaloa, useita kymmeniä laajennuksia ja saneerauksia, joista tietenkin vaativimpina Tyrvään kirkon ja Mouhijärven lähes samanlaisen pyhäkön korjaukset.

Vuosikymmenien aikana rakennusliikkeen työmailla on yhteensä ollut satoja seudun rakentajia töissä. Pisimmät työsuhteet ovat kestäneet yli 20 vuotta ja lyhin taitaa olla kymmenen minuuttia. Oikeastaan sekään työsuhde ei ole vielä päättynyt, sillä noin 15 vuotta sitten kun erään kirvesmiehen piti aloittaa työt aamulla hän ilmoitti lähtevänsä hakemaan annettuun työhön sopivia työkaluja kotoaan. Vieläkään ei miestä ole kuulunut takaisin. Monet koululaisetkin ovat aikoinaan aloittaneet työelämänsä juuri rakennuksilla, vaikka sitten ovatkin suuntautuneet vallan erilaisiin tehtäviin. Onpa joitakin työntekijöitä jälkeensä ollut kilpailemassa samoista kohteista itenäisinä urakoitsijoina.

Rakennustuotannon romahduttanut lama on hävittänyt Vammalastakin torninosturit, joita parhaimmillaan oli keskikaupungilla näkyvissä 5 kappaletta yhtäaikaan. Vaikka rakennusala onkin suuntautumassa saneerauspuolelle, aina kuitenkin tarvitaan myös uusia asuntoja ja siitä osoituksena tälläkin hetkellä on keskustaan rakenteilla yksi kerrostalo rakennusliike Minkinen & Ketolan, "viihtyisän tulevaisuuden rakentajan", tekemänä. □

Sarkia-Seuran kuulumisia

Pirkko Kallio

Sarkia-näyttämöllä kesällä 1994 Äetsän kansalaisopiston näytelmäpiiri R.T.T. esitti Kaarina Karjalan ohjaamana Panu Rajalan näytelmän "Elämään kahlittu". Sen näki 1185 katsojaa.

Kun näyttämöä alettiin rakentaa v. 1991, ei varmasti kukaan ajatellut, että rakentaminen on samanlaista kuin näyttelemisenkin: se jatkuu vuodesta toiseen! Kiikan leijonien pääurakkana oli viime kesänä rakentaa näyttämön suunnittelijan Unto Virtasen johdolla melusuoja päleistä. Ratkaisua on kehitetty toimivaksi, omaperäiseksi ja kauniiksi.

Sarkia-Seuran puolesta haluan kiittää kaikkia niitä, jotka monin tavoin ovat olleet mukana näyttämöä rakentamassa jo kolmena teatterikesänä. Seura yksin ei missään olosuhteissa olisi saanut aikaan kaikkea sitä.

Kesällä 1995 esitetään näyttämöllä Brita Santalan kirjoittama äetsäläisestä käsityöperinteestä kertova näytelmä.

Neljän ranskalaisen ja usean suomalaisen kulttuuripyöräretki Satakunnassa alkoi heinäkuun alussa Sarkia-museolta. Avauspuheenvuorossani sanoin, että minulta on usein kysytty, mikä on museon sanoma. Yleensä kerron, että se on sarja kysymyksiä vailla vastauksia. Avajaistilaisuudessa oli helppoa valita tämä: "Miten on mahdollista, että vuosisadan alun olosuh-

teissa siinä ympäristössä orpo ja rutiiköyhä poika oppii ranskaa niin hyvin, että suomentaa kuuluisien ranskalaisen mestarien runoja?"

Tilaisuudessa esitettiin Jean Moréasin runo Ken sanoo, elämä on loputonta juhlaa. Kaarlo Sarkian suomennoksen esitti Martti Hangaslahti ja alkuperäisen runon pariisilainen professori, runoilija ja fennougristi Jean-Luc Moreau. Hän on ranskantanut mm. Kantelettaren, Valaa, Sillanpäättä, Kallasta, Kiveä, Waltaria, Haavikkoja, Hellaa-kokea ja Viitaa.

Professori Moreau sai Suomen valtion ulkomaisen kääntäjäpalkinnon 1994. Sitä koskevaan uutiseen Helsingin Sanomissa (8. 9. -94) liittyy Pekka Tarkan kirjoitus. Pieni lainaus siitä: "Suomalaisen kirjallisuuden aarre-kammio ei Moreaun mielestä paljasta koskaan kaikkia salaisuuksiaan. Esimerkiksi Eino Leinon Nocturne tai Kaarlo Sarkian Kotisauna jäävät muiden kielten tavoittamattomiin. "Niiden takia kannattaa oppia suomea vielä sadankin vuoden kuluttua", Moreau sanoo."

Seura on saanut Kaarlo Sarkian tekijänoikeuksien omistajalta luvan antaa lehdessänne julkaistavaksi runon Ken sanoo, elämä on loputonta juhlaa. Rohkenen uskoa, että myös Jean Moréas (1856-1910) olisi mielellään lukenut runonsa lehdestänne!

KEN SANOO: ELÄMÄ ON LOPUTONTA JUHLAA

Ken sanoo: elämä on loputonta juhlaa,
hän joko tyhmä on tai sielu alhainen;
ken taas: se kärsimys on iankaikkinen,
on arka, voimansa hän liian varhain tuhlaa.

Hymyillen niinkuin puut ja lehväin valtakunta,
kuin aallon itku, kun se hiekkään läikähtää,
ilonne maistakaa ja tuskat kärsikää,
puhelkaa: paljon on se kaikki, unen unta.

Talvi *Valto Saunanoja* kahlekylän laidalla

“Impolan poppoon” nuoremmat ikäluokat, minä muiden mukana, siirrettiin JR 56:een joulukuun lopussa 1941.

Kun ilmoitin ryhdykkään joukon komppanian päällikölle, Kustaa Ala-Kairalle, hän katsoi meitä ja oli aivan hiljaa.

Sitten hän kysyi: Mikä porukka, kun melkein joka miehellä on olkapäät täynnä natsoja ja rinta kunniamerkkejä?

Hän katsoi kauan ja mietti mihin nämä “Impolan Poppoon” miehet sijoittaisi. Päätökseksi tuli, että meistä muodostettiin oma joukkue. Tarvittiin iskuryhmä, kun oltiin jälleen “vierailla vieräjillä”.

Lähdimme tammikuun 25 päivänä aamulla varhain hiihtämään kohti uusia taisteluja ja päämääräksi ilmoitettua “kahlekylää”. Hiihtomarssi oli noin 30 km. Saavuimme perille iltahämärissä, laitoimme teltat pystyyn ja uupuineina vaivuimme uneen. Ajatukset toki viivähtivät kotona, rakkaidemme luona.

Aamulla herättyämme kuulimme, että pienen matkan päässä oli venäläinen vankila, josta marssimme päämäärän nimi. Sitä ihmettä täytyi lähteä katsomaan. Tämä vankila oli Valjärven rannalla olevan suuren sahan vankityövoiman asuinpaikka. Kahlekylää ympäröi kolme metriä korkea lankkuaita. Sen päällä oli piikkilanka ja nur-

kissa konekiväärein varustetut vartiotornit. Lähdimme tutkimaan vankilaa, siellä oli räätälin- ja suutarinverstaat, leipomo, navetta, talli, paja ja muita rakennuksia kymmenittäin. Meitä kiinnosti tietysti ennen muuta rangaistus-sellit. Niitä oli paljon ja vahvasti raudoitettuja kaikki. Ne olivat pieniä, metri kertaa metri. Kiertelimme pitkin ja poikin vankilaa, ihmetellen sitä kurjuutta mikä siellä oli täytynyt vallita.

Valjärvi oli osa Stalinin kanavaa. Sen päässä oli sulku, jonka räjäyttämisestä alkoi kuuluisa Povensan tulva syksyllä 1941.

Sitten alkoi pesäkkeiden ja korsujen rakentaminen, sillä asemat vakiintuivat näille maille vuosiksi. Meidän joukkueemme paikaksi määrättiin osa Kahlekylän seutua. Tämä oli komppaniamme pahin paikka. Yhdeksi vartiopaikaksi määrättiin vartiotorni. Sieltä oli mahtavat näköalat, mutta myöhemmin se osoittautui hengenvaaralliseksi paikaksi.

Varsinaisella sahalli oli valtavat määrät lautavaa, hirttä, ratapöllejä, joka lajia puutavaraa. Sahalta alkoi joka yö kova puutavaran ajo. Menekki oli kova, rakennettiin korsuja ja muita rakenteita. Sahalta kylään oli matkaa noin 200 metriä ja vihollinen pystyi estämään tämän välin kulkemisen päiväsaikaan. Ruokakin sahalli oleville joukoille jouduttiin kuljettamaan yöllä.

Joukkueestamme määrättiin alikersantti Tiehaaran ryhmä sekä minä ja lähettini sahalle pitämään jonkinlaista järjestystä puutavaran ajoon.

Sahalla oli monia rakennuksia. Yhteen rakensimme joukkueellemme korsun ratapölkkyistä ja hirsistä. Löysimme sahan rakennuksista myös vanhan kamiinan, lampun sekä öljyä. Niin oli sekä lämmintä että valoa. Rakennuksemme oli ollut jonkinlainen varasto, sinne oli jäänyt mm. laari täynnä suolaa. Tästä oli myöhemmin suuri hyöty. Vartiopaikkamme oli päivällä rakennuksen parvella, siellä oli iso ikkuna mistä oli hyvä näkyvyys vartioalueellemme. Yöllä vartiomme oli isossa lautatapulissa, mistä oli myös hyvä näkyvyys ja kuulovartiokin kannalta paikka oli sopiva.

Vihollinen kyllästyi aikanaan siihen menoon ja melskeeseen, joka sahalli joka yö oli. Vihollinen miinoitti lautatarhan ajoreitit ja jäi odottamaan. Jälleen tuli yö ja sen myötä laudan ja hirsien hakijat. Sitten alkoi tapahtua. Pataljoonan hevospies ajoi miinaan; hevoselta jalka poikki; siihen jäi nevoset ja reet. Kun pamaus kuului niin pataljoonan ja rykmentin hevosmiehet lähtivät pakoon jättäen jälkeensä turkkejaan, köysiiän ja rekiään. Hevosia lyötiin ohjasperillä selkään, alkoi yleinen pakokauhu ja huuto. Siihen loppui yleinen lautojen ajo, jat-

kossa me vain kaikessa hiljaisuudessa järjestimme omalle komppanialle lautoja.

Kun hiljaisuus oli laskeutunut sahan ylle, lähdimme tutkimaan mikä oli tilanne. Näimme hevosen makaavan jaloka poikki ja valittavan hiljaa. Aloimme miettiä tilannetta. Monta hyvää suunnitelmaa hevosen saamisaksi pois esitettiin ja lopuksi hyväksyttiin Taisaisen Paavon suunnitelma kun hän lupasi sen itse hoitaa.

Paavo hivuttautui hevosen suojassa sen pääpuoleen ja ampui konepistoolilla hevosta päähän, päästäen samalla veren pois. Sen jälkeen hän katkaisi puukollaan riimut päästäen hevosen ruhon irti valjaista. Samalla hän kiinnitti vaijerin hevosen takajalkaan ja toisen vaijerin rekiin. Näin molemmat voitiin turvallisesti vetää pois miina-vaara-alueelta. Heti kun hevonen saatiin suojaisaan paikkaan, otettiin suolet pois. Niin ruhoa oli helpompi käsitellä. Ja porukka miettimään, mitä pitäisi tehdä. Oli lihavan hevosen lihaa yltäkyllin. Ja tiesihän sen mikä päätös siitä tuli: Viedään lihat korsumme taakse ja kätketään lumeen. Pidetään asia omana tietonamme ja syödään vähin äänin pitkintä talvea.

Talvi 1942 oli ainakin siellä päin nälkätalvi. Yhteydet eivät vielä olleet

kunnossa, pitkät etäisyydet haittasivat huoltoa.

Mutta meillä oli lihaa hangessa ja suolaa laarissa. Ei ollut ruokahuolia sahan vartioporukalla.

No, lähetin kautta kulki sana komppanian päällikölle: Sahalla syödään lihaa, on maksaa, sydäntä, lihaa. Aina kiehuu kamiinan päällä lihapakki.

Sain kutsun komppanian päällikön puhutteluun. "Sahalla kuulemma syödään hevosen lihaa ja muu komppania näkee nälkää. Liha on heti jaettava muillekin nälkäisille. Teillä ei ole yksinoikeutta hevoseen."

Kysyin oliko muuta asiaa. Ei ollut, joten laitoin lakin päähän ja lähdin sahalle lihapatojen ääreen.

Kului pari päivää ja lähetti toi kirjeen ja siinä kutsun pataljoonan komentajan puhutteluun. Samassa kirjeessä oli viesti: Oli palautettava hevosen ruho, turkit, köydet ja reet. Ellei näin tapahdu, mietitään sota-aikeita.

Lähetin vastauskirjeen: Ei meillä ole hevosenlihaa, turkkeja, köysiä eikä rekiä. Mutta jos olette unohtaneet sahalle jotakin edellä olevista, niin tulkaa hakemaan omanne pois. Me emme voi toimittaa, koska päivällä ei pääse ja yöllä vartioimme sahaa, emmekä voi poistua vartiopaikalta.

Me pidimme joukkueessa kuitenkin

neuvottelun siitä mitä olisi tehtävä, jotta tilanne selviäisi asiallisesti. Teimme seuraavan päätöksen:

Pataljoonan komentaja saa toisen takareiden, etupää annetaan komppanian käyttöön ja toinen takareisi jää omaan käyttöön.

Lähetin ehdotuksen komppania päällikölle ja viestin, että lihat saa tulla täältä hakemaan, me emme voi vartiopaikaltamme lihantoimitusmatkoille poistua.

Lähetti toi kirjeen, että lihanhakijat tulevat seuraavana yönä ja antaisimme hevosen heille.

Lihanhakijat tulivat kuin aaveet yössä, lumipuvuissaan ja pyysivät puhumaan kuiskaamalla. Pataljoonassa oli ilmeisesti kerrottu paikan vaarallisuudesta. He kyselivät jatkuvasti, oliko ryssä lähellä. He saivat lihat ja pääsivät vielä turvallisesti takaisin. Siihen tämä tilanne laukesi.

Joukkue saikin viettää koko talven keväeseen asti täällä sahan ja vankilan seudulla.

Sahan henkilökuntaa. Vas. Valto Saunanoja, lumipukuinen lähetti Pekka Olsonen, Pentti Tuominen.

Pauli Inna, istumassa Pekka Väätäinen. Valton takana Heikki Tiehaara, Paavo Toivonen, Nestori Lax, K.Pytkölä, K. Mäkylä.

Nuorten luontokerhotoimintaa Vammalassa 30 vuotta

Siitä on ehtinyt kulua jo 30 vuotta, kun Tyrvään yhteislyseon perustettiin lokakuun puolivälissä 1964 Luonnon-tieteellinen kerho (myöh.luontokerho) TYLLIT. Mainitun opinahjon lyhen- nys on kerhon nimen alkuosan pohja- na, vaikka kerhon tunnuskuva onkin kahlaajiin kuuluva tylli-lintu.

Onnekkaiden yhteensattumien joh- dosta kerhoon liittyi jäseniksi heti toi- minnan alusta puuhakas ja taitava ryh- mä lyseon oppilaita. Kun Tyllit sai vie- lä kuraattorikseen nuoren ja innostu- neen biologian lehtorin Raimo Hans- kin, ei mikään voinut estää kerhon no- peata nousua sellaisiin saavutuksiin, joihin vain ani harva noin kahdestasa- dasta Luonto-Liiton kerhosta on yltä- nyt.

Tyllit liittyi valtakunnalliseen Luon- to-Liittoon hetimiten perustamisensa jälkeen. Tämän nuorisjärjestön alai- seen Pirkanmaan (myöhemmin Hä- meen) luontopiirin toimintaan ker- homme on osallistunut ajoittain ja jopa vilkkaasti. Tyllien toiminta on ollut katkeamatonta, mutta hyvin aaltoile- vaa. Tyllit on pitänyt kokouksiaan van- han lyseon, lukion ja Sylvään koulun biologian luokissa.

Kerho on järjestänyt useita luontoai- heisiä esitelmätilaisuuksia, joista osa on tarkoitettu muillekin kuin jäsenille. Esitelmöitsijät ovat elävöittäneet esi- tystään yleensä kauniilla diakuvilla.

Tyllit on järjestänyt myös kymme- niä näyttelyitä. Valtakunnallisesti kat- soen merkittävimmät näyttelyt on pys- tytetty Luonto-Liiton talvipäiville. Näillä päivillä on saavutettu näyttely- osastojen välisessä kilpailussa useita kunniamainintoja. Huomattavia pai- kallisia näyttelyitä on järjestetty run- saasti koko toiminnan ajan.

Retkiä

Tietojeni mukaan Tyllit on retkeillyt lähes poikkeuksetta maamme rajojen sisäpuolella. Suurin osa retkistä on ol- lut linturetkiä. Niitä on tehty paitsi oman paikkakuntamme lintujärville (mm. Tapiolan-, Keskisten- ja Hanhi- järvelle) myös Kokemäen Puurijärvel-

le, Yyteriin Preiviikinlahdelle sekä ete- lärannikolle Hankoniemeen ja Porkka- laan. Kaikki edellä mainitut kohteet ovat Tyllien perinteisiä lintujen kiika- rintipaikkoja.

Lappiin Tyllit on mennyt vaelta- maan yhteensä kahdeksan kertaa. Suu- rin osa näistä retkistä on suuntautunut Saariselälle, kerran on käyty Kevolla, Äkäslompolossa ja Kuusamossa (vii- me mainittu luettu tässä yhteydessä myös Lappiin). Ahvenanmaalla Tyllit on käynyt ainakin yhdeksän kertaa. Viitenä kesänä mukaan on otettu pol- kupyörät, ja neljä kertaa tässä maakun- nassa on käyty maastoautolla pääsiäi- senä. Viimeksi tyllit tekivät polku- pyöräretkiä Savonlinnan ja Kerimäen seudulla kesällä -94.

Kämpä

Syksyllä -69 Eino Hongisto antoi Tyllien käyttöön Iso-Lattiojärven ran- nalla sijaitsevan erämaakämpän, jota jäsenet ovat siitä lähtien ahkerasti hyö- dyntäneet kaikkina vuodenaikoina. Tämä alunperin metsätyö- ja metsäs- tismajana toiminut kämpä sai nimen RUOJUN-RUOKTU.

Se oli erityisen vilkkaassa käytössä

70-luvun puolivälistä 80-luvun keski- vaiheille. Kämpän vieraskirjojen mu- kaan eniten käyntikertoja (80 kpl) on ollut vuonna -78.

Paljon on askarreltu tämän vanhan ja ränsistyneen kämpän kunnossapys- misen hyväksi.

Luontopolkukilpailuja

Jo perustamissyksynä Tyllit järjesti ensimmäisen luontopolkumestaruus- kilpailunsa. Tästä lähtien kerho on jär- jestänyt vähintään yhden luontopolku- kilpailun vuosittain. Tyllien perustaja- jäsen ja ensimmäinen puheenjohtaja Usko Jokinen on voittanut 60-luvulla kaksi kertaa Luonto-Liiton kesäpäivil- lä valtakunnan mestaruuden. Uskon kuoltua tapaturmaisesti huhtikuussa -69 Tyllit on muistanut tätä urotekoi- hin yltänyttä nuorta jokakeväsillä muistokilpailuilla luontopolun mer- keissä. Uskon vanhemmat Sanni ja Ta- pio hankkivat kiertopalkinnon voittajia varten. He ovat lahjoittaneet myös luontoaiheisia kirjoja osallistujille. En- simmäinen muistokilpailu järjestettiin 1970. Muistokilpailuja on pidetty pää- asiassa Vehmaaniemessä, Kukkuri- sa ja Satakielessä.

Tyllien talviretki kämpälle 1982.

Linnunpönttöjä ja lintulautoja

Tyllien talkoissa on valmistunut satoja ellei tuhansia pönttöjä asunnottomille kolopesijöille. Useimmat pöntöt on tehty paikallisilta sahoilta saaduista laudoista. Viime keväänä tehtiin toistasataa pikkulinnunpönttöä Ruotsin armeijan hylkäämistä harjoituskranaattilaatikoista. Viime aikoina Tyllit on valmistanut helposti irrotettavalla tasakattolla ja ruokinta-automaatilla varustettuja lintulautoja, jotka voidaan kiinnittää narulla puunoksaan tai vaikkapa terrassinkattoon.

Valokuvausharrastus

Tyllien jäsenet ovat harrastaneet luonnonvalokuvausta kerhon perustamisesta lähtien. Tylleissä on ajoittain toiminut valokuvauskerho. Laboratoriohuoneessa on kehitetty negatiiveja ja vedostettu kuvia. Toisinaan luontokerho on järjestänyt jäsenilleen valokuvakursseja.

Luonto-Liiton talvipäivillä kerhon jäsenet ovat voittaneet useita kärkiplaakatteja, saaneet kunniamainintoja ja saavuttaneet valokuvausmestaruuden.

Lisäksi muutamassa muussa valtakunnallisen ja läänitason valokuvauskilpailuissa Tyllit on saavuttanut voittoja ja kunniakirjoja. Todennäköisesti useat jäsenet ovat innostuneet luontovalokuvauksesta toimiessaan Tylleissä.

Myyjäiset

Tylleillä on ollut monenlaisia myyntitempauksia. On myyty mm. linnunpönttöjä, kerholehteä, joulukortteja, kauralyhteitä ja luutia. Varsinaiset joulumyyjäiset alkoivat vasta 80-luvun alussa. Näissä myyjäisissä on pidetty usein arpajaiset; päävoiton on ollut joko joulukinkku tai täysinäinen hedelmäkori. Kaikki arpajaisvoittotuotteet samoin kuin kahvin kera tarjotut hillomunkit on saatu yleensä lahjoituksina. Sen sijaan muut myyntituotteet, kuten leivonnaiset, laatikkoruoat, lintulaudat ja kynttilät, ovat lähes poikkeuksetta itse valmistettuja. Joulumyyjäiset on järjestetty lukion ala-aulassa ja toisinaan myös kaupungintalossa.

Tutkimustoiminta

Kerhon tutkimustoiminta on ajoittunut lähinnä sellaisiin vuosiin, kun jäsenistössä on ollut varttuneita ja tutkimustyöstä kiinnostuneita tyllejä. Kerhossa on tehty talvilintulaskentoja, tarkkailtu lintujen muuttoa, osallistuttu pohjoismaiseen kevääntulotutkimukseen, kartoitettu yöperhosten ja toisaalta sarvikuonokas-kovakuoriaisen esiintymistä alueellamme, tutkittu Kii-koisten Marjajärven kasvisto ja eläimistö vähän ennen järven kuivatusta sekä tehty mielipidetutkimus oppilaiden ja toisaalta muun yleisön suhtautumisesta luontoon ja sen suojeluun. Lisäksi on tehty useita muita tutkimuk-

sia, joista on mainintoja mm. Tyllien historiikki -teoksessa.

Kerholehti

Talvella -66 Tyllit alkoi oman lehden DNA:n julkaisemisen. Tämä kerholehti ilmestyi monistettuna neljästi vuodessa aina vuoteen -70 asti, jolloin sen toimittaminen lopahti. Lehteä alettiin toimittaa uudestaan heti 80-luvun alussa KEVÄT-, SYYS- tai TALVI-TYLLIT/TYLLI-nimisenä. Nämä lehdet eivät kuitenkaan ilmestyneet säännöllisesti. Toistaiseksi viimeinen kerholehti on parhaillaan kokoamisvaiheessa kirjoittaessani tätä juttua syyskuun alkupuolella -94.

Vuosijuhlat

Tyllit vietti 20-vuotisjuhlaansa lauantaina 13. 10. 1984 entisen lyseon musiikkiluokassa. Ohjelmasta mainittakoon mm. FT Juha Suomisen esitelmä "luonnonvarainen humalakasvi Satakunnassa" ja rehtori Raimo Hanskin muistelmat Tyllien alkuajoista. Lisäksi oli laulua ja soittoa sekä katseltiin dioja ja filmi.

Tänä vuonna luontokerholla on jälleen juhlavuosi. Tyllit vietti vastikään 30-vuotisjuhlaansa lokakuun 8. pnä lauantaina, tällä kertaa Sylvään koulun auditoriossa. Tilaisuuden alussa nähtiin luontokuvaaja Antti Yrjölään kuvanauhakooste tylli-linnusta videotykillä esitettynä. Raimo Hanski ja kerhon ex-puheenjohtaja rehtori Jouni Inna olivat juhlan pääpuhujat, ja allekirjoittanut esitteli Tyllien uunituoreen historiikki-teoksen. Välillä ex- ja nykytyllit esittivät huilu-, hanuri- ja tietokonemusiikkia. Kummankin vuosijuhlan yhteyteen pystytettiin myös edustava näyttely.

Sunnuntaina kilpailtiin edellisen juhlan tapaan luontopolulla kämpän ympäristössä.

Tyllien historiikkiteos

Viime kesänä syntyi haasteellinen ajatus tallentaa Tyllien tähänastinen toiminta kansien väliin. Tämä idea toteutui melko nopeasti. Historiikkikirjusen alkupuolelta löytyy kolmen eri kalenterivuosisikymmeninä aktiivisesti toimineen tyllin "kynänjälki". Näiden jälkeen on kuraattorin kirjoittama yleiskatsaus Tyllien koko toiminta-ajasta. Tämä noin 50-sivuinen ja kuvitettu historiikki on Tyrvään Sanomien painattama. Tyllit myy tätä kohtuuhintaista "opusta" painatuskuluja peittämiseksi ja kerhotoimintansa vireyttämiseksi.

Lopuksi kiitokset kaikille sekä nuorten vanhemmille että muille, jotka ovat tukeneet luontokerhon toimintaa!

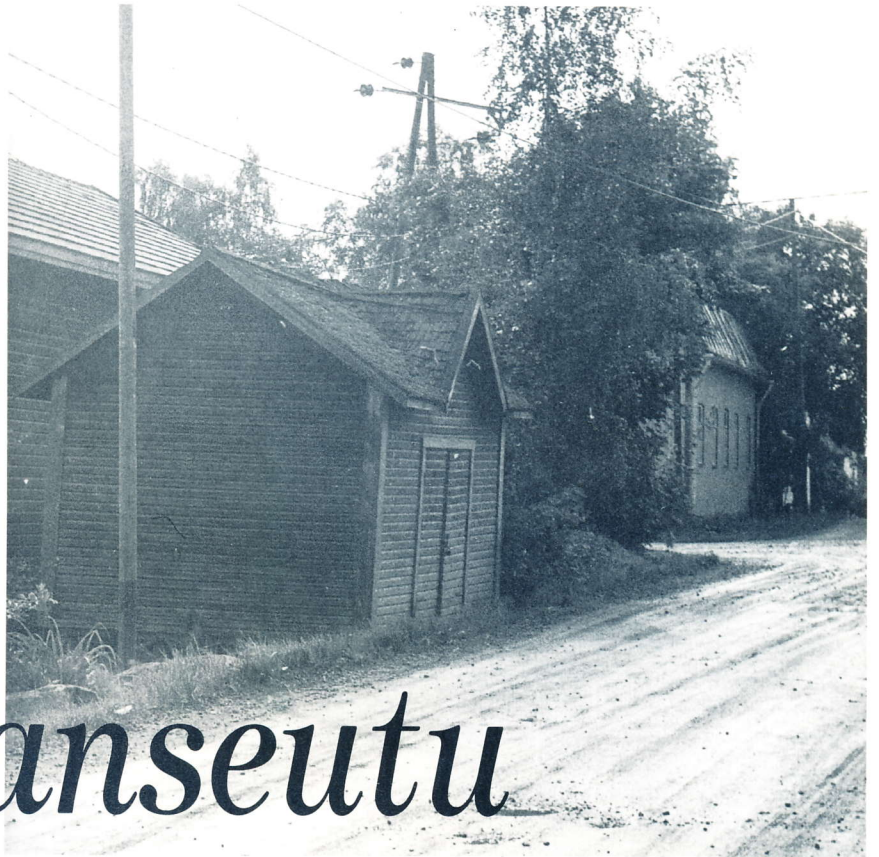
Rauhaisaa Joulua!

Tyllien 30-vuotisjuhlaan liittyvä luontopolkukilpailu kämpällä.

Pekka
Koskinen

Asemanseutu

Ensimmäinen juna puuskutti Tyrvälle 27. 6. 1894. Sitä oli saapunut vastaanottamaan runsas joukko tyrväläisiä. Tapauksen kunniaksi työmiehet sekä asemalle saapunut yleisö kestittiin. Juhlasta kerrottiin Tyrvään Sanomien ensimmäisessä numerossa.

Ympäristö, jossa ensimmäistä junaa juhlittiin, oli tyystin toisenlainen kuin se, jonka näemme tänä päivänä. Asemarakennus puuttui. Sellainen valmistui vasta seuraavana vuonna, jolloin koko Pori-Tampere-rataa juhlittiin. Juhlia vietettiin marraskuussa 1895, ja Tyrvään asema oli juhlasaloin koristeltu. Paikka, johon asema rakennuksineen nousi, on historiallinen, sillä tuhatkunta vuotta sitten samalle alueelle raivasi rakennuspaikan Nuupalan ensimmäinen asukas. Hänen nimeään ei tiedetä, mutta professori Unto Salo on arvioinut hänen olleen Gnupa tai Knut, jonka mukaan koko kylä olisi saanut nimensä.

Paikka oli toisenlainen myös sen vuoksi, että asemanseutua nykyään rajaava tiheä asutus läheisellä mäellä puuttui. Tiedetään, että ensimmäisiin asukkaisiin kuului vuonna 1873 alueelle muuttanut urjalalainen Isak Iisakinpoika Niemelä. Ehti kuitenkin kulua nelisenkymmentä vuotta, ennen kuin Asemamäen asukasmäärä alkoi nopeasti nousta. Pia Juutilainen on todennut proseminaariryössään

1987 varsinaisen rakentamisen ajoittuvan 1920-luvulle. Tällöin Asemamäki sai epävirallisen asemakaavansa.

Asema rakennettiin Vännin ja Jaatin tiloille. Asemamäki nousi Vännin maalle. Vännin omistaja myi tontteja halukkaille, mutta Juutilaisen tutkimusten mukaan jätti tonttien väliset tiet itselleen karjan kuljetusta varten.

Asemamäellä on kaksi piirrettä, joita ei tapaa muualta. Tai teelijat tuntuvat keskittyneen juuri Nuupalaan ja erityisesti Asemamäkeen. Jaatsilla vietti lapsuuttaan Akseli Gallén-Kallela. Hänen on sanottu saaneen ratkaisevimmat vaikutteensa juuri Tyrvästä. Tämän vuosisadan kuuluisuuksista on mainittava Mauri Kunnas ja Paavo Hakala. Tyrvään Päivä -juhlassa heinäkuussa oli esillä lähes kahdenkymmenen asemamäkiläisen taiteilijan työt. Toinen piirre, joka näkyy 1950-luvun lopulle saakka, on pienten verstaiden lukuisuus. Suuria teollisuuslaitoksia Asemamäkeen ei juurikaan noussut, ja jokainen käsityötaiteinen pystyttikin asumuksensa yhteyteen pienen verstaan. Poikkeuksiakin luonnollisesti oli, kuten Lindholmin puusepänverstaas, joka työllisti 30 henkeä. Juutilaisen tutkimusten mukaan eniten oli puutyöntekijöitä ja suutareita.

Mistä pienten verstaiden nousu juuri Asemamäkeen johtuu, on kysymys, johon tällä hetkellä ei täsmällistä vas-

tausta voida antaa. Vastauksen antaminen edellyttää mm. yritysten arkistojen läpikäymistä. Jo nyt on kuitenkin todettavissa, että sisäiseltä rakenteeltaan väestö on ollut sangen homogeenista. Se koskee niin poliittista kuin urheiluelämäkin. Asukkaat ovat olleet saman aatesuunnan yhdistysten jäseniä. Muista "yhteen hiileen puhaltamista" kuvaavista seikoista on mainittava mm. yhteinen palokunta. Keskinäisestä luottamuksesta kertoo Juutilaisen tutkimusten mukaan myös tappeluporukoiden puuttuminen ja se, että vielä sodan jälkeen ulko-ovia ei lukittu. Yhteisö on ollut sangen sisäänlämpiävä, sillä kontakteja alueen ulkopuolelle ei juurikaan ollut. Toisaalta alueen ulkopuolinen Tyrvää tuntuu vierastaneen Asemamäkeä ja sen asukkaita.

Tilanne on tänään toinen kuin esimerkiksi 1930-luvulla. Asemamäen yhteisö on aikoja sitten avautunut ulkopuoliselle maailmalle. Urheiluseura Kisa on ottanut nimensä eteen sanan Vammalan. Ruokaostokset tehdään joko Vammaskosken sillan eteläpuolen kaupoissa tai lähellä sijaitsevassa Asemakadun liikkeessä. Ulko-ovetkin pidetään nykyisin lukituina. Idyllinsä alue on kaikesta huolimatta säilyttänyt ja toivottavasti säilyttää vastaisuudessaakin. Uudistuksia toteutettaessa tulee aina muistaa Asemamäen historia, joka on edelleen näkyvissä.

NOKIA 101

Nokia 101 ei ole tarkoitettu vain niille, joilla on tosi paksu lompakko. Se nimittäin ei maksa aivan maltaita ja on mitoitetaan juuri oikean kokoinen: sopivan ohut ja sopivan kevyt.

NOKIA
CONNECTING PEOPLE

ESP:N KÄNNYKKÄ- TARJOUS

Nyt
3850,-

ESP
38200 VAMMALA, Marttilankatu 5 - Puh. (932) 51 991

Palveleva optiikka-, kello- ja kulta-alan erikoisliike

ONKINIEMENKATU 11, VAMMALA
PUHELIN 932-511 2676

Sisusta lämmöllä

Epsiran kahdenkymmentä erilaista sisustuslevyn mallisto antaa katto- ja seinäpintoihin elävyyttä ja lämpöä. Kohokuvioituidut levyt vastaavat lämmöneristyskyvyltään 80 millin vahvuista puuta.

Levyjen asennus on helppoa ja ne voidaan tarvittaessa myös maalata.

Sisustuslevyjä myyvät rautakaupat ja rakennustarvikeliikkeet.

EPSIRA OY

PL 72, 38201 Vammala
puh. 932-42131, telefax 932-41544

IDEA-maailma

Hanakat.

LVI **MYyntI** **LVI**

HUOLTO

ASENNUS

SUUNNITTELU

**VESI-
NIEMINEN**

Hopunkatu 9 38200 Vammala puh. 932-1831

**RAVINTOLA
AVOINNA:
JOKA PÄIVÄ
12-03**

RAVINTOLA
JÄ-NI

Puistokatu 32, 38200 VAMMALA
Puh. 932-12 460

Superia 16 vuotta

Tässä on paikkakunnan monipuolisin ja edullisin luottokortti.

Tällä luottokortilla tankkaat paikkakunnan edullisimpaan hintaan nyt ja tulevaisuudessa **Superin AutoMatista.**

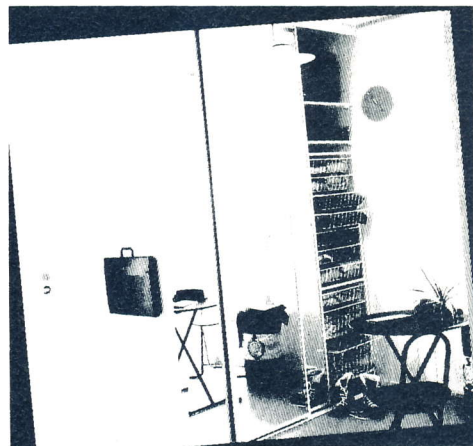
Jos sinulla ei vielä ole tätä korttia, **anomuksen saat meiltä.**

**EDULLISET JA LAADUKKAAT
ELINTARVIKKEET VAMMALASSA**

K SUPERI
MARKET VAMMALA ROISMALAN RISTEYS PUH. 12 854

INARIA®

KODIN KOLMAS ULOTTUVUUS

Inaria kaapistot antaa tilaa tavaroille
Lattiasta kattoon, eteisestä olohuoneeseen. Kaunista peilipintaa, liukuovia - ja sisällä kätevät lankakorit tai levyhyllyt, tilaa kodin kaikille tavaroille.

Vain Sisustajan K-Raudasta tai KaunisKoti-liikkeestä

FINNMIRROR®
SKANDINAVIAN SUURIN PEILITALO

TEKNISET

TUOMINEN KY

Marttilankatu 12, 38200 VAMMALA ☎ 14 000

INFO Tyrvään Kirjakauppa Oy

MARTTILANKATU 18, 38200 VAMMALA
PUH. 932-43 911

PUUTAVARAA

kotiin toimitettuna, sahattuna,
kyllästettynä ja höylättyinä

HAKASEN SAHA

38250 ROISMALA - Puh. 30 182

TYRVÄÄN APTEEKKI

Asemakatu 10, Vammala, puh. 932-12 300

Ma-pe 9-17.30

HOPUN SIVUAPTEEKKI

Itsenäisyydentie 15, Vammala, p. 932-12 308

Ma-pe 9-20, la 9-18

Sekä päivystysviikolla (parillinen viikko) su 12-17

Toivotamme Hyvää Joulua asiakkaillemme!

Harjulan lasiliike ky

Hopun teollisuusalue, 38200 VAMMALA
puh. 932-41 232

TILAUSMATKAT

- PARHAASTA PÄÄSTÄ
- PALVELEVA PERHEYRITYS

LINJA-AUTOLIIKENNE ANTTI LAUHAMO OY

VAMMALAN TURISTIAUTO OY
ROISMALA ★ 30 412, 30 411 ja 30 246

Gossard

patricia
of Finland

abecita

Triumph
INTERNATIONAL

PUTIIKKI
Naiselle

Puistokatu 18, Vammala, puh. 932-42 665

Laadukkaat liivit ja alusasut

MENESTYS NISSAN

Näe auto, joka otti paikkansa huipulla! *

Vammalan Autokulma Ky

Itsenäisyydentie 5, puh. 932-411 00

TUOTTEITA • TURVALLISUUTTA • TYÖTÄ

VAMMAS

Tuotteita maanrakennukseen ja maanpuolustukseen.

Turvallisuutta talviliikennöintiin Vammass RG-18 tiehöylällä. Mekaaninen lumen ja jään poisto on miellyttävä vaihtoehto tiesuolalle.

Työtä jo yli 50 vuoden ajan Vammalassa.

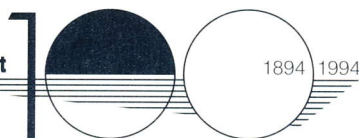
VAMMAS OY

PL 18, 38201 Vammala

*P*erinteet,

*vahva ammattitaito,
halu kertoa myös se mikä
muilta jää kertomatta
sekä kyky uudistua
ovat Tyrvään Sanomien
laajan lukijakunnan
arvostamia asioita.*

Tyrvään Sanomat

**PARHAAT
KOTIMAISET
KENGÄT!**

ASEMAN KENKÄ

Puistokatu 9 Vammala p. 43160

**RAUTAKAUPPA
V. KIVIRANTA Ky**

Marttilankatu 10 VAMMALA puh. 932-12 002

Tarvitsetko
PUUTAVARAA?

Meiltä sitä saa

- sahattuna myös laude-apachia
- kyllästettynä listoina
- höylättyinä paneeleina

**KOIVULAN
SAHA KY**

38250 Roismala 932-30 201

Valoisaa ja Rauhaisaa
Joulua!

Vammala, Hartolankoski, p. 932-42 536

AUTOTARVIKKEET,
VAIHTOMOOTTORIT,
VARAOSAT

LIEKOLANKATU 15, VAMMALA P. 41 811

Vammalan seudun ainoa
HUOLINTALIIKE

Oy Wikeström & Krogius Ab

Pesurinkatu, 38200 VAMMALA
Puh. 43 355, telefax 41 550

VIETTE TAI TUOTTE – ME PALVELEMME

*Tervetuloa!
Meillä on puoti
pullollaan hauskoja
ja persoonallisia
lahjoja.*

Lahjatalo
ANSA PUNTALO KY

Onkiniemenkatu 2 VAMMALA Puh. 932-41 041

*Kiittäen kuluneesta vuodesta
toivotamme asiakkaillemme
RAUHALLISTA JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA!*

Vammalan
OP-Kiinteistökeskus Oy, LKV

Puistokatu 2, 38200 VAMMALA

SUOMEN SUURIN
TEKNISTEN KUMITUOTTEIDEN
VALMISTAJA

TEKNIKUM

ISORA

ISORA-ELEMENTIT

ERISTYSLEVYT

SOKLEX SOKKELI-
ELEMENTIT

ISORA

PL 48
38201 Vammala
Puh. (932) 1881

Kuljetuksesi
on hyvissä
käsissä
lähettäjältä
vastaan-
ottajalle.

HUOLINTAKESKUS

Puhelin (90) 777 91

**Kodikasta Joulua ja
Värikästä Uutta Vuotta**

**Vammalan
Väriaitta ky**

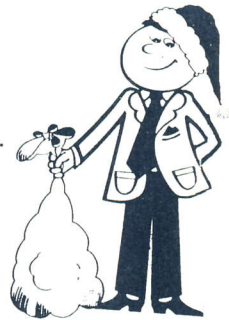
ESKO PAJUNEN

38200 VAMMALA
ITSENÄISYYDENTIE 10

PUHELIN
12 895

**KUN OTAT VALOKUVIA, NIIN
TUO FILMISI MEILLE
TEHTÄVÄKSI.**

Saat ammattitaidolla tehdyt
kuvat edullisesti. Kaikki tämä
tehdään Kodakin tunnetun ja
arvostetun teknologian avulla.

TEITÄ PALVELLEN

FOTOVALTTI

Puistokatu 2, Kassantalo
VAMMALA

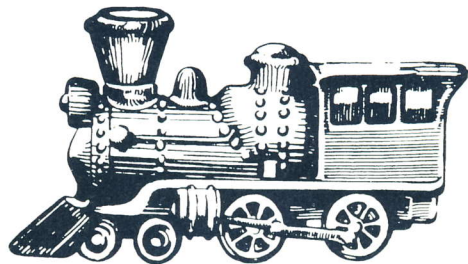
FACOM

OIKEA OTE TYÖHÖN

**Maailmankuulut
työkalut meiltä**

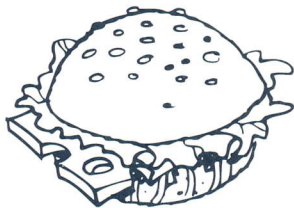
TULE – MEILLÄ PALVELLAAN

**K REILU RAUTAKAUPPA
VAMMALAN RAUTA Ky**
Puistokatu 4 VAMMALA puh. 12 628

K VETURI

om. Arto Kulmala, Asemak. 20, Vammala, p. 41 956

**MAMIN
GRILLI**

Puistokatu 3
Puh. 13 976

PALVELEMME

ARKISIN klo 9.00–21.00

LAUANTAISIN

– parittomina viikkoina 9.00–18.00

– parillisina viikkoina 9.00–15.00

SUNNUNTAISIN

– parittomina viikkoina 12.00–17.00

Vammalan I Apteekki

Puistokatu 15 38200 VAMMALA

Puh. 932-42 271

M FYSIKAALINEN HOITOLAITOS PUISTOKATU 2
KARSIKAS OY III krs.
VAMMALA PUH. 43 344 Avoinna
ma–pe 8.00–18.00

JYRI
JÄYKKÄ-
NISKA

SEPPÖ
SELKÄKIPU

LEO
LUMBAGO

MATTI
MIGREENI

Tarjoamme seuraavia palveluja:

Syvälämpöhoidot, pintalämpöhoidot, kylmähoidot, manuaaliset hoidot, lääkintävoimistelu, hieronta, vetohoidot, interferenssivirta-, diadynaaminen virta-, TNS-, URS-, HVP-, galvanisaatio- ja iontofooresihoidot, sähköärtyvyytustkimukset

Ruokaravintola

**Kestikievari
LIEKORANTA
Gasthaus**

- perustettu v. 1900
- Asemakatu 34, Vammala
- 932-43 662

**ENSIMMÄINEN
LYIJYTÖN BENSIINI,
JOKA SOPII KAIKKIIN
BENSIINIKÄYTTÖISIIN
AUTOIHIN.
IHAN KAIKKIIN.**

TEBOIL

HUOMENNA MAAILMA ON PUHTAAMPI.

EUROMASTERTM
RENGAS-STEINER / VULCO

- VAMMALA/HARJUK. (932) 14 142 • PORI/KESKUSTA (939) 6326 600
- TURKU/RUNOSMÄKI (921) 381 600 • TAMPERE/LAKALAIVA (931) 651 600
- HELSINKI/ALA-TIKKURILA (90) 7002 2320 • LAHTI/NIKKILÄ (918) 513 033
- EESTI/BALCO TALLINNA 215 684

RENKAITA FILLARISTA PILLARIIN

HOTELLI • RAVINTOLA

Vammalan

Serrahuone

PUISTOKATU 4, 38200 VAMMALA

DISCO AQUARIUS

Vammalan

Serrahuone

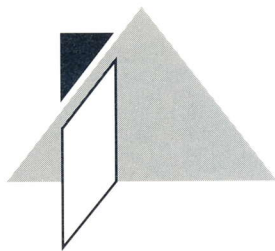
PUH. 932-1941 FAX 932-194 726

Ohittamaton ostospaikka Vammalassa

**JÄRVINEN &
HAUHONSALO**

Itsenäisydentie 8, 38200 VAMMALA, p. 128 31

INSINÖÖRITOIMISTO

Aimo Lehtimäki Oy

Pajakatu, PL 12, 38201 Vammala
puh. 932-183 310, telefax 932-183 320

kuljetusliike

kauko mäkinen oy

VAMMALA Pesurinkatu

43311

Päähinealan ehdoton ykkönen

– 40 vuoden vankka kokemus alalla –

**Kaalisari
VAMMALA
puh. 932-43 211**

Servisystem Oy

Itsenäisydentie 15, 38200 Vammala, puh. 932-14 120

**RENGAS
CENTER**

**Vammalan
RENGASPALVELU KY**

Hopunkatu 12 • 38200 VAMMALA • Puh. (932) 42660

MOUHIJÄRVEN
MOM
OSUUSMEIJERI

Suosi
MOM-
maitotuotteita
- tuet kilpailua!

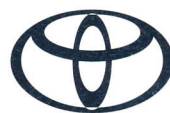

**LEVORANNAN
 AUTOLIIKE OY**
 VAMMALA
 PUH. 932-120 51

Toimipiste myös Huittisissa ja Ikaalisissa

**TOYOTA
 MYYNTI**

**TOYOTA
 HUOLTO**

**KORPIVAARA OY
 TAMMER-AUTO**

**VAMMALAN
 AUTOMEKAANIKOT**
 Hietanen & Rainio

HOPUNKATU 20 VAMMALA
 Puh. 932-15 001

Puh. 932-15 003

K-KENKÄ

Ilkka Laurila
Torikeskus, Vammala, p. 932-12 663

Silmätautien erikoislääkärit

AJANVARAUS
14 109

LEENA HEIKKILÄ ANTERO SALO

Onkiniemenkatu 10,
38200 Vammala,
puh. (932) 14 109

Liikekeskus, 31900
Punkalaidun,
puh. (921) 7670 173

KIPIN KAPIN K-KENKÄÄN

KAIJAMAJA

TORIKATU 1, VAMMALA,
PUH. 43 360

VAMMALAN

PUH. 932-12 944

MAAILMANPANKIN TESTIVOITAJA

NIRA AF-85 KÄSIPUMPPU

Ruohonjuuritason kehitysapua
parhaimmillaan.

Asennuksia jo yli 20 kehitysmaassa.

VAMMALAN KONEPAJA OY

PL 54, 38201 VAMMALA
☎ (932) 12667, Telefax 932-43134
Telex 22661 nira sf

Jokiden

VAMMALA • HUITTINEN • TAMPERE • TURKU • LAHTI • HELSINKI

Tuule

Meiltä löydät
lähes kaiken
mitä sisustukseen
tarvitset:

- Maalit • Matot
- Parketit • Kaakelit
- Tapetit • Liimat
- Työvälineet
- Tarvikkeet

Rastilla tavataan

ASIAINTUNTEVAA VÄRIALAN PALVELUJA

VÄRI RASTI KY

PESURINKATU 5 VAMMALA PUH. 43 220

ELEKTRIA

**VALOISAA
JOULUA!**

**SÄHKÖASENNUSLIIKE
MATTI RANTALA KY**

Hopunkatu 3 38200 Vammala Puh. 932-41 311

POHJOLA-YHTIÖT

SAMPO

TAPIOLA

LÄHIVAKUUTUS

Yrittäjien Fennia

**EDULLINEN
PALVELEVA**

KIMMONTORI

**LIHA-ALAN ASIAINTUNTIJA
TORIN LAIDASSA puh. 41123**

AVOINNA

Ark. 9-19.00

La 8-15.00